

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της
διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου
εγκλήματος

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

« Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία»

Γεωργαντά Ουρανία

Συντονίστρια Καθηγήτρια: Ειρήνη Σταμούλη

Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Χλούπης

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/τής φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών δικαιωμάτων.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κο. Χλούπη Γεώργιο για την καθοδήγησή του κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες στην οικογένειά μου, στους γονείς μου, τον σύζυγό μου και τα δύο μου παιδιά που έδειξαν κατανόηση καθ' όλη την διάρκεια της φοίτησής μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο κατά την περίοδο 2022-2025.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

“Keep your friends close, but your enemies closer.”

“Κράτα τους φίλους σου κοντά, αλλά τους εχθρούς σου πιο κοντά”.

Ο νονός (1974)

The Godfather (1974)

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Περίληψη

Η σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας αποτελεί ένα ενδιαφέρον και σύνθετο φαινόμενο, ιδιαίτερα όταν εξετάζεται στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος. Σε πολλές κοινωνίες, η παρανομία και η νομιμότητα δεν λειτουργούν ως ξεχωριστά πεδία, αλλά συχνά συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργώντας ένα παράδοξο περιβάλλον όπου η παρανομία προσαρμόζεται στις ανάγκες της νομιμότητας και αντίστροφα. Αυτή η «συμβιωτική» σχέση διαμορφώνει μια δυναμική που ευνοεί την επιβίωση και την εξάπλωση εγκληματικών δικτύων, τα οποία εκμεταλλεύονται τα νομικά κενά, τη διαφθορά και την αδυναμία του κράτους να ελέγξει πλήρως την κοινωνία. Στο ελληνικό πλαίσιο, η Greek Mafia αποτελεί μια χαρακτηριστική εκδήλωση αυτού του φαινομένου. Οι ελληνικές εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες ενσωματώνονται και λειτουργούν σε ένα ευρύτερο διεθνές δίκτυο, δημιουργούν ένα σύστημα αλληλεξάρτησης με τη νομιμότητα, εκμεταλλευόμενες την πολιτική, οικονομική και κοινωνική δομή της χώρας. Η ελληνική μαφία έχει ιστορικές ρίζες και συνδέεται με φαινόμενα όπως η διαφθορά, το λαθρεμπόριο, η εκβίαση και η προστασία συμφερόντων, χρησιμοποιώντας τη διαπλοκή με δημόσια πρόσωπα, πολιτικούς και επιχειρηματίες για να εξασφαλίσει την ατιμωρησία και την επέκταση της επιρροής της. Η παρούσα εργασία αναλύει τη συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας μέσα από την ανάλυση του φαινομένου της Greek mafia, αναδεικνύοντας τους τρόπους με τους οποίους η παρανομία διεισδύει στην κοινωνική και πολιτική ζωή, και παρουσιάζει τις αιτίες και τις συνέπειες αυτής της αλληλεπίδρασης για την κοινωνία και το κράτος δικαίου.

Abstract

The relationship between legality and illegality is an interesting and complex phenomenon, especially when examined in the context of organized crime. In many societies, illegality and legality do not operate as separate fields, but often coexist and complement each other, creating a paradoxical environment where illegality adapts to the needs of legality and vice versa. This “symbiotic” relationship shapes a dynamic that favors the survival and spread of criminal networks, which exploit legal loopholes, corruption and the inability of the state to fully control society. In the Greek context, the Greek Mafia is a characteristic manifestation

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

of this phenomenon. Greek criminal organizations, which are integrated and operate in a wider international network, create a system of interdependence with legality, exploiting the political, economic and social structure of the country. The Greek mafia has historical roots and is associated with phenomena such as corruption, smuggling, extortion and the protection of interests, using entanglements with public figures, politicians and businessmen to ensure impunity and the expansion of its influence. This paper analyzes the symbiotic relationship between legality and illegality through the analysis of the phenomenon of the Greek mafia, highlighting the ways in which illegality penetrates social and political life, and presents the causes and consequences of this interaction for society and the rule of law.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Περιεχόμενα

ΜΠΣ: Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος	0
Ευχαριστίες	1
Περίληψη	iv
Abstract.....	iv
Μεθοδολογία.....	viii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο – ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	1
1.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας	1
1.2 Εννοιολογική προσέγγιση	2
1.3 Θεωρητικές προσεγγίσεις για την βαριά εγκληματικότητα	5
1.3.1 Donald Cressey.....	7
1.3.2 William Champliss	8
1.3.3 Vincenzo Ruggiero, Carlo Morselli και τα εγκληματικά δίκτυα	10
1.4 Modus Operandi εγκληματικών οργανώσεων (τρόπος δράσης)	12
1.5 Πορεία Οργανωμένου Εγκλήματος σε Διεθνές Επίπεδο	16
1.6 Πορεία Οργανωμένου Εγκλήματος σε Εγχώριο Επίπεδο	17
1.7 Συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας – η συμβολή του William Chambliss	19
1.8 Συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας – η θεωρία των Donatella Della Porta και Alberto Vannucci	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο – GREEK MAFIA.....	24
2.1 Η Ελληνική Μαφία: Μια Ιστορική Προσέγγιση	24
2.2 Ιστορική αναδρομή και η πορεία προς την Greek Mafia	25
2.3 Οργάνωση της Greek Mafia: Τεχνικά Χαρακτηριστικά	27
2.4 Modus operandi Greek Mafia.....	29
2.5 Παραδείγματα υποθέσεων με ανάμειξη της Greek Mafia από την επικαιρότητα	30
2.5.1 Δολοφονία Βασίλη Στεφανάκου.....	30
2.5.2 Δολοφονία Βασίλη Γρίβα.....	31
2.5.3 Λαθρεμπόριο όπλων και εκρηκτικών στον Ασπρόπυργο.....	32
2.5.4 Δολοφονία Γιάννη Σκαφτούρου.....	33
2.5.5 Δολοφονία Βαγγέλη Ζαμπούνη	33
2.5.6 Δολοφονία πυγμάχου Τάσου Μπερδέση	34
2.5.7 Δολοφονία δημοσιογράφου Γιώργου Καραϊβάζ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ –ΔΡΑΣΕΙΣ	35
3.1 Διαφθορά.....	35

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

3.2 Η Σύμβαση Παλέρμο κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	38
3.3 Κοινωνική Πρόληψη του Εγκλήματος.....	40
3.3.1 Θεωρητικές Προσεγγίσεις στην Κοινωνική Πρόληψη	41
3.3.2 Στρατηγικές Κοινωνικής Πρόληψης του Εγκλήματος	42
3.3.3 Προκλήσεις και Δυσκολίες στην Εφαρμογή της Κοινωνικής Πρόληψης	43
3.4 Τα Προβλήματα στην Απόδοση Ποινικής Δικαιοσύνης και η Ελληνική Μαφία.....	45
3.5 Ρόλος των Απότακτων Αστυνομικών στο Οργανωμένο Έγκλημα.....	47
3.5.1 Η Διαφθορά στις Δυνάμεις Ασφαλείας	48
3.6 Επιτροπή αξιολόγησης SOCTA	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	51
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	60
Ελληνόγλωσση.....	60
Ξενόγλωσση.....	63
Ηλεκτρονική Αρθρογραφία	64

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Μεθοδολογία

Σχετικά με την μεθοδολογία της παρούσας μελέτης πρέπει να επισημανθούν τα ακόλουθα σημεία. Πρόκειται για ένα πόνημα που επικεντρώνεται στην εγκληματική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, δηλαδή σε ένα σχετικά νέο και όχι ιδιαίτερα ακαδημαϊκά αναλυμένο φαινόμενο. Ως εκ τούτου, το περιγραφικό μέρος σχετικά με τα γεγονότα και τα χαρακτηριστικά της Greek Mafia βασίζεται σε αστυνομικές αναφορές. Τα άρθρα έχουν ως επί το πλείστον γραφτεί από αστυνομικούς συντάκτες, αλλά και από άτομα που ενδιαφέρονται για το οργανωμένο έγκλημα και τη Greek Mafia λεπτομερώς (Βασίλης Λαμπρόπουλος, Γιώργος Σόμπολος, Ιωάννα Μάνδρου κ.α.). Μάλιστα, σε ορισμένα έντυπα τα άρθρα υπογράφονται από συντακτική ομάδα και όχι από συγκεκριμένο αρθρογράφο, γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία σε δύσκολα προσεγγίσιμα και «ευαίσθητα» θέματα, όπως αυτά που πραγματεύεται το παρόν θέμα της διπλωματικής μου εργασίας. Για λόγους ευκολίας, όλα τα ηλεκτρονικά άρθρα παρατίθενται σε ξεχωριστό παράρτημα στην ενότητα της βιβλιογραφίας.

Ωστόσο, στην κορωνίδα των βιβλιογραφικών παραπομπών βρίσκονται τα άρθρα καθηγητών μου και όλων των συγγραφέων που μέσα από την πένα τους ήρθα σε επαφή με το Οργανωμένο Έγκλημα και την διαφθορά στην πάροδο των δύο ετών φοίτησής μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Άλλωστε, η πληθώρα του δημοσιογραφικού υλικού δεν παραγκωνίζει τις προσπάθειες ερμηνείας μέσα από εγκληματολογικές θεωρίες και θεωρίες για τα εγκλήματα που διαπράττουν οι ισχυροί και οι διεφθαρμένοι. Κατά τη διάρκεια αυτής της μελέτης, καθίσταται όλο και πιο σαφές ότι η Greek Mafia συνδέεται με το οικονομικό έγκλημα καθώς και με το οργανωμένο έγκλημα. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τα ονόματα και τα γεγονότα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο προέρχονται από δημοσιευμένα άρθρα και ανακοινώσεις των αρχών. Ο σκοπός αυτού του άρθρου είναι καθαρά ακαδημαϊκός και αποσκοπεί στο σεβασμό του υφιστάμενου τεκμηρίου αθωότητας των κατηγορουμένων.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Edwin Sutherland υποστηρίζει ότι η παραβατικότητα και η εγκληματικότητα δεν είναι μόνο αποτέλεσμα ατομικών επιλογών ή γενικών χαρακτηριστικών των παραβατών, αλλά διαμορφώνονται και από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν τα άτομα. Σύμφωνα με την θεωρία του εν λόγω διακεκριμένου εγκληματολόγου, οι άνθρωποι μαθαίνουν την εγκληματική συμπεριφορά μέσω της αλληλεπίδρασης με άλλους, οι οποίοι είτε αποδέχονται είτε επιτρέπουν την παρανομία ως κοινωνικά αποδεκτή πρακτική. Η κοινωνικοποίηση αυτή δεν αφορά μόνο τους εγκληματίες, αλλά και άτομα που ενδέχεται να συμμετέχουν σε «νόμιμες» δραστηριότητες, οι οποίες ωστόσο, έχουν σχέση με την παρανομία ή επηρεάζονται από αυτήν. Η «συμβιωτική σχέση» προκύπτει όταν η παρανομία γίνεται αποδεκτή ή ακόμα και ενσωματωμένη σε καθημερινές κοινωνικές πρακτικές που είναι νομικά αναγνωρισμένες. Για παράδειγμα, η επιχείρηση μπορεί να συνεργάζεται με πολιτικούς ή άλλους φορείς, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου η παρανομία ή η ηθική αμφισβήτηση καθίστανται ένα φυσικό κομμάτι των λειτουργιών της κοινωνίας¹.

Αντίστοιχα, ο Robert Merton υποστηρίζει ότι η κοινωνία συχνά δημιουργεί αντιφάσεις μεταξύ των αξιών που προωθεί και των κοινωνικών δυνατοτήτων που προσφέρει στους πολίτες για να τις εκπληρώσουν. Αυτές οι αντιφάσεις μεταξύ των κοινωνικών προσδοκιών (όπως ο οικονομικά επιτυχημένος, ο «καλός» πολίτης) και των περιορισμένων ή ανύπαρκτων ευκαιριών για την επίτευξή τους οδηγούν τα άτομα σε «στρατηγικές» που παραβιάζουν τους κοινωνικούς κανόνες².

Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής ανισότητας, οι θεωρίες του Sutherland και του Merton αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, καθώς οι θεσμοί και οι κοινωνικές διαδικασίες συχνά δημιουργούν συνθήκες όπου η νομιμότητα και η παρανομία

¹ Β., Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, 2014, Αθήνα, σελ. 62-69

² Β., Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, 2014, Αθήνα, σελ. 75-78

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

αλληλοσυμπληρώνονται. Στην παγκόσμια οικονομία, για παράδειγμα, τα οικονομικά συμφέροντα συχνά υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και ενδέχεται να βασίζονται σε πρακτικές που βρίσκονται στο όριο ή και πέρα από το όριο του νόμου (όπως φοροαποφυγή, εκμετάλλευση εργαζομένων ή περιβαλλοντική αδικία). Η «συμβιωτική σχέση» μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας γίνεται όλο και πιο θολή, καθώς οι παγκόσμιες και τοπικές αρχές πολλές φορές αναγνωρίζουν ή αποδέχονται τέτοιες πρακτικές στο πλαίσιο της ανάπτυξης και της οικονομικής ευημερίας³.

Η παρανομία, λοιπόν, μπορεί να προκύψει ως απάντηση σε αυτήν την κοινωνική ανισότητα, αφού η πίεση για την επίτευξη των στόχων (όπως το χρήμα, η κοινωνική θέση) μπορεί να ωθήσει τα άτομα να καταφύγουν σε παράνομες μεθόδους. Ωστόσο, η παρανομία αυτή δεν εμφανίζεται σε κοινωνικό κενό, αλλά ενσωματώνεται στη νομιμότητα της κοινωνίας με τρόπο που υποστηρίζεται από τα ίδια τα θεσμικά όργανα ή την κοινωνική αποδοχή των «αναγκαίων» παραβατικών συμπεριφορών. Παρά την αντιφατικότητα των κοινωνικών δομών, η παρανομία και η νομιμότητα συνυπάρχουν και αλληλοτροφοδοτούνται, δημιουργώντας έναν κύκλο που καθιστά δύσκολη τη διάκριση μεταξύ νόμιμων και παράνομων συμπεριφορών σε ορισμένα κοινωνικά πλαίσια.

Στον πυρήνα αυτής της θεωρίας είναι η αντίληψη ότι οι παρανομίες ενδέχεται να θεωρούνται «εύλογες» σε συγκεκριμένα κοινωνικά και πολιτικά περιβάλλοντα, και μάλιστα μπορούν να υποστηρίζονται από κοινωνικούς θεσμούς και δίκτυα εξουσίας, τα οποία φαίνεται να «νομιμοποιούν» την παρανομία.

Η Greek Mafia, αποτελεί έκφανση του εγχώριου οργανωμένου εγκλήματος και τούτο έχει τη δική του σημασία, ως προς την πρόσληψη και κατανόηση του φαινομένου όχι μόνο από το κοινωνικό σύνολο, αλλά ακόμα και από τους φορείς επιβολής του Νόμου. Στην παρούσα εργασία αποπειράθηκα να φωτίσω τα χαρακτηριστικά του φαινομένου και τον τρόπο λειτουργίας (*modus operandi*), αλλά και επιβίωσής του (συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας). Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρατίθεται η ανάλυση για

³ Β.,Βασιλαντωνοπούλου Β., Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά, Διδακτορική Διατριβή (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 2012), σελ. 200

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

το οργανωμένο έγκλημα, μορφή που αποτελεί «ομπρέλα» ποινικής και κοινωνικής ένταξης της Greek Mafia, με παράθεση και εννοιολογικών ορισμών αλλά και εγκληματολογικών θεωριών διακεκριμένων εγκληματολόγων. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά του φαινομένου της Greek Mafia, αναφορικά με την σύσταση, τον τρόπο δράσης και την συμβιωτική σχέση. Καίτοι, δεν συμπεριλαμβάνεται σε βιβλιογραφικές αναφορές έγινε συρραφή των θεωριών με τα όσα αναζητήσα και έχουν αποτυπωθεί σε δημοσιογραφική αρθρογραφία, εντρυφώντας κυρίως στα ζητήματα που εγείρονται γύρω από την καθιέρωση της Greek Mafia ως φαινόμενο (αντίληψη – επιβίωση – αντιμετώπιση). Στο τρίτο κεφάλαιο τέθηκαν τα θέματα αναφορικά με τις δυσχέρειες αποτελεσματικής ποινικής αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος / Greek Mafia αφού κοινωνοί διαιώνισης του οργανωμένου εγκλήματος είναι ενίοτε επιχειρηματίες, δικαστικοί λειτουργοί, δημόσιοι υπάλληλοι και διαφθαρμένοι / απότακτοι αστυνομικοί.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο – ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

1.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας

Το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα αυξανόμενο κοινωνικό πρόβλημα που απειλεί την εθνική ασφάλεια τα τελευταία χρόνια, υπονομεύοντας την κοινωνική συνοχή του κράτους και επιδεινώνοντας τις προσπάθειες για τη λειτουργία ενός ασφαλούς κράτους⁴. Η ανάπτυξη ενός σαφούς ορισμού αυτού του φαινομένου αποτελεί πρόκληση για τους ακαδημαϊκούς που ασχολούνται με το οργανωμένο έγκλημα στη διεθνή σκηνή. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι εκδηλώνεται με διαφορετικούς τρόπους σε διάφορες χώρες εμποδίζει τη δημιουργία ενός ενιαίου ορισμού⁵. Η ένταση και οι συνέπειες του οργανωμένου εγκλήματος συνδέονται με τις ευάλωτες πτυχές της κοινωνίας και διαμορφώνονται από τους παράγοντες που επιτρέπουν και υποστηρίζουν τη δημιουργία εγκληματικών ομάδων. Αυτοί οι παράγοντες είναι κοινοί σε πολλούς τομείς εγκληματικότητας και ισχύουν για πολλές εγκληματικές ομάδες⁶. Τον Δεκέμβριο του 2000, η διεθνής κοινότητα έκανε την πρώτη προσπάθεια να δημιουργήσει ένα νομικό πλαίσιο για την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος με την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του οργανωμένου εγκλήματος, γνωστή ως Σύμβαση του Παλέρμο. Η σύμβαση ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως οργανωμένη ομάδα τουλάχιστον τριών ή περισσότερων ατόμων που διαπράττουν πολλαπλά εγκλήματα για μεγάλο χρονικό διάστημα προκειμένου να αποκτήσουν άμεσα ή έμμεσα οικονομικά ή άλλα υλικά οφέλη και τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τεσσάρων ετών. Ο κύριος λόγος αυτής της εγκληματικής πράξης είναι η απόκτηση παράνομου χρηματικού οφέλους ή άλλου απτού παράνομου οφέλους. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Οργανωμένο Έγκλημα επικυρώθηκε από την Ελλάδα το 2010 με την ψήφιση του νόμου 3875/2010, αν και ήταν λίγο ετεροχρονισμένα. Το 2008, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τον ορισμό του οργανωμένου

⁴ Μπαλαούρα, Ι. & Μπίτσικα, Ε. (2018). Το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα ως απειλή για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο σε: https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/diasynoriako_egklima_balaoura_bitsika-2.pdf

⁵ Κριθαράς, Θ. (2005). Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος, Ποιν. Δίκ.2005, σελ. 892

⁶ Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας 2021

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

εγκλήματος στις αποφάσεις-πλαίσιο του αρμόδιου Συμβουλίου⁷. Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος ήταν ύψιστος στόχος σε πολλές χώρες. Τα τελευταία χρόνια, η διεθνής κοινότητα έχει καταβάλει θεαματικές προσπάθειες για τη μείωση των οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων. Παρά τις προσπάθειες αυτές, το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται όλο και περισσότερο στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Καθώς χρησιμοποιούνται και εκμεταλλεύονται νέες τεχνολογίες και εγκληματικά δίκτυα, οι δραστηριότητες των φορέων του οργανωμένου εγκλήματος, στις οποίες εμπλέκονται οι περισσότερες χώρες επεκτείνονται συνεχώς.

1.2 Εννοιολογική προσέγγιση

Μία από τις αντικειμενικές δυσχέρειες εννοιολογικής προσέγγισης του οργανωμένου εγκλήματος είναι η απουσία ενός γενικά κοινού και αποδεκτού ορισμού. Ο Ruggiero επισημαίνει ότι υπάρχουν τόσοι ορισμοί για το οργανωμένο έγκλημα όσοι και τα πολιτικά πλαίσια⁸. Ο Levi δηλώνει ότι τα πάντα, από την Οργάνωση Καμόρα μέχρι τρεις απατεώνες με εταιρία βιτρίνα και με τραπεζικούς λογαριασμούς σε τράπεζες του εξωτερικού, μπορούν να θεωρηθούν οργανωμένο έγκλημα⁹. Κατά τον Ruggiero, οι τρωτότητες της εννοιολογικής προσέγγισης για το οργανωμένο έγκλημα είναι είτε η απροθυμία εκ μέρους των εγκληματολόγων να ασχοληθούν με «διφορούμενες» περιοχές του οργανωμένου εγκλήματος, ή ίσως δεν βλέπουν την ανάγκη να αναλύσουν αγγύστα σοβαρά και αντικειμενικά προβλήματα¹⁰. Ένα βαθύτατο τρωτό σημείο της απουσίας εννοιολογικής τοποθέτησης για το οργανωμένο έγκλημα είναι ότι οι προσλαμβάνουσες που δίνονται στους εγκληματολόγους για την ανάλυση αυτού του φαινομένου προέρχονται από την κυβερνητική πολιτική. Οι εν λόγω προσλαμβάνουσες λαμβάνουν μορφή από τους στόχους και τα συμφέροντα της ίδιας

⁷ Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος στο Βιτάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ. 279-282

⁸ V. Ruggiero, «Introduction: the organization of crime», σε Gunev, Ph., Ruggiero, V., «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group 2012, σελ. 3

⁹ M. Levi., N. Lord, «Links Between corruption and Organised Crime and Research Gaps», σε Levi. M., Lord N., «Non-State Actors in Asset Recovery» Ιούνιος 2011, σελ. 2

¹⁰ M. Levi., N. Lord, «Links Between corruption and Organised Crime and Research Gaps», σε Levi. M., Lord N., «Non-State Actors in Asset Recovery» Ιούνιος 2011, σελ. 2

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

της κυβέρνησης¹¹. Παρόμοια προσέγγιση ενστερνίστηκαν και οι R.J. Michalowski και R.C. Kramer. Αναλύοντας το κρατικό και εταιρικό έγκλημα, «κατηγορούν» σκόπιμα τους εγκληματολόγους ότι ασχολούνται με το διαπροσωπικό έγκλημα. Το ίδιο το κρατικο-εταιρικό έγκλημα είναι ένα φαινόμενο «νοσηρό» και έχει συνήθως τις αρνητικές επιπτώσεις των συστημάτων εκμετάλλευσης και καταπίεσης¹². Συνέτειναν στην ίδια άποψη με τον Ruggiero αναφέροντας χαρακτηριστικά, ότι η εγκληματολογία κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό, είναι η προέκταση του πολιτικού κράτους, μια ακαδημαϊκή επιχείρηση της οποίας το αντικείμενο καθορίζεται κυρίως από κραταιές πολιτικές και ιδεολογικές προσλαμβάνουσες¹³. Στην προσπάθεια να προσδιορίσουν το οργανωμένο έγκλημα, οι διωκτικές αρχές σε παγκόσμιο επίπεδο, είχαν αρχίσει από πρώιμο στάδιο να αντιλαμβάνονται ότι οι σταθερές και μεγάλης κλίμακας εγκληματικές οργανώσεις, δεν περιορίζονται απλά στις μονοπωλιακές παράνομες δραστηριότητες. Αντίθετα, σαν το χαταπόδι που απλώνει τα πλοκάμια τους σχηματίζουν τα «δίκτυα», τις «συμμορίες» και τις ομάδες άνω των τριών ατόμων οι οποίες όμως εργάζονται από κοινού και με διαρκή δράση¹⁴. Επιπλέον από τις απαρχές της δεκαετίας του '90, το οργανωμένο έγκλημα δεν ταυτίζεται μόνο με το αδίκημα της εκβίασης και της παροχής προστασίας τη νύχτα σε επιχειρήσεις, αλλά αποκτά διεθνή διάσταση. Επιπρόσθετα, ο όρος της «εγκληματικής οργάνωσης» έχει διευρυνθεί ώστε να αποκτήσει ποινική διάσταση και να μπορούν να υπαχθούν σε αυτόν ποινικά χαρακτηριστικά¹⁵. Όπως αναφέρει και η Σταμούλη, η εξέταση του οργανωμένου εγκλήματος μόνο από νομικοτεχνικό μετερίζι, οδηγεί σε μία στενή εννοιολογική αποτύπωση η οποία επικεντρώνεται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του (αριθμός συμμετεχόντων, ιεραρχική δομή, διάρκεια δράσης της οργάνωσης)¹⁶. Σε αυτά τα χαρακτηριστικά, βασίζονται και οι κυρίαρχες νομοθετικές τάσεις για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές

¹¹ V. Ruggiero, «Introduction: the organization of crime», σε Gunev, Ph., Ruggiero, V., «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group 2012, σελ. 3

¹² R. J. Michalowski, R. C. Kramer, «State-Corporate Crime and Criminological Inquiry», σε Pontel H. N., Geis G., «International Handbook of White – collar and Corporate Crime», Springer 2007, σελ. 203

¹³ R. J. Michalowski, R. C. Kramer, «State-Corporate Crime and Criminological Inquiry», σε Pontel H. N., Geis G., «International Handbook of White – collar and Corporate Crime», Springer 2007, σελ. 204

¹⁴ L. Paoli, T. Vander Beken, «Organized Crime. A Contested Concept», σε Paoli L., (ed), «The Oxford Handbook of Organised Crime» Oxford University Press 2014, σελ. 14

¹⁵ Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.150

¹⁶ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαμάπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 214

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

επίπεδο. Την παραπάνω έκταση του οργανωμένου εγκλήματος, εντόπισε και ο Ruggiero σε διάφορες εννοιολογικές αφηγηματικές προσεγγίσεις, οι οποίες εστιάζουν στην δομή, δηλαδή σε εγκληματικές ομάδες άνω των δύο ατόμων οι οποίες οργανώνονται από κοινού για τη διάπραξη εγκλημάτων σε διαρκή βάση με σκοπό τον προσπορισμό κερδών¹⁷. Τα είδη των εγκλημάτων τα οποία αφορούν είναι η διακίνηση παράνομων προϊόντων και υπηρεσιών, βίαια εγκλήματα κ.ά. Η διαρκής δράση ως βασικό χαρακτηριστικό της έννοιας, αντιπροσωπεύει μία συνεχιζόμενη εγκληματική δραστηριότητα οργάνωσης σε μορφή πυραμίδας, με αυστηρή ιεραρχική δομή, όπου οι εντολές κατευθύνονται σε παραρτήματα με εξειδικευμένες αρμοδιότητες¹⁸. Ακόμα παρατηρείται, ότι η εγκληματική οργάνωση συνεχίζει τη δράση της ακόμη και μετά τη δολοφονία ή τη φυλάκιση βασικών μελών της (πραγματοπαγής χαρακτήρας οργάνωσης)¹⁹. Επιπλέον, ο Ruggiero είπε ότι διάφορες ομάδες που δραστηριοποιούνται σε συνδικάτα οργανωμένου εγκλήματος δημιουργούν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους μέσω των θρησκευτικών και άλλων μυστηρίων. Επί παραδείγματι, μέλη άλλων οικογενειών βαπτίζονται και δημιουργούνται φατρίες. Η φυλή αυτή δεν διστάζει να παντρευτεί προκειμένου να διατηρήσει την κλειστή οικογενειακή δομή της. Οι εγκληματολόγοι που εστιάζουν στα δομικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος έχουν παρατηρήσει ότι το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί με μια ευπροσάρμοστη και ποικιλόμορφη δομή. Οι οργανώσεις αυτές αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω της παράνομης σύστασής τους. Πρώτον, απαιτείται η χρήση καταναγκαστικής εξουσίας μεταξύ των μελών της ομάδας και σεβασμό στη αρχή της μυστικότητας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω αρμονικά πολυεπίπεδων δομών. Δευτερευόντως, απαιτείται η ανάγκη εξουδετέρωσης των αρχών της επιβολής του νόμου. Είναι μεγάλη ανάγκη να εξουδετερωθούν οι αρχές της επιβολής του νόμου μέσω της «ομερτά» (συνωμοσία σιωπής)²⁰,

¹⁷ V. Ruggiero, «Introduction: the organization of crime», σε Gunev, Ph., Ruggiero, V., «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group 2012, σελ. 4

¹⁸ V. Ruggiero, «Introduction: the organization of crime», σε Gunev, Ph., Ruggiero, V., «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group 2012, σελ. 4

¹⁹ Λίβος, Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, σε: Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου (2000), σ. 34-35· του ίδιου, Οργανωμένο Έγκλημα & Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις (2007), σελ. 108-109

²⁰ L. Paoli, T. Vander Beken, «Organized Crime. A Contested Concept», σε Paoli L., (ed), «The Oxford Handbook of Organised Crime» Oxford University Press 2014, σελ. 20-21

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

της διαφθοράς και φόβου των αντιποίνων. Τέλος, υπάρχει η ανάγκη να ρυθμιστεί η εσωτερική τάξη με ορισμένους τρόπους. Συγκεκριμένα, υπάρχει ανάγκη εναρμόνισης της εξωτερικής νομιμότητας και της εσωτερικής τάξης μέσω της παροχής ορισμένων μορφών ελέγχου των συγκρούσεων. Τα παραπάνω καταδεικνύουν την κοινωνική οργάνωση του οργανωμένου εγκλήματος. Άλλοι ορισμοί του οργανωμένου εγκλήματος περιστρέφονται γύρω από την έννοια του «επαγγελματισμού». Ειδικότερα, τα πιο ώριμα και εξοικειωμένα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος αναπτύσσουν τις δεξιότητές τους και εξελίσσονται στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος μέσω της πλήρους συμμετοχής τους στο οργανωμένο έγκλημα. Ωστόσο, υπάρχουν και εξωγενείς παράγοντες που δεν είναι μέλη της οργάνωσης, δεν έχουν δηλαδή καμία σχέση με την οργάνωση. Κι αυτό διότι, εκτός από τα «εκπαιδευμένα» μέλη, το οργανωμένο έγκλημα χρειάζεται επίσης μεγάλο αριθμό «ανειδίκευτων» εργαζομένων²¹.

1.3 Θεωρητικές προσεγγίσεις για την βαριά εγκληματικότητα

Οι παράγοντες εκτίμησης που αξίζει να σημειωθούν ώστε να εξαχθεί μία σαφής εννοιολογική προσέγγιση ανάμεσα εγκληματικά δίκτυα και άλλους εγκληματικούς φαινοτύπους δεν είναι το πλήθος των μελών ή το είδος της εγκληματούσας δράσης, αλλά οι ποιοτικές διαφοροποιήσεις στο πεδίο δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζονται από τις παραπάνω σκέψεις, όπως ο εταιρικός ή πραγματικός χαρακτήρας της εγκληματικής οργάνωσης. Χαρακτηριστικά, η Σταμούλη αναφέρει: ".....η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα είναι πρωτίστως μια επιχειρηματική δραστηριότητα"²². Ο Chambliss διατείνεται ότι ένας παράγοντας δεν είναι εύληπτο τι είναι το οργανωμένο έγκλημα είναι ότι ενίοτε το τοποθετούμε σε διαφορετικό πλαίσιο από τις κανονικές, νόμιμες επιχειρήσεις. Τα χαρακτηριστικά της έννοιας "επιχείρηση" (επιχειρηματική δομή, επιχειρηματικά πρότυπα, επιχειρηματική θεωρία του οργανωμένου εγκλήματος) δεν είναι μονοδιάστατα. Αναφέρεται

²¹ L. Paoli, T. Vander Beken, «Organized Crime. A Contested Concept», σε Paoli L., (ed), «The Oxford Handbook of Organised Crime» Oxford University Press 2014, σελ. 14

²² Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 215-216

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

στη διεξαγωγή της επιχειρηματικής δραστηριότητας²³. Ο όρος επιχειρηματικότητα προσδίδει ένα ποιοτικό στοιχείο στην τέλεση μιας εγκληματικής πράξης και μολονότι το οργανωμένο έγκλημα έχει επιχειρηματική χροιά, το χαρακτηριστικό αυτό δεν θα πρέπει να βρίσκει εφαρμογή μόνο στη δομή του οργανωμένου εγκλήματος. Ο ολιστικός χαρακτήρας της οργάνωσης είναι επιχειρηματικός και η δομή της μπορεί να αλλάζει (π.χ. εγκληματικά δίκτυα στην Ευρώπη ή κάθετες οργανώσεις), αλλά ο σκοπός του οργανωμένου εγκλήματος είναι σταθερός (όπως και κάθε επιχείρησης) και αυτός είναι το οικονομικό κέρδος. Το πραγματολογικό στοιχείο είναι ένα διακριτό και αληθινό υποσύνολο του ενεργού χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος και σχετίζεται με την αυτονομία της οργάνωσης, σε αντίθεση με τη φυσική ύπαρξη των μεμονωμένων μελών της. Όπως αναφέρει η Βιδάλη: "εκτός από ορισμένες περιπτώσεις όπου η επιδίωξη οικονομικού κέρδους προβλέπεται ως επιβαρυντική περίπτωση (βλ. άρθρο 187 παράγραφος 6 του Ποινικού Κώδικα), το οικονομικό κέρδος δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης". Αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον, διότι ανατρέπει όλα όσα προβλέπουν οι θεωρίες και οι μελέτες για το οργανωμένο έγκλημα και η Σύμβαση του Παλέρμο. Στην πρώτη έκδοση του νόμου αριθ. 2928/2001, δεν υπήρχε καμία αναφορά στα οικονομικά συμφέροντα. Στη δεύτερη εκδοχή του νόμου αριθ. 3875/2010, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση του Παλέρμο (με το ν. 3875/2010 ο Έλληνας νομοθέτης κύρωσε τη Σύμβαση του Παλέρμο), ο προσπορισμός οικονομικού οφέλους αναφέρεται σιωπηρά (ως επιβαρυντική περίπτωση) παρά το γεγονός ότι η Σύμβαση του Παλέρμο αναφέρει ρητά ότι οι εγκληματικές οργάνώσεις αποσκοπούν στην απόκτηση οικονομικών οφελών²⁴. Συνεπώς, ο νόμος δεν περιλαμβάνει το οικονομικό κέρδος ως σημαντικό στοιχείο των στόχων των εγκληματικών οργάνωσεων. Η διάταξη αυτή δυσχεραίνει την επιλεκτική λειτουργία του συστήματος καταπολέμησης του εγκλήματος. Όταν το άρθρο συντάχθηκε για πρώτη φορά, η έμφαση δόθηκε στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και υποτιμήθηκε η σημασία του οικονομικού κέρδους ως κύριου στόχου των εγκληματικών οργάνωσεων. Δεδομένου ότι τα οικονομικά συμφέροντα δεν αναγνωρίζονται ως συστατικό στοιχείο των εγκληματικών οργάνωσεων, αυτές είναι οικονομικά αδιαχώριστες

²³ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 217-219

²⁴ Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα 2017, Αθήνα, σελ.189

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

από αυτές, όχι μόνο επειδή δεν επιδιώκουν οικονομικά συμφέροντα, αλλά και επειδή δεν μπορούν να διακόψουν τη σύνδεση από τις πηγές και τους στόχους τους²⁵.

1.3.1 Donald Cressey

Ο σπουδαίος εγκληματολόγος Donald Cressey διαδραμάτισε εξέχον ρόλο στον καθορισμό της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, δίνοντας έμφαση στην εθνική σύνδεση των προσώπων που λαμβάνουν μέρος σε εγκληματικές πράξεις. Κατά Cressey, το οργανωμένο έγκλημα είναι οιαδήποτε παράνομη πράξη που τελείται από ένα πρόσωπο που κατέχει μια αρμοδιότητα σε μία καλά οργανωμένη εγκληματική δομή και το οποίο έχει προγραμματιστεί για την τέλεση εγκλημάτων. Αυτό υποδηλώνει ότι οι δράσεις του οργανωμένου εγκλήματος έρχονται σε ευθεία σύνδεση με τις δραστηριότητες άλλων ατόμων μέσω καθορισμένων κανονιστικών πλαισίων²⁶. Ο Cressey ακόμα ορίζει τον φορέα του οργανωμένου εγκλήματος σαν ένα άτομο που τελεί παράνομες πράξεις και την ίδια στιγμή διαδραματίζει κομβικό ρόλο στον μηχανισμό εκτέλεσης αντίστοιχων εγκληματικών πράξεων. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος εμβαθύνει στην ατομική συμπεριφορά και λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης ομάδας που έχει συσταθεί με σκοπό να διαπράττει εγκλήματα²⁷. Στο έργο του *Theft of the Nation* αναλύθηκαν οι θεωρητικές παραδοχές που είχαν αξιοσημείωτα αποτελέσματα στην κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος. Επικεντρώθηκε σε διάφορες πτυχές, εμβαθύνοντας ιδιαίτερος στα δομικά γνωρίσματα της ομάδας, όπως είναι η άτυπη και τυπική εγκληματολογική διάρθρωση, στους παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση κανόνων που διατηρούνται στον χρόνο και σε άλλα στοιχεία που αφορούν στην οργάνωση του εγκλήματος²⁸. Για τον Cressey, η απόδοση ποινικών ευθυνών δεν θα πρέπει να πραγματοποιείται μόνο βάσει συγκεκριμένων πράξεων με εγκληματική χροιά, αλλά επίσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά της εγκληματικής ομάδας. Επιπλέον, οριοθετεί το οργανωμένο έγκλημα ως απόρροια ισχυρών συνδέσμων ιεραρχίας,

²⁵ Γ. Χλούπης, ΤΟ ΑΡΘΡΟ 187ΠΚ – «ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ». ΠοινΔικ 6/2020, σελ. 542-543

²⁶ Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα 2017, Αθήνα, σελ.49

²⁷ Cressey, D., *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*, USA and London: Transaction and Publishers 1969, σελ. 162-169

²⁸ Σ. Βιδάλη, Οργανωμένο έγκλημα: album di famiglia, Η εποχή, 16 Μαΐου 2021. Διαθέσιμο στο: <https://www.epohi.gr/article/38806/organomeno-egklhma-album-di-famiglia>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

που προσιδιάζουν σε πολυεθνικές εταιρείες και ιδρύματα. Στο ζενίθ αυτών των δομών είναι άτομα που είναι δύσκολο να κατηγορηθούν και να καταδικαστούν από το νόμο και επίσης αυτές οι οργανώσεις αλληλεπιδρούν μέσω της διαφθοράς με δομές και δημόσια πρόσωπα σε θέσεις υπεύθυνες για την ορθή λειτουργία εγκληματικών ομάδων. Τέλος, η εθνική καταγωγή των μελών είναι σημαντική για την προσέλκυση νέων μελών εγκληματικών οργανώσεων. Στο θεωρητικό του προσανατολισμό δεσπόζουσα θέση καταλαμβάνει η θεωρία της συνωμοσίας²⁹. Αναλύοντας την αμερικανική μαφία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η λεγόμενη Cosa Nostra χαρακτηρίζεται από μια σταθερή αρχική δομή με κοινές πολιτιστικές ρίζες, άτυπους συμπεριφορικούς και ηθικούς κανόνες, χαρακτηριστικοί της σικελικής μαφίας. Σύμφωνα με τον ίδιο, το οργανωμένο έγκλημα εισάγεται μέσα σε σταθερές σχέσεις, δεσμούς και δομές παρόμοιες με εκείνες των οργανώσεων, με ανώτερους ηγέτες των οποίων η νομική παρέμβαση είναι δύσκολο να επηρεαστεί. Αυτές οι ομάδες επικεντρώνονται σε συγκεκριμένους τομείς και αλληλεπιδρούν με τους δημόσιους λειτουργούς για να δημιουργήσουν μονοπώλια και να εξασφαλίσουν την επιτυχή λειτουργία της επιχείρησης³⁰. Με τη θεωρητική του σκοπιά, ο Cressey μπόρεσε να αποκρυπτογραφήσει την οργανωτική δομή της Cosa Nostra στις περιοχές όπου λαμβάνουν χώρα παράνομες δραστηριότητες, την ηγεσία και τους δεσμούς αίματος μεταξύ των μελών της. Ωστόσο, εξακολουθεί να μην αναφέρει λεπτομερώς τις παράνομες δραστηριότητες σε επίπεδο δρόμου, καθώς και το γεγονός ότι τα μέλη της οργάνωσης είναι δικηγόροι, αστυνομικοί, λογιστές κ.λπ. Επίσης, δεν μπορεί να επικεντρωθεί πλήρως στις σχέσεις του με άλλους διεφθαρμένους συνεργάτες³¹. Το κενό αυτό ήρθε να καλύψει η θεωρία του Champliss για το οργανωμένο έγκλημα και τη συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας.

1.3.2 William Champliss

²⁹ Ε. Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπος, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 217-218

³⁰ Σ. Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα 2017, Αθήνα, σελ.49

³¹ Cressey, D., Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America, USA and London: Transaction and Publishers 1969, σελ. 162-169

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ο Champliss κατέχει μια ειδική θέση στον τομέα της εγκληματολογίας ως πρωτοπόρος στην συγκρουσιακή εγκληματολογία. Ο εν λόγω εγκληματολόγος εμφανίστηκε ταυτόχρονα σαν προσωπικότητα που κάλυψε το κενό στη θεωρία του Cressey αναπτύσσοντας τη δική του άποψη. Με βάση τη θεωρία που επικεντρώθηκε στις μελέτες πεδίου που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια των επαγγελματικών του χρόνων, δημιούργησε ένα πλαίσιο σκέψης που εμπλούτισε την υπάρχουσα δομή του ερευνητικού έργου μετακινώντας το κύριο πρόβλημα της εγκληματολογίας από το γιατί οι άνθρωποι διαπράττουν εγκλήματα στο ερώτημα γιατί υπάρχει νόμος κατά αυτών των ενεργειών. Η έρευνά του επικεντρώνεται στην ανάλυση της κοινωνικής κατασκευής του δικαίου και της αποσύνδεσης της αποσύνδεσης μεταξύ πολιτικής εξουσίας και εγκλήματος, καθώς και της γενικής συμβιωτικής σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας³². Πέρα από την κλασική μαρξιστική προσέγγιση, ο Champliss κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν εισήχθη και αντιπροσώπευε την κοινωνία στο σύνολό της. Ένα δίκτυο πελατειακών σχέσεων συνίσταται στη διαφθορά της κρατικής εξουσίας και στις σχέσεις προστασίας / πατρωνίας. Μέσω της ανάλυσης του οργανωμένου εγκλήματος και της θεωρίας των δικτύων, αναφέρθηκε τόσο στα δίκτυα (συμμορίες) όσο και στις παράνομες επιχειρήσεις³³. Προσπαθώντας να τονίσει τις διαστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, επικεντρώθηκε κυρίως στην ανάπτυξη μιας κοινωνιολογικής εξήγησης του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό σημαίνει ότι το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται από τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής δομής, καθώς και από τα πολιτικά και οικονομικά συστήματα που συμβάλλουν στην παραγωγή και τη διαίωνιση του εγκλήματος. Η αναζήτηση απαντήσεων για τον εντοπισμό και τη πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος μπορεί να οδηγήσει σε αυτόν τον τομέα. Το οργανωμένο έγκλημα αντιπροσωπεύει ένα πολιτικό φαινόμενο που αναπτύσσεται εν μέσω οικονομικών δομών. Δημιουργώντας μια αλληλεξαρτώμενη σχέση μεταξύ του κράτους και της νόμιμης οικονομίας, δημιουργεί ένα είδος συμβίωσης μεταξύ του επιχειρηματικού κόσμου, της γραφειοκρατίας και της πολιτικής εξουσίας. Η αποδόμηση του κράτους δημιουργεί ένα είδος

³² Ν. Κουλούρης, «Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπος, «Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος». ΕΑΠ 2019, σελ. 32-33

³³ Γ., Χλούπης, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπος, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». ΕΑΠ 2019, σελ. 297

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

συμβίωσης μεταξύ του κράτους και της αποδομημένης οικονομίας. Βασικά, δημιουργείται ένα καθεστώς αλληλεξάρτησης και συνεργασίας μεταξύ αυτών των στοιχείων. Ταυτόχρονα, διαφθορά είναι η κύρια έκφραση του οργανωμένου εγκλήματος και λειτουργεί ως σύνδεσμος ου συνδέει αυτούς τους διάφορους παράγοντες. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Champliss, πατρωνία, συστήματα προστασίας και διαφθορά παρέχουν ευημερία, κοινωνική πρόοδο και την ευκαιρία ανταλλαγής πληροφοριών και υπηρεσιών σε έναν οργανωμένο εγκληματικό κόσμο. Σύμφωνα με τον Champliss, αυτή η αναπτυσσόμενη σχέση μεταξύ του κράτους και του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην οργάνωση των σχέσεων στο καπιταλιστικό σύστημα. Τέλος, σε σχέση με τα παραπάνω, υποστηρίζει ότι ένας από τους λόγους που δεν μπορούμε να καταλάβουμε τι είναι το οργανωμένο έγκλημα είναι ότι ενίοτε το θέτουμε σε ένα πλαίσιο διαφορετικό από τις συνήθειες νόμιμες επιχειρήσεις^{34, 35}.

1.3.3 Vincenzo Ruggiero, Carlo Morselli και τα εγκληματικά δίκτυα

Τόσο ο Ruggiero όσο και ο Morselli κάνουν μνεία στην ύπαρξη εγκληματικών δικτύων. Σύμφωνα με τον Ruggiero, η άποψη του Champliss για τις συμβιωτικές σχέσεις, η δημιουργία σχέσεων στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος, εάν ληφθεί υπόψη, μπορεί να ερμηνευτεί ως η ανάπτυξη συνδέσεων (νόμιμων ή παράνομων). Αυτή η προσέγγιση μπορεί να γίνει κατανοητή ως η αναγνώριση του οργανωμένου εγκλήματος στο πλαίσιο κοινωνικών οργανώσεων που σχηματίζουν ένα δίκτυο που αποτελείται από δύο διαφορετικούς τύπους σχέσεων. Αναφέρεται στο δίκτυο ενώσεων ατόμων που συνδέονται μέσω όμοιων κοινωνικο-πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Το δεύτερο αναφέρεται στα κοινωνικά δίκτυα στα οποία τα άτομα συμμετέχουν σε κοινές δραστηριότητες. Αυτό μπορεί να σημαίνει πως υπάρχει κοινωνική και πολιτισμική ομοιογένεια ή όχι, ανάλογα με τη φύση της σχέσης που αναπτύσσεται σε κάθε περίπτωση³⁶. Στη θεωρητική βάση οριοθέτησης του Ruggiero για την οργανωμένη εγκληματική συμπεριφορά περιλαμβάνεται η έννοια των

³⁴ Γ., Χλούπης, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλάμπους, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». ΕΑΠ 2019, σελ. 297-298

³⁵ Ε., Σταμούλη, «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλάμπους, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». ΕΑΠ 2019, σελ. 214-215

³⁶ V. Ruggiero, Introduction: the organization of crime. In: Guney, Ph. Ruggiero V, Corruption and organized Crime in Europe. Illegal Partnership, London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group 2012 σελ. 7-8

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

εγκληματικών δικτύων. Ως εγκληματικά δίκτυα νοείται μια συστάδα οργανωτικών μοντέλων που περιλαμβάνει παγιωμένες επαγγελματικές σχέσεις, οικογενειακές επιχειρήσεις και δραστηριότητες με διαρθρωμένες αέναες δραστηριότητες³⁷. Τους κρίκους της αλυσίδας σε αυτά τα δίκτυα εξακολουθεί να αποτελεί η διαφθορά, η οποία εδραιώνεται σε όλα τα επίπεδα. Εδραιώνονται έτσι συμμαχίες μεταξύ οργανωμένων εγκληματικών δικτύων, πολιτικών κοινωνιών, και οικονομικών παραγόντων, συνδυάζοντας διάφορες μορφές παραδοσιακής εγκληματικότητας και εγκληματικότητας του λευκού κολάρου³⁸. Αυτή η σύμπλευση αντικατοπτρίζεται στην εισροή των βρώμικου χρήματος στην κατά τα άλλα νόμιμη οικονομία. Ακόμα και τα μέλη των εγκληματικών ομάδων ενστερνίζονται τις μεθόδους που εφαρμόζουν και οι κοινωνοί των εγκλημάτων του λευκού κολάρου. Με αυτό τον τρόπο, πραγματώνεται μια ανταλλακτική αλληλουχία υπό την κάλυψη της αμοιβαίας επιχειρηματικής ενδυνάμωσης και των κοινωνικών συμφερόντων. Στο πλαίσιο αυτό, η οικονομική δραστηριότητα που επιτρέπει να εκτελούνται τέτοιου είδους συναλλαγές, λανθάνει μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας³⁹. Τα νεοδημιουργηθέντα εγκληματικά δίκτυα αναπτύσσονται επωφελούμενα από τις γκρι περιοχές αυτής της οικονομικής δραστηριότητας ακόμα ανταλλάσσοντας τεχνογνωσία με τον επίσημο και νόμιμο λειτουργικό τομέα. Επωφελούνται από υπηρεσίες και επαγγέλματα που παρέχονται από την επίσημη οικονομία όπως οι δικηγόροι, οι λογιστές και άλλα. Ο Ruggiero ανέδειξε ότι ο βασικός στόχος στα δίκτυα αυτά είναι αφενός η συμμετοχή ποικίλων φορέων ανεξαρτήτως εθνικής και κοινωνικής καταγωγής, επαγγελματικής δραστηριότητας και πολιτισμών επιρροών, και αφετέρου, η υποχρέωσή τους να μετατρέψουν τις δράσεις τους σε κεφάλαιο, ακόμα και να εξελιχθούν οι ίδιες σε πηγές πλούτου.

Ο Morselli αναφέρει το οργανωμένο έγκλημα σαν ένα πλέγμα με ευπροσάρμοστη δομή, το οποίο δεν έχει στεγανά και δύναται να δημιουργεί νέες σχέσεις. Τα εγκληματικά δίκτυα πλέον λειτουργούν αποτελεσματικά και αποδοτικά. Καταρχάς, τα μέλη δύνανται να παίρνουν

³⁷ Ruggiero, Vincenzo, *Dirty Money – On Financial Delinquency*, Oxford University Press, Οξφόρδη 2017.

³⁸ V. Ruggiero, Introduction: the organization of crime. In: Gunev, Ph. Ruggiero V, *Corruption and organized Crime in Europe. Illegal Partnership*, London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group 2012 σελ. 7-8

³⁹ Βασιλαντωνοπούλου, Β., (2012) Το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά, Διδακτορική Διατριβή (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 2012), σελ. 283-284

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

μέρος σε μια κοινή εγκληματική δραστηριότητα χωρίς να αλληλεπιδρούν και να γνωρίζονται προσωπικά. Επιπλέον, η δυναμική συνεργασίας ανάμεσα στα δίκτυα παρέχει ένα πιο πρόσφορο λειτουργική βάση για τη συσσώρευση κερδών, η οποία συνδέεται με τις δεξιότητες. Τέλος, τα δίκτυα τα χαρακτηρίζει ευελιξία που πρόσκειται προς τον ανταγωνισμό, τη δομή και το αβέβαιο μέλλον. Όλα τα παραπάνω εν δυνάμει έχουν σχέση γενικά με την εγκληματική δραστηριότητα. Τα εγκληματικά δίκτυα κατέχουν τέτοια δομή μελών, η οποία επιδεικνύει την δεξιότητά τους να ενσωματώνονται γρήγορα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, πραγματοποιώντας ενίοτε μετασχηματισμό στη δομή τους. Η χρήση του όρου δεξιότητα φωτίζει τα χαρακτηριστικά της δομής και της λειτουργίας της οργάνωσης, ενώ τονίζει την έλλειψη ενός αρχηγού. Βέβαια, ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, η έλλειψη τυπικής ιεραρχικής δομής δεν σημαίνει απαραίτητα και έλλειψη κεντρικών σημείων δραστηριότητας. Κατά τον Morselli, υπάρχουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες στα δίκτυα. Το μέλος που διαδραματίζει ρόλο μεσάζοντα διαθέτει δεσπόζουσα θέση, ενώ ταυτίζεται με το μέλος που κατέχει κεντρική θέση σε όλο το μήκος των συντομότερων προσβάσεων που ενώνουν τους συμμετέχοντες στο δίκτυο. Αυτό συμβαίνει ακόμη και όταν οι άμεσες επαφές του είναι περιορισμένες σε σχέση με άλλους. Η σημασία του είναι καθοριστική και από τη θέση του στην ανταλλαγή πληροφοριών και επικοινωνίας. Οι συμμετέχοντες σε εγκληματικά δίκτυα μπορεί να είναι μέλη διαφόρων οργανώσεων που παρεισφρεύουν με τη συμμετοχή διαμεσολαβητών για την εκτέλεση ορισμένων ενεργειών. Η σημασία αυτού του ρόλου είναι κυρίως η διαχείριση όλων των πληροφοριών που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία του δικτύου και η διασφάλιση ότι θα υπάρξει πρόσβαση στα μέσα που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία και τη συντήρησή του, παρέχοντας έτσι μεν ευελιξία και αποτελεσματικότητα, αλλά διασφαλίζοντάς δε τον ρόλο τους ως βασικού παράγοντα που εξυπηρετεί όχι μόνο τα δικά τους συμφέροντα, αλλά και των υπολοίπων, εξασφαλίζοντας τη σωστή λειτουργία του δικτύου⁴⁰.

1.4 Modus Operandi εγκληματικών οργανώσεων (τρόπος δράσης)

Η κατανόηση του τρόπου που δρουν οι εγκληματικές οργανώσεις αξιολογείται ως μείζουσας σημασίας. Ιδιαίτερος σημαντική χαρακτηρίζεται η συμβολή των θεωριών των Cressey και

⁴⁰ C. Morselli, Inside Criminal Networks, Springer 2009 σελ. 4-16

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Champliss όπου ο πρώτος μίλησε για την θεωρία συνωμοσίας ενώ ο δεύτερος για τη συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας⁴¹. Κατά Cressey το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι εγχώριο φαινόμενο αλλά είναι ένα φαινόμενο το οποίο εισάγεται και αφομοιώνεται στις ομάδες της χώρας εισαγωγής. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Cosa Nostra στη Σικελία. Ομάδες τύπου Cosa Nostra χαρακτηρίζονται από μια αυστηρή ιεραρχία και κατανομή αρμοδιοτήτων τέτοια που ακόμα και ο νόμος την αφήνει ανεπηρέαστη. Ομάδες τύπου Cosa Nostra χρησιμοποιούν μεθόδους διαφθοράς ως τρόπο δράσης για να επεκτείνουν την παράνομη δραστηριότητα εκτός των εθνικών τους συνόρων. Κατά τον εγκληματολόγο Cressey και τη θεωρία συνωμοσίας οι ομάδες τύπου Cosa Nostra χαρακτηρίζονται από πραγματοπαγή χαρακτήρα καθώς ο τρόπος λειτουργίας τους δεν απαιτούσε να υπάρχει ένα και μόνο πρόσωπο με αρχηγική θέση αλλά σημαντική ήταν η κατανομή των ρόλων, η εξέλιξη των ανθρώπων που απαρτίζουν την εγκληματική οργάνωση και η θέση που κατέχει ο καθένας σε αυτήν την ιεραρχική πυραμίδα.

Ο όρος "Cressey Modus Operandi" αναφέρεται στη θεωρία που ανέπτυξε ο Edwin Sutherland και αργότερα ο Donald Cressey σχετικά με την εγκληματικότητα. Ο Cressey εστίασε στην ανάλυση της συμπεριφοράς των εγκληματιών, ιδίως στο πώς οι κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες επηρεάζουν την εγκληματική τους δραστηριότητα. Κατά Cressey, οι εγκληματίες συχνά ενεργούν υπό πίεση οικονομικών αναγκών ή άλλων προσωπικών προβλημάτων και χρησιμοποιούν νοητά σχήματα για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, όπως την ιδέα ότι "όλοι το κάνουν" ή ότι "δεν θα πληγούν άλλοι". Οι εγκληματικές πράξεις πραγματοποιούνται όταν προκύπτουν ευνοϊκές συνθήκες, όπως η έλλειψη ελέγχων ή η αδυναμία της αστυνομίας. Οι εγκληματίες συχνά μαθαίνουν τις μεθόδους τους από άλλους ή από προηγούμενες εμπειρίες⁴².

Ο Champliss από την άλλη πλευρά θεωρούσε πως το οργανωμένο έγκλημα «γεννιέται» μέσα στον πυρήνα της κοινωνίας και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Εξού και η θεωρία του για μια συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Το οργανωμένο έγκλημα διαιωνίζεται με μεθόδους διαφθοράς και η διαφθορά τροφοδοτεί το οργανωμένο έγκλημα⁴³. Πιο συγκεκριμένα, η συμβιωτική σχέση απαιτεί την ύπαρξη δικτύων τέτοιων συμφερόντων

⁴¹ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.48

⁴² Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.151

⁴³ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.50

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

στο οποίο εμπλέκονται πολιτικοί με άτομα από υψηλά ιστάμενη θέση στο κομμάτι της ιεραρχίας στο οργανωμένο έγκλημα ενώ οι φορείς των εγκλημάτων χρησιμοποιούν μεθόδους διαφθοράς για να ικανοποιήσουν την επιθυμία για πλουτισμό⁴⁴. Ανώτεροι πολιτικοί άρχοντες και υψηλά ιστάμενα πρόσωπα στο οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσουν μια αμφίδρομη σχέση κατά την οποία οι παράνομες δραστηριότητες είναι κερδοφόρες και για τις δύο πλευρές. Άλλωστε, δεν θα μπορούσε το οργανωμένο έγκλημα να δρα χωρίς την πολιτική ανοχή.

Σε ένα κοινό πλαίσιο με τον Cressey, προχώρησε στην απόρριψη της ατομοκεντρικής φύσης του οργανωμένου εγκλήματος και ο Champliss ωστόσο, δηλώνει ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν υφίσταται με καθορισμένη ιεραρχική διάρθρωση, αλλά επιβιώνει διαμέσου ενός δικτύου χαλαρών σχέσεων που αναπτύσσονται μέσω της διαφθοράς σε ολόκληρη την κοινωνία. Μέσα σε αυτό το δίκτυο, τα άτομα και οι ρόλοι αλλάζουν, αλλά το σύστημα διαιωνίζει και επεκτείνει την δράση του⁴⁵.

Ένας από τους λόγους για τους οποίους οι δράστες οργανωμένου εγκλήματος δημιουργούν νόμιμες επιχειρήσεις είναι ότι χρειάζονται μια νόμιμη πηγή εισοδήματος ως πεδίο παράνομων δραστηριοτήτων και χρειάζονται χώρο για συναλλαγές με παράνομα κέρδη. Ως αποτέλεσμα, ένας άλλος λόγος είναι ότι οι παράνομες ενέργειές τους μπορούν να παράγουν νόμιμες και να χρησιμοποιούν πόρους και οι νόμιμες μπορούν να τις κάνουν πιο κερδοφόρες. Ένας άλλος λόγος είναι ότι είναι ευκολότερο για τους δράστες να ξεπλένουν κέρδη από παράνομες δραστηριότητες μέσω των νόμιμων δραστηριοτήτων τους και τελικά μια νόμιμη επιχείρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τους δράστες⁴⁶. Η συμβιωτική σχέση μεταξύ της παράνομης οικονομίας και της νόμιμης οικονομίας δίνει πάτημα σε εξατομικευμένους επιχειρηματίες να προσαρμοστούν και να επιβιώσουν σε μια κατάσταση οξέως ανταγωνιστική την ίδια στιγμή δε που η παράνομη οικονομία υποστηρίζει τοιουτοτρόπως τη νόμιμη οικονομία⁴⁷. Για να διατηρηθεί και να εξελιχθεί εγκαίρως το οργανωμένο έγκλημα, χρειάζεται κεφάλαιο, μηχανισμούς επιβολής, απουσία κοινωνικού ελέγχου - την αδράνεια

⁴⁴ Β., Βασιλάντωνοπούλου, «Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, 2014, Αθήνα, σελ.128

⁴⁵ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.151

⁴⁶ Ε., Λαμπροπούλου, Κρίση, έγκλημα και σύστημα ποινικής καταστολής. Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση, 2016, Αθήνα σελ. 1051-1052

⁴⁷ Γ., Αντωνόπουλος/Γ. Παπανικολάου, «Καπιταλισμός χωρίς άδεια»: η ελληνική περίπτωση, 2016, Αθήνα, σελ. 971

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

της Αστυνομίας και της ποινικής διαδικασίας⁴⁸. Εξαιτίας αυτού, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι η δωροδοκία, ο εκφοβισμός, ο εκβιασμός και συχνά ακόμη και η χρήση ωμής βίας. Η συμμόρφωση με τη σύστημα, το κύρος και οι οικονομικές δυνατότητες του δράστη είναι αυτό που προστατεύει τις συναλλαγές των εμπλεκόμενων μερών⁴⁹. Ο Champliss σημείωσε ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει αυξηθεί με την πάροδο των ετών και συνεχώς εδραιώνεται, ξεκινώντας από το κάτω μέρος του συστήματος και μέσω της αέναης μετανάστευσης χρημάτων που μετακινούνται εκεί. Για παράδειγμα, η μεταφορά μεγάλης ποσότητας ναρκωτικών είναι μια επένδυση στον εγκληματικό υπόκοσμο από μια ομάδα επιχειρηματιών⁵⁰. Αυτές οι παράνομες συναλλαγές φορολογούνται ετησίως ή μηνιαίως σε όλες τις αρχές με τη μορφή play off, υποστηρίζοντας επιχειρηματίες και επιτυγχάνοντας ανοχή στο οργανωμένο έγκλημα από την κοινωνία στο σύνολό της. Η τεχνολογία που χρησιμοποιείται στο οργανωμένο έγκλημα είναι τέτοια που ο ρόλος των διεφθαρμένων δεν είναι ορατός⁵¹. Προκειμένου να διατηρηθεί το οργανωμένο έγκλημα για πολλά χρόνια, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν δεσμοί με την αστυνομία και τις κρατικές αρχές, προκειμένου να ληφθούν οι σωστές πληροφορίες για την ανάπτυξη του συστήματος. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιούμε τη διαφθορά και τον πελατειακό χαρακτήρα σε περίπτωση παραβίασης μιας σύμβασης και χρησιμοποιούμε τη βία ως μέσο τιμωρίας. Η βία που χρησιμοποιείται από τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος είναι ένα μέσο για την επίτευξη ορισμένων στόχων, όπως η εφαρμογή συμβάσεων, η προστασία του συστήματος από τις αρχές ή από ανταγωνιστικά κυκλώματα που απειλούν να το καταργήσουν. Είναι επίσης απαραίτητο να διατηρηθεί η επαφή με βασικά πρόσωπα, όπως δικηγόρους, φοροτεχνικούς και άτομα που ασχολούνται με το νόμιμο εμπόριο, προκειμένου να δικαιολογηθούν τα κέρδη από παράνομες δραστηριότητες⁵².

⁴⁸ Ε., Λαμπροπούλου, Κρίση, έγκλημα και σύστημα ποινικής καταστολής. Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση, 2016, Αθήνα σελ. 1034

⁴⁹ Β., Βασιλαντωνοπούλου, «Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, 2014, Αθήνα, σελ.128

⁵⁰ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ.154-155

⁵¹ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια, 2017, Αθήνα, σελ. 155

⁵² Β., Λαμπρόπουλος (2024) Greek Mafia: Νοοί της νύχτας εξοπλισμένοι με δολοφονικά drones – Πώς σχεδίαζαν τις επιθέσεις, 21-01-2024, ΤΟ ΒΗΜΑ διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/print/society/i-greek-mafia-crsxediazepitheseis-lfkai-me-drones/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

1.5 Πορεία Οργανωμένου Εγκλήματος σε Διεθνές Επίπεδο

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο που έχει εξελιχθεί και προσαρμοστεί σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Από τις παραδοσιακές μαφioζικές οικογένειες μέχρι τα σύγχρονα διαδικτυακά εγκληματικά δίκτυα, το οργανωμένο έγκλημα έχει καταφέρει να επιβιώσει και να επεκταθεί σε όλο τον κόσμο. Οι ρίζες του οργανωμένου εγκλήματος χάνονται στα βάθη της ιστορίας. Παραδοσιακά, συνδέεται με την Ιταλία και τις μαφioζικές οικογένειες, όπως η Cosa Nostra, η Ndrangheta και η Camorra⁵³. Ωστόσο, το φαινόμενο δεν περιορίζεται στην Ιταλία. Υπάρχουν ιστορικά παραδείγματα οργανωμένου εγκλήματος σε διάφορες περιοχές του κόσμου, όπως η Ιαπωνία (Yakuza), η Κίνα (Triads) και η Ρωσία (Μπρατβά)⁵⁴. Με την παγκοσμιοποίηση, το οργανωμένο έγκλημα έχει αποκτήσει ένα διεθνές χαρακτήρα. Οι εγκληματικές οργανώσεις συνεργάζονται διασυνοριακά, εκμεταλλευόμενες τις ευπάθειες των διεθνών συστημάτων. Το σύγχρονο οργανωμένο έγκλημα εκτός από τις παραδοσιακές δραστηριότητες, όπως ο εκβιασμός και ο παράνομος τζόγος, εφεξής εμπλέκεται σε ένα ευρύ φάσμα εγκλημάτων, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρήματος, η διακίνηση ανθρώπων, η κυβερνοεγκληματικότητα και η παράνομη εμπορία όπλων. Επιπλέον, η τεχνολογία έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος. Οι εγκληματικές οργανώσεις χρησιμοποιούν κρυπτονομίσματα για το ξέπλυμα χρήματος, το Dark Web για την επικοινωνία και την διακίνηση παράνομων προϊόντων, και άλλες τεχνολογίες για να διευκολύνουν τις δραστηριότητές τους. Οι εγκληματικές οργανώσεις συνεργάζονται σε διεθνές επίπεδο, δημιουργώντας ευέλικτα δίκτυα που εκτείνονται σε πολλές χώρες⁵⁵. Αυτές οι συνεργασίες διευκολύνουν τη διακίνηση παράνομων προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών. Η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για την διεθνή κοινότητα. Οι εγκληματικές οργανώσεις είναι εξαιρετικά προσαρμοστικές και δύσκολο να εντοπιστούν και να εξαρθρωθούν. Εξ' ου και η συνεργασία μεταξύ των κρατών

⁵³ Hirschfeld K., «Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse» Palgrave Macmillan 2015, σελ. 23-24

⁵⁴ L., Paoli, , «Mafia Brotherhoods, Organized Crime, Italian Style.», Oxford University Press 2003, σελ. 65-67

⁵⁵ «Το bitcoin, νόμισμα της Μαφίας», 19-08-2021, διαθέσιμο σε: https://www.naftemporiki.gr/finance/983973/to-bitcoin-nomisma-tis-mafias/?is_wppwa=true&wpappninja_cache=friendly

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

είναι απαραίτητη για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση των διεθνών εγκληματικών δικτύων. Απαιτείται ταχεία και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, καθώς καθίσταται κρίσιμη παράμετρος για την επιτυχία των επιχειρήσεων κατά του οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης, το νομοθετικό πλαίσιο είθισται να μεταλλάσσεται και να προσαρμόζεται με σκοπό την αντιμετώπιση νέων μορφών εγκλήματος. Εκτός από την καταστολή βέβαια και σε αυτές τις περιπτώσεις – στις περιπτώσεις διεθνούς αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος - η πρόληψη είναι ένα σημαντικό μέρος της στρατηγικής. Αυτό περιλαμβάνει την ενίσχυση της εκπαίδευσης, την προώθηση της διαφάνειας και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα που απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση. Η αντιμετώπισή του απαιτεί τη συνεργασία των κυβερνήσεων, των διεθνών οργανισμών και της κοινωνίας των πολιτών. Μόνο μέσω της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μπορούμε να καταπολεμήσουμε αποτελεσματικά αυτό το φαινόμενο⁵⁶.

1.6 Πορεία Οργανωμένου Εγκλήματος σε Εγχώριο Επίπεδο

Αν και το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα υπήρξε ήδη από το 1860 και μετά μέχρι το 2001 είχε συνδεθεί ποινικά με συμμοριακά γκέτο όπως η αγροτοποιομενική ληστεία και το κομματικό πελατειακό σύστημα αφήνοντας έτσι στο σκοτάδι πολλές από τις διαστάσεις του. Στη χώρα μας κατά τις δεκαετίες '80 – '90 συναρτάται σε απόρροια της εισροής των μεταναστών στην ενδοχώρα. Στην αρχή δόθηκε περισσότερη προσοχή για ορισμένες ομάδες μειονοτήτων όπως είναι οι Ρομά, οι χρήστες ουσιών, οι μετανάστες κλπ⁵⁷. Το οργανωμένο έγκλημα, αν και συχνά συνδέεται με διεθνείς οργανώσεις, έχει ισχυρή παρουσία και σε εθνικό επίπεδο. Η Ελλάδα, όπως και πολλές άλλες χώρες, έχει αντιμετωπίσει και αντιμετωπίζει ακόμα το φαινόμενο αυτό, με τις εγκληματικές οργανώσεις να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές

⁵⁶ United Nations Office on Drugs and Crime, International Day against Transnational Organized Crime - 15 November, διαθέσιμο σε: <https://www.unodc.org/unodc/en/TOCday/>

⁵⁷ Σ. Βιδάλη, (2007) Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομές και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική. Αθήνα-Κομοτηνή: Π. Ν. Σάκκουλας, σελ 325-327

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

τους⁵⁸. Οι ρίζες του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα εντοπίζονται κυρίως στην περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι κοινωνικές αναταραχές, οι πολιτικές εξελίξεις και η οικονομική ανασυγκρότηση δημιούργησαν ένα περιβάλλον ευνοϊκό για την ανάπτυξη παράνομων δραστηριοτήτων. Αρχικά, οι εγκληματικές δραστηριότητες επικεντρώθηκαν σε μικρότερα δίκτυα προστασίας σε συγκεκριμένες περιοχές. Αυτά τα δίκτυα προσέφεραν "προστασία" σε επιχειρήσεις και άτομα έναντι εκβιασμών και άλλων παράνομων ενεργειών, φυσικά με αντάλλαγμα χρήματα⁵⁹. Σήμερα, οι ελληνικές εγκληματικές οργανώσεις έχουν επεκτείνει σημαντικά το πεδίο δράσης τους. Εκτός από τους παραδοσιακούς εκβιασμούς, ασχολούνται με τον παράνομο τζόγο, την διακίνηση ναρκωτικών (εμπορία κοκαΐνης, ηρωίνης, κάνναβης και άλλων ουσιών), το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, την διακίνηση ανθρώπων, τα κυβερνοεγκλήματα κ.α. συναφή. Η οικονομική κρίση που έπληξε την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια ενέτεινε τα προβλήματα ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού, δημιουργώντας έτσι ένα έδαφος για την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος⁶⁰. Επίσης, η διαφθορά σε πολιτικό και κρατικό επίπεδο μπορεί να διευκολύνει τις δραστηριότητες των εγκληματικών οργανώσεων και να υπονομεύσει τις προσπάθειες καταπολέμησής τους. Οι φορείς του οργανωμένου εγκλήματος εκμεταλλεύονται και τις αδυναμίες στην επιβολή του νόμου, στην καταπολέμηση της διαφθοράς και στην προστασία των μαρτύρων αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που ενισχύουν το οργανωμένο έγκλημα⁶¹. Τόσο στην χώρα μας όσο και σε κάθε καπιταλιστική κοινωνία άλλωστε, το οργανωμένο έγκλημα υπονομεύει την οικονομία, καθώς απορροφά σημαντικούς πόρους και διαφθείρει νόμιμες επιχειρήσεις. Δημιουργεί ένα κλίμα φόβου και ανασφάλειας, υπονομεύει την κοινωνική συνοχή και μπορεί

⁵⁸ Ε. Σταμούλη, (2016) «Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: Τάσεις και μεταβολές» στο Μ. Γασπαρινάτου (επιμ), Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Αθήνα: Π. Ν. Σάκουλας

⁵⁹ Β., Λαμπρόπουλος (2021) Έρευνα: Το οργανωμένο έγκλημα, οι νονοί, οι δολοφονίες και οι φόβοι της ΕΛ.Α.Σ. 03-10-2021, ΤΟ ΒΗΜΑ διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/print/society/i-greek-mafia-crscxediaze-epitheseis-lfkai-me-drones/>

⁶⁰ Ε., Στεργιούλης (2024), Όψεις του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, CrimeTimes, τεύχος 22-3-2024 διαθέσιμο σε: <https://www.crimetimes.gr/%cf%8c%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%bf%cf%81%ce%b3%ce%b1%ce%bd%cf%89%ce%bc%ce%ad%ce%bd%ce%bf%cf%85-%ce%b5%ce%b3%ce%ba%ce%bb%ce%ae%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%bf%cf%82-%cf%83/>

⁶¹ Μ., Γασπαρινάτου, «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαράλαμπος, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». ΕΑΠ 2019, σελ. 171-175

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

να οδηγήσει σε βίαια επεισόδια. Επιπλέον, απειλεί και το υπέρτατο υπερατομικό έννομο αγαθό της δημοκρατία και της διαίωνισης του κράτος δικαίου, καθώς μπορεί να διαφθείρει πολιτικούς και να επηρεάσει τις εκλογικές διαδικασίες. Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση που περιλαμβάνει την ενίσχυση της αστυνομικής συνεργασίας που επιτάσσει βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών και των κοινών επιχειρήσεων μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών. Απαιτείται εφαρμογή αυστηρών μέτρων για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε όλους τους τομείς. Αναφορικά με την αντιμετώπιση απαιτείται εξάλλου και παροχή αποτελεσματικής προστασίας σε όσους αποφασίσουν να καταγγείλουν εγκληματικές δραστηριότητες. Και ασφαλώς, η χώρα θα πρέπει να επενδύει στην αξιοποίηση και παροχή πόρων και ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού αναφορικά με την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους του οργανωμένου εγκλήματος⁶².

1.7 Συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας – η συμβολή του William Chambliss

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την «ειδική» σχέση μεταξύ του νόμιμου και του παράνομου που χαρακτηρίζει τα σοβαρά εγκλήματα, είναι απαραίτητο να προβούμε σε μια ανάλυση για την οποία η θεωρία του Chambliss θεωρείται ιστορικά κομβική. Ένας από τους κυριότερους εκφραστές του προβλήματος μεταξύ κράτους και εγκληματιών είναι ο William Chambliss. Ο Chambliss ασχολείται με την έρευνα του εγκλήματος εδώ και πολλά χρόνια και οι επαγγελματικές του επιλογές του προσέφεραν μια πλούσια εμπειρία που είναι ζωτικής σημασίας για την εγκληματολογική θεωρία. Για να αναφερθούμε αναλυτικά σε μία από αυτές, κάποτε καλλιεργούσε μαζί με έναν φίλο του ένα αγρόκτημα στην πολιτεία της Ουάσινγκτον. Εκεί συνεργάστηκε με κρατούμενους σε σωφρονιστικά ιδρύματα σε όλη την πολιτεία και μέσω αυτής της τριβής έμαθε πώς οι κρατούμενοι έλεγχαν ένα σημαντικό μέρος του σωφρονιστικού ιδρύματος, πώς οι διευθυντές των φυλακών συνεργάζονταν μαζί τους και τους παραχωρούσαν τον έλεγχο και, κυρίως, πώς οι κρατούμενοι σχεδίαζαν να συνεχίσουν

⁶² Εθνική Αρχή Διαφάνειας. Ανακτήθηκε από: <https://aead.gr>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

τη συμπεριφορά τους μετά την αποφυλάκισή τους⁶³. Ο Chambliss αναγνώρισε τη συμβολή του Sutherland ως αποτέλεσμα των παρατηρήσεών του για τους φυλακισμένους. Συγκεκριμένα, συμφώνησε με την άποψη ότι οι εγκληματίες δεν έχουν συγκεκριμένα βιολογικά χαρακτηριστικά που προκαλούν την εγκληματικότητα τους και ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται με τον ίδιο τρόπο όπως και η νόμιμη συμπεριφορά⁶⁴. Ωστόσο, υποστήριξε την προσέγγιση ότι δεν μπορεί να υπάρξει έγκλημα χωρίς ποινικό δίκαιο και ότι το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου και το εταιρικό έγκλημα πρέπει να ενδιαφέρουν ιδιαίτερα τους εγκληματολόγους⁶⁵. Εργάστηκε για την κυβέρνηση των ΗΠΑ και διαπίστωσε ότι τα χειρότερα αδικήματα διαπράττονταν από Αμερικανούς στρατιώτες. Οι ΗΠΑ βασάνιζαν εγκλείστους Ιρακινής καταγωγής με τον ίδιο τρόπο που είχαν βασανίσει Κορεάτες στο παρελθόν. Τόνισε ότι αυτά ήταν κρατικά εγκλήματα και θα έπρεπε να αποτελούν ύψιστη προτεραιοποίηση για τους εγκληματολόγους. Ο Chambliss βρισκόταν εκείνο τον καιρό στο Σιάτλ των ΗΠΑ και ερευνούσε τον τρόπο με τον οποίο τα αστυνομικά όργανα επιβάλλουν το νόμο στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα⁶⁶. Εκεί, όπως είπε, εντρύφησε στο οργανωμένο έγκλημα και τη συμβιωτική σχέση του με την επιβολή του νόμου, την πολιτική και την αστική οικονομία. Τόνισε ότι παντού όπου εργάστηκε μετά το Σιάτλ παρατήρησε παρόμοια συμβιωτική σύνδεση μεταξύ εγκληματικών επιχειρήσεων, νόμιμων επιχειρήσεων, πολιτικών και οικονομικού συστήματος. Ορισμένοι από τους μεγαλύτερους εγκληματίες δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να αντιμετωπίσουν τη δικαιοσύνη, επειδή οι ίδιοι ήταν υπερασπιστές του νόμου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, όπως επεσήμανε, υπάρχει μια συμβιωτική σχέση μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου και των εγκληματιών που λειτουργεί προς όφελος και των δύο⁶⁷. Υπάρχει επομένως μια ευρύτερη εικόνα πίσω από τη διαχρονική εξέλιξη των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Ο συνεκτικός κρίκος μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας είναι πολυπαραγοντικός και περίπλοκος. Σε πολλές κοινωνίες, αυτές οι δύο έννοιες δεν είναι μόνο αντιφατικές, αλλά συχνά αλληλεπικαλύπτονται, δημιουργώντας συμβιωτικές σχέσεις που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των πολιτών. Η εγκληματολογία προσφέρει ποικιλία θεωριών για την κατανόηση αυτής της σχέσης και διερευνά τους

⁶³ W. J. Chambliss, «On the symbiosis between criminal law and criminal behaviour», Criminology 2004, σελ. 241

⁶⁴ ό.π., σελ 242-243

⁶⁵ ό.π., σελ 242-243

⁶⁶ ό.π., σελ 242-243

⁶⁷ ό.π., σελ 243

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

μηχανισμούς που συνδέουν την παρανομία με κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Σε αυτό το άρθρο, παρατίθεται η συμβιωτική σχέση και επικουρικά με τις εγκληματολογικές θεωρίες που την υποστηρίζουν. Η νομιμότητα αναφέρεται σε ένα σύνολο κανόνων και νόμων που διέπουν την κοινωνία και ορίζουν τι είναι αποδεκτό και τη μη αποδεκτό. Αντίθετα, η παρανομία αναφέρεται σε ενέργειες που παραβιάζουν αυτούς τους νόμους. Αλλά η γραμμή μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας είναι συχνά θολή. Για παράδειγμα, ορισμένες δραστηριότητες που είναι νόμιμες σε ορισμένες χώρες μπορεί να είναι παράνομες σε άλλες⁶⁸.

Η οικονομική ανισότητα και οι κοινωνικές συνθήκες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Σε ένα περιβάλλον όπου οι ευκαιρίες είναι περιορισμένες, οι άνθρωποι μπορούν να στραφούν σε παράνομες δραστηριότητες ως μέσο επιβίωσης. Για παράδειγμα, η οικονομική κρίση αυξάνει τη συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες καθώς οι άνθρωποι αναζητούν τρόπους αντιμετώπισης της φτώχειας. Η πολιτική κατάσταση στη χώρα μπορεί επίσης να επηρεάσει αυτή τη σχέση. Σε ένα διεφθαρμένο καθεστώς, ο νόμος μπορεί να είναι αναποτελεσματικός ή να εφαρμόζεται επιλεκτικά⁶⁹. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον στο οποίο η παρανομία είναι πιο διαδεδομένη και αποδεκτή. Οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά εκμεταλλεύονται τις πολιτικές ελλείψεις προκειμένου να εισχωρήσουν σε τομείς της κοινωνίας που κανονικά θα έπρεπε να παραμένουν αλώβητοι στη διαφθορά. Οι κοινωνικές και πολιτικές παράμετροι διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην αποκρυπτογράφηση της σχέσης μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Ορισμένα κοινωνικά μορφώματα μπορεί να μειώνουν ή να ενθαρρύνουν παράνομες συμπεριφορές για να τις δουν ως φυσικό καθημερινό δρώμενο. Σε κοινότητες όπου η παρανομία αναγνωρίζεται ή αναφέρεται ως "πιο νόμιμη", οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε τέτοιες δραστηριότητες. Η συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο που επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών συνθηκών. Η εγκληματική θεωρία παρέχει ένα πολύτιμο εργαλείο για την

⁶⁸ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 156

⁶⁹ Β., Βασιλαντωνοπούλου, Λευκά κολάρα και οικονομικό έγκλημα, Δίκαιο και Οικονομία, Αθήνα: Σάκκουλας 2014, σελ. 126

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

κατανόηση αυτής της σχέσης και υπογραμμίζει τις διαφορετικές δυνάμεις που την επηρεάζουν. Η αναγνώριση αυτής της αλληλεπίδρασης είναι σημαντική για την ανάπτυξη στρατηγικών που μπορούν να αποτρέψουν την παρανομία και να αυξήσουν τη νομιμότητα της κοινωνίας⁷⁰.

1.8 Συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας – η θεωρία των

Donatella Della Porta και Alberto Vannucci

Εκτός από την θεωρία περί συμβιωτικής σχέσης ανάμεσα στη νομιμότητα και την παρανομία κατά Champliss, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η θεσμική προσέγγιση της διαφθοράς και της συμβιωτικής σχέσης σύμφωνα με το έργο των Della Porta και Vannucci. Εν προκειμένω, η διαφθορά ως φαινόμενο, αποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα για τις κοινωνίες και τα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο. Παρά τις συντονισμένες προσπάθειες για την καταπολέμησή της, η διαφθορά συνεχίζει να υφίσταται και να εξελίσσεται, διαμορφώνοντας αρνητικά την πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή. Στο έργο *The Hidden Order of Corruption: An Institutional Approach*, οι συγγραφείς Donatella Della Porta και Alberto Vannucci αναπτύσσουν μια θεσμική προσέγγιση για την κατανόηση της διαφθοράς, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη σύνδεση μεταξύ των θεσμών και της διαφθοράς. Κατά τους ίδιους λοιπόν, η διαφθορά δεν είναι απλώς αποτέλεσμα μεμονωμένων προσωπικών επιλογών, αλλά συχνά ενσωματώνεται στους θεσμούς και τους κανόνες που διέπουν την πολιτική και τη διοίκηση. Σύμφωνα με τους Della Porta και Vannucci, η διαφθορά δεν πρέπει να εξετάζεται μόνο ως ατομική ανήθικη πράξη, αλλά ως φαινόμενο που συνδέεται με τους θεσμούς και τις δομές εξουσίας σε μια κοινωνία. Οι θεσμοί, με την έννοια των επίσημων κανόνων και διαδικασιών, καθώς και των ανεπίσημων δικτύων και σχέσεων, διαδραματίζουν έναν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των συνθηκών που ευνοούν τη διαφθορά. Η θεσμική προσέγγιση υποστηρίζει ότι η διαφθορά δεν είναι τυχαία ή αναπόφευκτη, αλλά προϊόν της αναπαραγωγής και της αναδιαμόρφωσης κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δομών που προάγουν ή ανέχονται την ατιμωρησία και την κακοδιοίκηση. Οι Della Porta και Vannucci εντοπίζουν τη διαφθορά

⁷⁰ Σ., Βιδάλη, Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2017,σελ.156

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

κυρίως σε εκείνα τα συστήματα όπου οι θεσμοί είναι αδύναμοι ή ελαστικοί στην εφαρμογή κανόνων, όπου υπάρχει υψηλό επίπεδο συγκέντρωσης εξουσίας, και όπου οι ρόλοι των πολιτικών, των επιχειρηματιών και άλλων ισχυρών συμφερόντων αλληλεπικαλύπτονται.

Στο έργο τους, οι συγγραφείς τονίζουν ότι η διαφθορά συχνά δεν εκδηλώνεται ως μεμονωμένη, απομονωμένη πράξη, αλλά ως μια μορφή διαρκούς και οργανωμένης σχέσης που βασίζεται στη συμβίωση και τη συνεργασία μεταξύ πολιτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων. Οι θεσμοί των επιχειρήσεων και της πολιτικής εξουσίας συνδέονται μέσα από ένα δίκτυο αλληλοστήριξης, το οποίο ενδυναμώνει τη διαφθορά και την καθιστά ακόμη πιο δύσκολη στην αποδόμησή της. Η διαφθορά, λοιπόν, λειτουργεί ως μια «συμβιωτική σχέση», όπου η εξουσία και τα οικονομικά συμφέροντα επωφελούνται αμοιβαία, εξασφαλίζοντας την αμοιβαία στήριξη που ενδυναμώνει τους θεσμούς τους. Η πολιτική και η οικονομία, σε αυτή την περίπτωση, δεν λειτουργούν ως αντίθετα ή ανεξάρτητα συστήματα, αλλά αντίθετα, αλληλοσυνδέονται και αλληλοεξαρτώνται. Οι πολιτικοί ηγέτες ενδέχεται να αποδέχονται ή να ενισχύουν την κακοδιοίκηση για να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση, υποστήριξη στις εκλογές ή να διευκολύνουν τη χάραξη πολιτικής που εξυπηρετεί τα συμφέροντα ισχυρών επιχειρηματιών. Οι επιχειρηματίες, από την άλλη, μέσω της διαφθοράς, ενδέχεται να κερδίζουν από συμβάσεις, πολιτικές ευνοϊκές για τις επιχειρήσεις τους, ή ακόμα και την ασυλία από τις νομικές διαδικασίες. Ουσιαστικά, οι θεσμοί που ενσωματώνουν τη διαφθορά λειτουργούν ως «υποστηρικτικά δίκτυα» που επιτρέπουν τη διατήρησή της μέσα σε ένα συγκεκριμένο σύστημα. Οι Della Porta και Vannucci εξηγούν ότι οι θεσμοί του κράτους, όπως η αστυνομία, η δικαιοσύνη και οι ρυθμιστικοί μηχανισμοί, δεν είναι πάντα ανεξάρτητοι ή αποτελεσματικοί στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Αντίθετα, οι θεσμοί αυτοί ενδέχεται να είναι ενσωματωμένοι σε ένα δίκτυο συμφερόντων που εμποδίζει την καταστολή της διαφθοράς. Η ίδια η φύση των θεσμών αυτών ενδέχεται να προάγει ή να ανεχθεί την ύπαρξη διαφθοράς, εφόσον οι ηγεσίες αυτών των θεσμών είναι επηρεασμένες από τις πολιτικές ή οικονομικές ελίτ, οι οποίες συχνά χρησιμοποιούν τη διαφθορά ως μέσο για να εξασφαλίσουν την εξουσία τους⁷¹.

⁷¹ D.,della Porta & A., Vannucci, «The Hidden Order of Corruption , An institutional Approach», Advances in Criminology

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο – GREEK MAFIA

Οποιαδήποτε προσέγγιση του φαινομένου της ελληνικής μαφίας θα ήταν λανθασμένη από την αρχή αν δεν αποσαφήνιζε την προβληματική φύση αυτού του καθιερωμένου όρου. Ο όρος χρησιμοποιείται στη δημοσιογραφία από το 2015 και έχει παρευρεθεί σε όλες τις συζητήσεις σχετικά με τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας εδώ και χρόνια. Το πρόβλημα είναι ότι, ενώ η έκφραση είναι ελκυστική στα μέσα ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι επίσης προβληματική όσον αφορά την προσέγγιση και την κατανόηση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας⁷². Με τον τρόπο αυτό, η κοινωνική διάσταση των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων, οι βασικές λειτουργίες τους και η ουσία της συμπεριφοράς του αγνοούνται⁷³. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο κόσμος πίστευε ότι οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες λειτουργούν εκτός της κοινωνίας, στον δικό τους «μικρόκοσμο». Ωστόσο, τα στοιχεία που έχουν ανακύψει τα τελευταία χρόνια σχετικά με τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας φωτογραφίζουν μια μορφή κεντρικής διοίκησης των ομάδων. Είτε στην Αττική είτε σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει κοινό κέντρο διοίκησης της εγκληματικής δραστηριότητας.

2.1 Η Ελληνική Μαφία: Μια Ιστορική Προσέγγιση

Η έννοια της "Ελληνικής Μαφίας" είναι ένα σύνθετο και συχνά παραπλανητικό φαινόμενο. Αν και δεν υπάρχει μια οργανωμένη δομή παρόμοια με την Ιταλική Μαφία, στην Ελλάδα έχουν εμφανιστεί και λειτουργούν διάφορες εγκληματικές ομάδες με παρόμοια χαρακτηριστικά.

Μεταπολεμικά, οι ρίζες του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα εντοπίζονται κυρίως στην περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο εμφύλιος πόλεμος, η οικονομική ανασυγκρότηση και οι κοινωνικές αναταραχές δημιούργησαν ένα περιβάλλον ευνοϊκό για

⁷² «Στα άδυτα της Δίωξης Εκβιαστών: Ποια είναι η Greek Mafia», 03-02-2024, διαθέσιμο σε: Στα άδυτα της Δίωξης Εκβιαστών: Ποια είναι η Greek Mafia (youtube.com)

⁷³ Σ., Βιδάλη. «Η κυβέρνηση έχει αποτύχει στην αντιμετώπιση και της "μικρής" και της "μεγάλης" εγκληματικότητας», 08-02-2023, διαθέσιμο σε : Σοφία Βιδάλη: «Η κυβέρνηση έχει αποτύχει στην αντιμετώπιση και της «μικρής» και της «μεγάλης» εγκληματικότητας» | Εφημερίδα η Εποχή (epohi.gr)

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

την ανάπτυξη παράνομων δραστηριοτήτων. Υπό αυτές τις συνθήκες πολλοί Έλληνες, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές, βρέθηκαν αντιμέτωποι με συνθήκες φτώχειας και αποκλεισμού. Αυτό οδήγησε κάποιους να στραφούν σε παράνομες δραστηριότητες για να επιβιώσουν ή να αποκτήσουν πλούτο. Αρχικά, οι εγκληματικές δραστηριότητες επικεντρώθηκαν σε μικρότερα δίκτυα προστασίας σε συγκεκριμένες περιοχές. Αυτά τα δίκτυα προσέφεραν "προστασία" σε επιχειρήσεις και άτομα έναντι εκβιασμών και άλλων παράνομων ενεργειών, φυσικά με αντάλλαγμα χρήματα. Με την πάροδο του χρόνου, οι εγκληματικές οργανώσεις στην Ελλάδα διεύρυναν τις δραστηριότητές τους. Εκτός από τους εκβιασμούς, ασχολήθηκαν με τον παράνομο τζόγο, τη διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και άλλα με κύριο παρανομαστή την απαξίωση της ανθρώπινης ζωής⁷⁴.

Πολλάκις, υπήρξαν περιπτώσεις όπου οι εγκληματικές οργανώσεις είχαν στενές σχέσεις με πολιτικούς και κρατικούς λειτουργούς, δημιουργώντας ένα κλίμα ατιμωρησίας και ενισχύοντας τη δύναμή τους. Στις σύγχρονες εποχές, οι ελληνικές εγκληματικές οργανώσεις έχουν αναπτύξει διεθνείς συνδέσεις, συμμετέχοντας σε διεθνή εγκληματικά δίκτυα.

2.2 Ιστορική αναδρομή και η πορεία προς την Greek Mafia

Σε αντίθεση με την Ιταλική Μαφία, στην Ελλάδα δεν υπάρχει μια ενιαία, ιεραρχημένη εγκληματική οργάνωση. Αντίθετα, υπάρχουν πολλές μικρότερες ομάδες που δρουν ανεξάρτητα ή ενίοτε σε συνεργασία μεταξύ τους. Οι ελληνικές εγκληματικές οργανώσεις είναι εξαιρετικά προσαρμοστικές στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και τις νέες τεχνολογίες. Η χρήση βίας είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό των εγκληματικών οργανώσεων στην Ελλάδα, είτε για την επίλυση εσωτερικών διαφορών είτε για την επιβολή του νόμου τους.

Συνοπτικά, η ελληνική μαφία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Οι ρίζες της εντοπίζονται στην μεταπολεμική περίοδο, ενώ οι δραστηριότητές της έχουν επεκταθεί και διεθνοποιηθεί. Η απουσία μιας ενιαίας δομής και η προσαρμοστικότητά της την καθιστούν ένα δύσκολο φαινόμενο για την καταπολέμησή της.

⁷⁴ Γ., Χλούπης (2018), Η έξαρση της εγκληματικότητας και η ανάλυση του φαινομένου, 24-05-2018, διαθέσιμο σε: youtube.com

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Η ελληνική μαφία, γνωστή και ως οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, έχει μακρά ιστορία και δραστηριοποιείται σε διάφορες παράνομες δραστηριότητες. Οι βασικές της δραστηριότητες περιλαμβάνουν το εμπόριο ναρκωτικών, την εκβίαση, το trafficking ανθρώπων και άλλες μορφές racketing⁷⁵. Ιστορικά, η ελληνική μαφία έχει τις ρίζες της στις αρχές του 20ού αιώνα, κυρίως από Έλληνες μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Ελλάδα, η οργανωμένη εγκληματικότητα έχει στενές σχέσεις με πολιτική διαφθορά και οικονομικά προβλήματα, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης. Η ελληνική μαφία είναι όρος που χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε διάφορα στοιχεία οργανωμένου εγκλήματος που προέρχονται από την Ελλάδα. Οι αυτόχθονες οργανωμένες εγκληματικές ομάδες είναι καλά εδραιωμένες στα μεγαλύτερα ελληνικά αστικά κέντρα, ιδιαίτερα στην Αθήνα, χάρη στην εκτεταμένη πολιτική διαφθορά στην ίδια τη χώρα⁷⁶. Εκτός των εγχώριων ελληνικών εγκληματικών οργανώσεων, η Αλβανική μαφία, η Ρώσικη, η Σικελική, καθώς και η Καμόρα, δραστηριοποιούνται εντός της χώρας μας με την αгаστή συνδρομή των εγχώριων εγκληματικών συνδικάτων. Κατά τις δεκαετίες 1980-1990 οι ελληνικές εγκληματικές οργανώσεις αρχίζουν να συνεργάζονται με άλλες διεθνείς συμμορίες, επεκτείνοντας τη δράση τους στο εμπόριο ναρκωτικών και στη διακίνηση ανθρώπων. Η κρίση της οικονομίας και οι πολιτικές αναταραχές συμβάλλουν στην αύξηση της εγκληματικότητας. Από το 2000 και μετά στην Ελλάδα, οι οργανωμένες συμμορίες αποκτούν μεγαλύτερη επιρροή σε τομείς όπως το εμπόριο ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρημάτων και η εκβίαση. Η οικονομική κρίση του 2008 εντείνει την κατάσταση, με πολλές νέες ομάδες να αναδύονται. Στην σύγχρονη εποχή η ελληνική μαφία συνεχίζει να δραστηριοποιείται σε διάφορες παράνομες δραστηριότητες, ενώ οι αρχές προσπαθούν να καταπολεμήσουν την εγκληματικότητα μέσω νόμων και συνεργασιών με διεθνείς οργανισμούς⁷⁷.

⁷⁵ Hirschfeld K., «Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse» Palgrave Macmillan 2015, σελ. 26-27

⁷⁶ Ε., Σταμούλη (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθοράς την Ελλάδα στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπος, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ. 213-214

⁷⁷ Αντωνόπουλος, Γ.- Hall, S. (2019). Νόμιμες επιχειρήσεις και «οργανωμένο έγκλημα» στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπος, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ. 213-214

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

2.3 Οργάνωση της Greek Mafia: Τεχνικά Χαρακτηριστικά

Η ελληνική μαφία, όπως και πολλές οργανωμένες εγκληματικές ομάδες σε άλλες χώρες, διαθέτει συγκεκριμένη οργάνωση και δομή που την καθιστούν αποτελεσματική στη δραστηριότητά της. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά της ελληνικής μαφίας περιλαμβάνουν τις στρατηγικές της, τις μεθόδους λειτουργίας και τη χρήση τεχνολογίας, που συμβάλλουν στην επιτυχία της στις παράνομες δραστηριότητες. Στην εργασία αυτή εξετάζουμε τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την οργάνωση της ελληνικής μαφίας και τα τεχνικά χαρακτηριστικά που τη διακρίνουν. Η οργάνωση της ελληνικής μαφίας είναι συνήθως ιεραρχική. Στην κορυφή βρίσκονται οι αρχηγοί, οι οποίοι έχουν τον πλήρη έλεγχο και λαμβάνουν τις σημαντικές αποφάσεις. Αυτοί οι αρχηγοί είναι συχνά πρόσωπα με μεγάλη επιρροή και ιστορία στο οργανωμένο έγκλημα. Ακολουθούν οι "στρατηγοί" ή οι "διευθυντές", οι οποίοι διαχειρίζονται συγκεκριμένα τμήματα της εγκληματικής δραστηριότητας, όπως το εμπόριο ναρκωτικών, η εκβίαση ή η παράνομη διακίνηση ανθρώπων. Οι "στρατιώτες", οι οποίοι είναι οι εκτελεστές και οι χειριστές της καθημερινής λειτουργίας της οργάνωσης, βρίσκονται σε κατώτερες θέσεις. Αυτή η ιεραρχία επιτρέπει στην ελληνική μαφία να διατηρεί πειθαρχία και έλεγχο, με κάθε μέλος να γνωρίζει τη θέση του και τις ευθύνες του⁷⁸. Η ελληνική μαφία δραστηριοποιείται σε διάφορους τομείς. Οι κύριοι τομείς περιλαμβάνουν σε μεγάλο βαθμό το εμπόριο ναρκωτικών. Η διακίνηση ναρκωτικών είναι ίσως η πιο κερδοφόρα δραστηριότητα. Οι ελληνικές οργανώσεις συχνά συνεργάζονται με διεθνείς συμμορίες για την προμήθεια και διανομή ναρκωτικών, αξιοποιώντας τις στρατηγικές γεωγραφικές θέσεις. Η εκβίαση επιχειρήσεων και ατόμων είναι μια άλλη κύρια πηγή εσόδων. Οι εγκληματικές ομάδες ασκούν πίεση σε επιχειρηματίες για να καταβάλλουν "προστασία" ή να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις τους. Η εμπορία ανθρώπων, που περιλαμβάνει τη διακίνηση ατόμων για εργασία ή σεξουαλική εκμετάλλευση, είναι μια άλλη περιοχή που πλήττει σοβαρά την ελληνική κοινωνία. Μέλη της ελληνικής μαφίας που ξεχωρίζουν είναι οι: Γεράσιμος Ναστούλης, Παναγιώτης Βλαστός, Θέμης Καλαποθαράκος, Βασίλης Στεφανάκος, Γιώργος Φραγκογιάννης και άλλοι. Στο εγκληματικό τους ποινολόγιο περιλαμβάνονται τα αδικήματα της εκβίασης, του εμπορίου και διακίνησης ναρκωτικών

⁷⁸ Λ., Νεσφυγέ, Μαφιόζικες εκτελέσεις, συμβόλαια θανάτου, άγριες βεντέτες, Τα Νέα, 25/02/2000. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2000/02/25/greece/mafiozikes-ekteleseis-symbolaia-thanatoy-agries-bentetes/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ουσιών, θανατηφόρων προσχεδιασμένων εκτελέσεων, λαθρεμπόριο καυσίμων, ξέπλυμα μαύρου χρήματος και διακίνησης όπλων. Οι ελληνικές οργανώσεις συχνά εμπλέκονται σε διαφθορά δημόσιων λειτουργών και αστυνομικών, προκειμένου να εξασφαλίσουν την ατιμωρησία και την υποστήριξη που χρειάζονται⁷⁹.

Η χρήση της τεχνολογίας έχει αναδειχθεί σε κρίσιμο παράγοντα για την ελληνική μαφία. Οι οργανώσεις αυτές χρησιμοποιούν σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία για να βελτιώσουν τη λειτουργία τους και να αποφύγουν την ανίχνευση από τις αρχές. Η χρήση κρυπτογραφημένων επικοινωνιών και εφαρμογών που προσφέρουν ανωνυμία έχει γίνει διαδεδομένη. Οι εγκληματικές ομάδες χρησιμοποιούν τηλέφωνα που δεν μπορούν να εντοπιστούν, καθώς και κρυφές εφαρμογές μηνυμάτων⁸⁰. Η ελληνική μαφία αξιοποιεί πληροφορίες για τις δραστηριότητες των ανταγωνιστών της και των αστυνομικών αρχών, χρησιμοποιώντας δεδομένα που συλλέγονται μέσω διαδικτύου και κοινωνικών δικτύων και διαχείρισης βάσεων δεδομένων. Με την αύξηση της ψηφιακής οικονομίας, οι οργανώσεις έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν κρυπτονομίσματα για να διενεργούν παράνομες συναλλαγές, γεγονός που τους επιτρέπει να διατηρούν την ανωνυμία τους.

Η ελληνική μαφία χρησιμοποιεί διάφορες στρατηγικές για να παραμείνει σε λειτουργία και να αποφύγει τη σύλληψη. Οι οργανώσεις συχνά σχηματίζουν συμμαχίες με άλλες εγκληματικές ομάδες, τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας. Αυτές οι συνεργασίες τους επιτρέπουν να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους και να μοιράζονται πόρους. Η διαφθορά σε πολιτικούς και αστυνομικούς επιτρέπει στην ελληνική μαφία να λειτουργεί απρόσκοπτα. Η δημιουργία δικτύων με τοπικές κοινότητες και επιχειρήσεις διευκολύνει την επιρροή της. Οι οργανώσεις εκπαιδεύουν τα μέλη τους για να αναγνωρίζουν και να αντιδρούν σε κινδύνους, όπως οι αστυνομικές επιχειρήσεις και οι κατασχέσεις περιουσίας. Αυτή η εκπαίδευση περιλαμβάνει τεχνικές απόκρυψης και διαφυγής⁸¹.

⁷⁹ B., Λαμπρόπουλος, Αποκάλυψη in: Εξάρθρωση συμμορίας νονών της νύχτας από την Ασφάλεια Αττικής, in, 15/7/2024. Διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2024/07/15/greece/apokalypsi-eksarthrosi-symmorias-nonon-tis-nyxtas-apo-tin-asfaleia-attikis/>

⁸⁰
⁸¹ Ελληνική Αστυνομία, Ετήσιες εκθέσεις για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα ετών 2011-2019 http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27865&Itemid=73&lang=.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Η παρουσία της ελληνικής μαφίας έχει σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνία. Η εκβίαση και η εγκληματικότητα προκαλούν ανασφάλεια στους πολίτες και τις επιχειρήσεις, υπονομεύοντας τη δημόσια τάξη και την εμπιστοσύνη στους θεσμούς. Η διαφθορά έχει σοβαρές συνέπειες για την πολιτική ζωή της χώρας, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε κυβερνητική αστάθεια και κοινωνικές αναταραχές. Η ελληνική μαφία ενδέχεται να επηρεάσει ακόμα και τη δικαστική εξουσία, καθιστώντας δύσκολη την εφαρμογή της δικαιοσύνης. Η οργάνωση και τα τεχνικά χαρακτηριστικά της ελληνικής μαφίας αποδεικνύουν την πολύπλοκη φύση της εγκληματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Η ιεραρχία, οι στρατηγικές επιβίωσης και η χρήση τεχνολογίας αποτελούν κρίσιμα στοιχεία που συμβάλλουν στη λειτουργία της. Η καταπολέμηση αυτών των οργανώσεων απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από τις αρχές και την κοινωνία στο σύνολό της, προκειμένου να αποκατασταθεί η ασφάλεια και η δικαιοσύνη⁸².

2.4 Modus operandi Greek Mafia

Οι εγκληματικές οργανώσεις αποτελούν ένα παγκόσμιο φαινόμενο που έχει απασχολήσει κοινωνιολόγους, πολιτικούς επιστήμονες και νομικούς για δεκαετίες. Η αποτελεσματικότητά τους στη διεξαγωγή παράνομων δραστηριοτήτων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη συγκεκριμένη διαρθρωτική τους οργάνωση. Οι εγκληματικές οργανώσεις δεν είναι απλές συναθροίσεις ατόμων που διαπράττουν εγκλήματα. Αντίθετα, πρόκειται για εξαιρετικά οργανωμένες δομές με συγκεκριμένους ρόλους, ιεραρχίες και κανόνες. Μια βασική αρχή που διέπει την διαρθρωτική οργάνωση είναι η ιεραρχία. Οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν μια σαφή ιεραρχική δομή, με έναν ηγέτη στην κορυφή και μια σειρά από υποστηρικτές και εκτελεστές σε χαμηλότερα επίπεδα. Αυτή η ιεραρχία επιτρέπει την αποτελεσματική επικοινωνία, τον συντονισμό των δραστηριοτήτων και τη διατήρηση της πειθαρχίας. Τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων συχνά αναλαμβάνουν συγκεκριμένους ρόλους, όπως λογιστές, δικηγόροι, εκτελεστές ή διακινητές ναρκωτικών. Αυτή η εξειδίκευση αυξάνει την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης και μειώνει τον κίνδυνο αποκάλυψης. Οι εγκληματικές οργανώσεις διαθέτουν έναν αυστηρό κώδικα σιωπής που απαγορεύει στα μέλη να

⁸² Φ., Ριζάβα (2012). Οργανωμένο έγκλημα: Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

συνεργαστούν με τις αρχές. Αυτός ο κώδικας ενισχύει την αλληλεγγύη μεταξύ των μελών και δυσχεραίνει την διείσδυση των αρχών στην οργάνωση. Επίσης, οι επιρροές από την σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη και την τεχνητή νοημοσύνη στις μέρες μας, αποτελούν την βάση χρήσης ενός ευρέως φάσματος μεθόδων επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων των τηλεφώνων, των κρυπτογραφημένων μηνυμάτων και των προσωπικών επαφών. Αυτά τα δίκτυα επιτρέπουν την γρήγορη και ασφαλή επικοινωνία μεταξύ των μελών. Υπάρχουν διάφοροι τύποι εγκληματικών οργανώσεων, καθένας με τη δική του μοναδική δομή και στόχους. Μερικοί από τους πιο κοινούς τύπους περιλαμβάνουν τις μαφίες. Οι μαφίες είναι ιεραρχικές οργανώσεις που ελέγχουν μεγάλες περιοχές και συμμετέχουν σε ένα ευρύ φάσμα παράνομων δραστηριοτήτων, όπως ο εκβιασμός, ο παράνομος τζόγος και η διακίνηση ναρκωτικών. Οι συμμορίες είναι συνήθως μικρότερες και πιο χαλαρές οργανώσεις που εστιάζουν σε συγκεκριμένες περιοχές και δραστηριότητες, όπως η διακίνηση ναρκωτικών ή η βία μεταξύ συμμοριών. Και σε συνάφεια με υψηλή εγκληματικότητα υπάρχουν και οι οργανώσεις λευκού κολάρου, οι οποίες αποτελούνται από άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο που εμπλέκονται σε οικονομικά εγκλήματα, όπως η απάτη, το ξέπλυμα χρήματος και η διαφθορά. Η αποτελεσματικότητα των εγκληματικών οργανώσεων οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, όπως η αποφασιστικότητα, αφού τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων είναι συχνά πρόθυμα να αναλάβουν μεγάλα ρίσκα για να επιτύχουν τους στόχους τους. Τα μέλη τα διέπει η αλληλεγγύη και ένας άγραφος κώδικας που ενισχύει την οργάνωση και δυσχεραίνει την καταπολέμησή της. Οι εγκληματικές οργανώσεις εκπαιδεύονται ώστε να είναι σε θέση να προσαρμοστούν στις αλλαγές, στις νομοθεσίες και τις αστυνομικές τακτικές. Άλλωστε, η βία είναι ένα ισχυρό εργαλείο στη φαρέτρα των εγκληματικών οργανώσεων για να επιβάλουν τον έλεγχό τους και να αποτρέψουν την αντίσταση⁸³.

2.5 Παραδείγματα υποθέσεων με ανάμειξη της Greek Mafia από την επικαιρότητα

2.5.1 Δολοφονία Βασίλη Στεφανάκου

Ο capo dei capi (αφεντικό των αφεντικών) της Greek Mafia ή αλλιώς ο «νονός των νονών» – κατά την Ελληνική Αστυνομία τουλάχιστον – δεν ήταν άλλος από τον Βασίλη Στεφανάκο.

⁸³ Γ., Σόμπολος, Greek Mafia: Η ακτινογραφία του Οργανωμένου Εγκλήματος, 28/3/2023. Διαθέσιμο στο <https://www.athensvoice.gr/epikairoita/ellada/795102/greek-mafia/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ο εν λόγω είχε πολυεπίπεδη εγκληματική δράση και η δολοφονία του έχει ειπωθεί πως ήταν από τα πιο ακριβά συμβόλαια θανάτου. Ο θάνατός του δημιούργησε ένα κενό εξουσίας. Παρέμεινε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κορυφή του οργανωμένου εγκλήματος με κραυγαλέα την συμβιωτική σχέση που διατηρούσε με φορείς κοινωνικού ελέγχου και με αστυνομικά όργανα.

Την 17.1.2018, ο Βασίλης Στεφανάκος σκοτώθηκε με 29 σφαίρες στο Χαϊδάρι, όπου λειτουργούσε ιδιόκτητη επιχείρηση μετά την αποφυλάκισή του το 2016.

Οι εκτελεστές του τον πυροβόλησαν με καλάσνικοφ και διέφυγαν με κλεμμένη μηχανή. Θεωρείται πως το συμβόλαιο θανάτου ήταν αντίποινα για τη δολοφονία του Βασίλη Γρίβα το 2017. Στα μάτια των οικείων του προσώπων δεν ήταν ο αρχιμαφιόζος, ο σκληρός «βασιλιάς της νύχτας» ή το πρόσωπο με τις διασυνδέσεις με τους Πυρήνες της Φωτιάς, όπως περιγράφεται σε δικογραφίες. Ήταν απλά, ιδιοκτήτης οικογενειακών επιχειρήσεων. Το όνομά του συνδέθηκε με ορισμένες από τις πιο πολύκροτες υποθέσεις του οργανωμένου εγκλήματος, συμβόλαια θανάτου, υποθέσεις προστασίας αλλά και μία άκρως κινηματογραφική απόδραση, αυτή των Αλκέτ Ριζάι και Βασίλη Παλαιοκώστα από τον Κορυδαλλό. Εκείνος, όταν έπεσε στα χέρια των αρχών, δεν δραπετεύσε. Πέρασε πάνω από 8 σε ποικίλα σωφρονιστικά ιδρύματα: Μαλανδρίνο, Τρίκαλα, Λάρισα, Δομοκός, Κορυδαλλός⁸⁴.

2.5.2 Δολοφονία Βασίλη Γρίβα

Ο 46χρονος body builder Βασίλης Γρίβας, ο οποίος εκτελέστηκε στα Γλυκά Νερά έξω από δημοτικό σχολείο πρωινή ώρα μπροστά στο παιδί του, μετά από δολοφονική ενέδρα εκτελεστών. Ο θάνατός του άλλαξε το τοπίο στο ξεκαθάρισμα λογαριασμών, καθώς πλέον η εγχώρια αντιπαλότητα προσιδιάζει με ξεκαθάρισμα μελών της Ιταλικής Μαφίας μπροστά στην οικογένεια του εκλιπόντος προς επίρρωση της επίδειξης ισχύος και του παραδειγματισμού. Ο Βασίλης Γρίβας ήταν ανάμεσα στους 217 νονούς της νύχτας, οι οποίοι συμπεριλαμβάνονταν στην μεγάλη δικογραφία του Τμήματος Δίωξης Εκβιαστών της

⁸⁴ Βασίλης Στεφανάκος: Σαν σήμερα δολοφονήθηκε ο «capo dei capi» της Greek Mafia – Η νύχτα, η φυλακή και μια ζωή σαν ταινία (2024). Διαθέσιμο σε: <https://www.news247.gr/ellada/ditiki-attiki-entopistike-oplostasio-me-vari-oplismo-kai-ekriktika/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Διεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής, το 2011⁸⁵. Στον 46χρονο, που δολοφονήθηκε εν ψυχρώ, είχε αποδοθεί ότι σχεδίαζε δολοφονίες μελών αντίπαλων συμμοριών⁸⁶.

2.5.3 Λαθρεμπόριο όπλων και εκρηκτικών στον Ασπρόπυργο

Τη δράση ενός βασικού προμηθευτή όπλων και εκρηκτικών της “Greek Mafia” και γενικά της νύχτας, κατάφεραν να εξαρθρώσουν οι αστυνομικοί της νεοσύστατης Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος, αποκαλύπτοντας ένα τεράστιο οπλοστάσιο με αυτόματα όπλα, σιγαστήρες και τεράστιες ποσότητες εκρηκτικών προς πώληση. Ουσιαστικά πρόκειται για οικογενειακή επιχείρηση που λειτουργούσαν πατέρας με γιο και οι σύζυγοί τους (!), ενώ ο πατέρας είχε απασχολήσει και στο παρελθόν τις Αρχές για παράνομο εμπόριο όπλων, όχι όμως για τέτοιες ποσότητες, ενώ χαρακτηριστικό των ποσοτήτων και της χρονικής διάρκειας της παράνομης δραστηριότητάς τους, είναι τα χρηματικά ποσά και οι χρυσές λίρες που βρέθηκαν στην κατοχή τους, αξίας άνω του μισού εκατομμυρίου ευρώ. Για την υπόθεση εκτός της Υποδιεύθυνσης Καταπολέμησης Διακίνησης και Εμπορίας Αντικειμένων που είχε αναλάβει την έρευνα, είχε ενημερωθεί και η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία για να ερευνηθεί η πιθανότητα διασύνδεσης με την προμήθεια όπλων και εκρηκτικών προς τρομοκρατικές οργανώσεις. Πρόκειται για παλιό γνώριμο των Αρχών και συνεργάτη του Ρουμπέτη που δολοφονήθηκε στον Κορυδαλλό και της πτέρυγας της “Greek Mafia” στην Δυτική Αττική και τον Πειραιά. Επίσης είχε βρεθεί και το αποτύπωμά του στα όπλα που είχαν βρεθεί σε αυτοκίνητο στον Νέο Κόσμο που είχε σταθμεύσει ο Ρουμπέτης σε κοντινή απόσταση από το πρατήριο του Ζαμπούνη⁸⁷.

⁸⁵ Π., Σπυρόπουλος, Με εντολή της Greek Mafia η εκτέλεση του μπράβου στα Γλυκά Νερά (2024). Διαθέσιμο σε: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/webtv/me-entoli-tis-greek-mafia-i-ektelesi-tou-mprabou-sta-gluka-nera/>

⁸⁶ Β., Λαμπρόπουλος, Ο άγνωστος φάκελος της ΕΛ.ΑΣ. για τη δολοφονία Γρίβα (2017). Διαθέσιμο σε: <https://www.tovima.gr/2017/05/06/society/o-agnwstos-fakelos-tis-el-as-gia-ti-dolofonia-griba/>

⁸⁷ Θ. Παναγιωτίδης, (2024) Οικογενειακή υπόθεση η επιχείρηση του λαθρεμπορίου όπλων και εκρηκτικών στον Ασπρόπυργο. Πατέρας, γιος και οι σύζυγοί τους διατηρούσαν αποθήκη όπλων σε μονοκατοικία στην Μάνδρα. Διαθέσιμο σε: <https://www.news247.gr/ellada/ditiki-attiki-entopistike-oplostasio-me-vari-oplismo-kai-ekriktika/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

2.5.4 Δολοφονία Γιάννη Σκαφτούρου

Στις 25 Απριλίου 2022 δολοφονήθηκε με καλάσνικοφ στο εξοχικό του στα Σκούρτα Βοιωτίας, μπροστά στα μάτια συγγενών και φίλων του ο Γιάννης Σκαφτούρος, ένα από τα ισχυρότερα πρόσωπα στη νύχτα, γνωστός και ως «θείος Τζο». Άλλη μία απροκάλυπτη δολοφονία μπροστά σε οικεία πρόσωπα που αποκαλύπτει το σκληρό και αδυσώπητο χαρακτήρα των μελών της Greek Mafia. Σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία οι εκτελεστές του αποτελούν τον εκτελεστικό βραχίονα διεθνούς συμμορίας ομογενών από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που ασχολείται με τη λαθραία διακίνηση τσιγάρων. Ο Σκαφτούρος θεωρούνταν στενός συνεργάτης του Βασίλη Στεφανάκου και του Παναγιώτη Βλάστου, καθώς και «ταμίας» στο συνδικάτο του εγκλήματος που εξαρθρώθηκε το 2002. Το όνομά του είχε εμπλακεί σε σωρεία ποινικών υποθέσεων, όπως η απαγωγή του εφοπλιστή Περικλή Παναγόπουλου και η πρώτη απόδραση του Βασίλη Παλαιοκώστα. Όταν ήταν κρατούμενος στις φυλακές Κορυδαλλού, δέχθηκε επίθεση με μαχαίρι από δύο μέλη της αλβανικής μαφίας, που φαίνεται πως είχαν εμπλακεί μεταξύ άλλων στη δολοφονία του δικηγόρου Μιχάλη Ζαφειρόπουλου⁸⁸.

2.5.5 Δολοφονία Βαγγέλη Ζαμπούνη

Ο 44χρονος Βαγγέλης Ζαμπούνης, έπεσε νεκρός έξω από το πρατήριο υγρών καυσίμων ιδιοκτησίας του στην Αττική. Για την ακρίβεια ήταν το ένα από τα δύο μεγάλα ονόματα που είχαν απομείνει όταν ξεκίνησαν τα δολοφονικά ξεκαθαρίσματα εντός της «Greek Mafia» το 2018. Η Ελληνική Αστυνομία θεωρεί ότι η εκτέλεσή του είναι κομβική για την εξέλιξη του «πολέμου» στη νύχτα και όχι μόνο, που θα αναδιατάξει δυνάμεις του οργανωμένου εγκλήματος και θα βγάλει στην «πιάτσα» νέους αρχηγούς φέρνοντας μέγιστη ανισορροπία με ό,τι συνεπάγεται αυτό. Οι εκτιμήσεις των αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας για την ομάδα εκτελεστών που χρησιμοποιήθηκε αναφέρουν ότι πρόκειται για πληρωμένους

⁸⁸ Β. Ανδριανόπουλος, (2024) Greek Mafia : Ο φαύλος κύκλος του αίματος. Διαθέσιμο σε: <https://www.kathimerini.gr/society/562838125/greek-mafia-o-faylos-kyklos-toy-aimatos/> .

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

δολοφόνους του πιο ακριβού συμβολαίου που έχει γίνει στην Ελλάδα τα τελευταία 20 χρόνια το οποίο φέρεται να ξεπέρασε τα 5.000.000 ευρώ!⁸⁹

2.5.6 Δολοφονία πυγμάχου Τάσου Μπερδέση

Η μαφιόζικη εκτέλεση του πυγμάχου Τάσου Μπερδέση εν ψυχρώ, δείχνει πως η εγχώρια μαφία ... είναι εδώ και «ανακατατάσσεται». Είναι χωρισμένη σε δύο βασικά στρατόπεδα και το 2021 εκτελούσε ένα συμβόλαιο θανάτου κάθε δύο μήνες. Η εκτέλεσή του την 31.5.2021 στη Βάρη αντιμετωπίζεται από την αστυνομία ως «ξεκαθάρισμα λογαριασμών». Οι εκτελεστές είχαν μελετήσει καλά τις κινήσεις του θύματός τους. Γνώριζαν πού πήγαινε για προπόνηση ο 39χρονος πυγμάχος και αποφάσισαν να επιτεθούν πρωινή ώρα, σκεπτόμενοι προφανώς πως ο «στόχος» τους δεν θα ανέμενε απροκάλυπτη επίθεση σε δρόμο καθημερινή πρωί⁹⁰. Η εκτέλεση έγινε από επαγγελματίες εκτελεστές με χρήση καλάσνικοφ κι ας μην ήταν ηγετικό στέλεχος οργάνωσης. Η δολοφονία μη ηγετικής φυσιογνωμίας δείχνει ότι ακόμη και τα κατώτερα μέλη είναι υποκείμενα σε δολοφονία.

2.5.7 Δολοφονία δημοσιογράφου Γιώργου Καραϊβάζ

Οι πληροφορίες που είχε ο Γιώργος Καραϊβάζ για τα κυκλώματα της νύχτας, την δομή του οργανωμένου κυκλώματος και πως συνδέεται με επιχειρηματίες και όχι μόνο, ήταν πληροφορίες που τα άτομα που τον δολοφόνησαν, δεν ήθελαν να τις γνωρίζει και φυσικά να τις δημοσιοποιήσει. Φαίνεται πως ο δημοσιογράφος γνώριζε πάρα πολλά για πάρα πολλούς, καθώς εάν τα έλεγε στις Αρχές θα κινδύνευαν πολλά άτομα⁹¹.

Φαίνεται λοιπόν από τα παραπάνω ότι ένα τόσο κλειστό κύκλωμα με στεγανά, δεν επιτρέπει την εισχώρηση εξωγενών παραγόντων που πιθανολογείται ότι μπορούν να ταραξουν την ισορροπία στο σκοτεινό παράλληλο σύμπαν της νύχτας. Η μερίδα του λέοντος ανήκει στους ισχυρούς και τα ξεκαθαρίσματα μεταξύ τους ανακατεύουν την τράπουλα και αναδιατάσσουν

⁸⁹Τα λάθη των εκτελεστών του Ζαμπούνη μελετά η ΕΛ.ΑΣ.-Τι εκτιμούν Διαθέσιμο σε: <https://www.tanea.gr/tag/vasilis-zampounis/>.

⁹⁰ Greek Mafia: Πώς γίνεται το μεγάλο «ξεκαθάρισμα» με εν ψυχρώ δολοφονίες. Διαθέσιμο σε: <https://www.newsit.gr/egklhma/Greek-Mafia-pos-ginetai-to-megalo-ksekatharisma-me-en-psyxro-dolofonies/3296411/>.

⁹¹ Δολοφονία Καραϊβάζ: Αυτοί είναι οι συλληφθέντες-Το προφίλ του πιθανού εκτελεστή. Διαθέσιμο σε: <https://www.cnn.gr/ellada/story/360403/dolofonia-karaivaz-aftoi-einai-oi-syllifthentes-ta-profil-tous-kai-i-pithanotita-tou-ektelesti>.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

την ιεραρχική πυραμίδα. Όμως, δεν εξοστρακίζονται μόνο οι νονοί και οι εγκληματίες, αλλά και όποιος επιχειρήσει να προβεί σε αποκαλύψεις (π.χ. η δολοφονία ενός δημοσιογράφου-Καραϊβάζ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο – ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ – ΔΡΑΣΕΙΣ

3.1 Διαφθορά

Αναφορικά με την διαφθορά δεν υπάρχει σαφής προσδιορισμός και η μελέτη της ενίοτε εξαρτάται από πληθώρα αφετηριακών προσεγγίσεων. Κατά καιρούς, η διαφθορά σχετίζεται με το χρηματισμό, τις πελατειακές σχέσεις, την οικογενειοκρατία / νεποτισμό και την κατάχρηση εξουσίας. Εάν κάποιος αναζητήσει τον ορισμό της στη διεθνή βιβλιογραφία θα διαπιστώσει ότι δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός όρος⁹². Η διαφθορά αποτελεί ένα είδος "μάστιγας" που πλήττει πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Αναφέρεται σε ενέργειες που παραβιάζουν την ηθική και την έννομη τάξη, όπως η δωροδοκία δημόσιου και ιδιωτικού λειτουργού, η κατάχρηση εξουσίας και οι απάτες. Οι κύριες εστίες της διαφθοράς περιλαμβάνουν την αδιαφάνεια και τον έλεγχο των δημοσίων συμβάσεων και των προμηθειών. Στον πολιτικό τομέα, οι πολιτικοί υποστηρίζουν και εξυπηρετούν τους επιχειρηματίες και τανάπαλιν για ίδιον όφελος, γεγονός που οδηγεί στην δυσλειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών⁹³. Υπάρχει επίσης ένα δικαστικό σύστημα στο ίδιο μήκος κύματος. Εκεί, η ποινική μεταχείριση προηγούμενων υποθέσεων βρίθει υποθέσεων με επίπλαστες χρονικές κωλυσιεργίες, έλλειψη ανεξαρτησίας και διαφάνειας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ευνοϊκή μεταχείριση για ορισμένα άτομα και ομάδες ή και παραγραφή αδικημάτων με παρέλευση των χρόνων. Η διαφθορά έχει σοβαρές συνέπειες, όπως η υπονόμευση της εμπιστοσύνης των πολιτών μιας χώρας στους θεσμούς, η επιβολή οικονομικών βαρών στο κοινωνικό σύνολο και η υπονόμευση του θεσμού του Δημοκρατικού

⁹² Λάζος, Γ. (2005). Διαφθορά και Αντιδιαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 23-26

⁹³ Μ. Γασπαρινάτου, «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 162-164

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

πολιτεύματος⁹⁴. Η καταπολέμηση της διαφθοράς απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από την κυβέρνηση, την κοινωνία των πολιτών και τους διεθνείς οργανισμούς. Στρατηγικές όπως η ενίσχυση της διαφάνειας, η προώθηση της λογοδοσίας και η εκπαίδευση των πολιτών είναι κρίσιμες για την αντιμετώπισή της.

Η μαφία και η διαφθορά στην Ελλάδα είναι δύο αλληλένδετα ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία και τις αρχές για δεκαετίες ολόκληρες. Το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα περιλαμβάνει κυρίως διακίνηση ναρκωτικών, εκβιασμούς, πορνεία και άλλες παράνομες δραστηριότητες. Η διαφθορά, από την άλλη πλευρά, επηρεάζει πολλές πτυχές της διαχείρισης και των θεσμών, επιτρέποντας την ανάπτυξη και την εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος. Οι πολιτικοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι ενδέχεται να εμπλέκονται σε δίκτυα διαφθοράς, γεγονός που καθιστά δύσκολη την καταπολέμηση της μαφίας. Μερικές φορές αυτές οι οργανώσεις εκμεταλλεύονται τις κοινωνικές αναταραχές και τις οικονομικές κρίσεις για να ενισχύσουν τις θέσεις τους και να αυξήσουν την επιρροή τους. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης και των δικαστικών αρχών να περιορίσουν αυτές τις πρακτικές είναι ποικίλες και συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω των ριζών της διαφθοράς σε πολλές κοινωνικές δομές.

Ένα στοιχείο που προκύπτει από μελέτες περιπτώσεων της δημοσιογραφικής έρευνας όσο και από τις αστυνομικές αναφορές (και αποτελεί το στοιχείο σύγκλισης όλων των αναλυόμενων πηγών) είναι η διαφθορά. Ωστόσο, αυτό παρουσιάζεται με διαφορετικούς τρόπους σε ορισμένες πηγές. Δημοσιογραφικές πηγές και δικηγόροι την παρουσιάζουν ως εγγενές στοιχείο της ελληνικής μαφίας, αλλά ως σημαντικό στοιχείο του ορισμού της, οι αναφορές της Ελληνικής Αστυνομίας την τονίζουν όχι ως καθοριστική για τη συνέχιση των δραστηριοτήτων της, αλλά ως φαινόμενο που εμφανίζεται σε ορισμένες περιόδους και την ενισχύει ενώ σε άλλες περιόδους εκλείπει. Η διαφοροποίηση αυτή προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία, καθώς έχει αποδειχθεί ότι η συμβολή των αστυνομικών οργάνων σε εγκληματικές οργανώσεις είναι δεδομένη. Σύμφωνα με τον Αντωνόπουλο και τον Tagaron, οι οποίοι διεξήγαγαν έρευνα για τη σύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς στην

⁹⁴ Κ. Κοσμάτος και Χ. Λαμπάκης, «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπος, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 186-189

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ελλάδα, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει διαφθορά στην Ελληνική Αστυνομία και ότι μερικές φορές είναι οργανωμένη και συστηματική. Στην πραγματικότητα, αναρωτούνται πού τελειώνουν τελικά οι ενέργειες της Αστυνομίας και πού ξεκινούν οι ενέργειες του οργανωμένου εγκλήματος. Κοινές αιτίες που οδηγούν τους Έλληνες να διαπράττουν εγκλήματα διαφθοράς διατείνονται ότι είναι το μέγεθος του ελληνικού κράτους, το σύστημα των δημόσιων θεσμών, η ύπαρξη ενός ευρέως και ασαφούς νομικού πλαισίου, το επίπεδο γραφειοκρατίας, η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ δημόσιων θεσμών και αρχών καθώς και των δημοσίων υπαλλήλων. Η έκθεση επισημαίνει ότι αυτό περιλαμβάνει χαμηλούς μισθούς στους δημόσιους λειτουργούς που χάνουν τα κίνητρά τους, καθώς και την αποτυχία τιμωρίας διεφθαρμένων αξιωματούχων γρήγορα και αξιόπιστα⁹⁵. Επιπλέον, οι Ackerman και Palifka διατείνονται ότι τα εγκληματικά δίκτυα στρατολογούν ανθρώπους που δραστηριοποιούνται στο δημόσιο τομέα ή/και στον ιδιωτικό προκειμένου να αποκτήσουν υψηλότερα κεφάλαια⁹⁶. Στον ιδιωτικό τομέα η διαφθορά εντοπίζεται ανάμεσα σε υπαλλήλους επιχειρήσεων και μέλη εγκληματικών οργανώσεων αποσκοπώντας στη διευκόλυνση των εγκληματικών δραστηριοτήτων μίας οργάνωσης. Όσον αφορά τον δημόσιο τομέα διαφθορά εντοπίζεται σε τελωνειακούς υπαλλήλους, σε άτομα που ασκούν πολιτική σε αστυνομικούς και φορείς απονομής δικαιοσύνης⁹⁷. Ωστόσο, η διαφθορά δεν περιλαμβάνει μόνο πράξεις δωροδοκίας/δωροληψίας αλλά και άλλες που δεν περιλαμβάνουν κάποιο εμφανές χρηματικό όφελος, γι' αυτό και δεν γίνονται πάντα αντιληπτές⁹⁸. Ο λόγος για τον οποίο ένα μέλος μιας εγκληματικής οργάνωσης αποφασίζει να διαφθείρει έναν αστυνομικό είναι για να αποτρέψει επικείμενες ενέργειες της αστυνομίας, όπως συλλήψεις και επιδρομές σε ιδιωτικούς χώρους, να προστατεύσει τις εγκληματικές δραστηριότητες της οργάνωσης ή ακόμη και να εμπλέξει αστυνομικούς στην οργάνωση ώστε να διαπράξει εγκλήματα προς οικονομικό όφελος και των δύο μερών. Επισημάνθηκε ότι ορισμένες έρευνες δεν δημοσιεύθηκαν, αλλά το φαινόμενο της διαφθοράς οδήγησε σε ανεπαρκείς επίσημες έρευνες από άλλους, ενώ

⁹⁵ Antonopoulos, G., & Tagarov, N. (2012), «Greece, The politics of Crime», στο Gounev, P., & Ruggiero, V., (επιμ.), *Corruption and Organized Crime in Europe, Illegal Partnerships*, Λονδίνο: Routledge

⁹⁶ Ackerman, S., R., Palifka, B., J. (2018). *Corruption, Organized Crime and Money Laundering* στο Basu, K., Cordella, T. *Institutions, Governance and the Control of Corruption*, Washington: Palgrave Macmillan. Σελ. 85-89

⁹⁷ Gounev, P., Ruggiero, V. (2012). (ed.) *Corruption and Organized Crime in Europe: Illegal Partners*. London and New York; Routledge

⁹⁸ Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ορισμένοι δεν ανέφεραν τέτοια περιστατικά⁹⁹. Συνεπώς, η αντιμετώπιση της διαφθοράς επιτάσσει να αναλυθούν τα αίτια που την προκαλούν, η συχνότητά εμφάνισής της, ο τρόπος που λαμβάνει χώρα και σε ευρεία κλίμακα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της. Ενίοτε, παρατηρείται ότι δεν υφίσταται κάποιο ισχυρό αποτρεπτικό πλαίσιο για πράξεις διαφθοράς.

3.2 Η Σύμβαση Παλέρμο κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος

Η Σύμβαση του Παλέρμο, επίσημα γνωστή ως «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και της Διεθνούς Οργανωμένης Εγκληματικότητας», υπογράφηκε το 2000 στην Παλέρμο της Ιταλίας. Αυτή η σύμβαση προήλθε από την ανάγκη να αντιμετωπιστεί το αυξανόμενο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος σε παγκόσμια κλίμακα. Το οργανωμένο έγκλημα επηρεάζει πολλές χώρες, οδηγώντας σε σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνέπειες. Σκοπός της Σύμβασης είναι η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και η προώθηση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης αυτής της μορφής εγκληματικότητας. Το οργανωμένο έγκλημα έχει τις ρίζες του σε παλαιότερες εποχές, αλλά η παγκοσμιοποίηση και οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν συμβάλει στη ραγδαία εξάπλωσή του. Οι εγκληματικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες των νομικών συστημάτων και τις διαφορές μεταξύ χωρών για να διαπράττουν εγκλήματα όπως το εμπόριο ναρκωτικών, την εμπορία ανθρώπων, την καταπολέμηση της διαφθοράς και το ξέπλυμα χρημάτων. Η ανάγκη για μια συντονισμένη και ολιστική προσέγγιση οδήγησε στη δημιουργία της Σύμβασης του Παλέρμο. Η Σύμβαση Παλέρμο περιλαμβάνει αρκετές βασικές διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος¹⁰⁰. Η Σύμβαση παρέχει έναν σαφή ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, επισημαίνοντας τη δομή και τη λειτουργία των εγκληματικών οργανώσεων και ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών για την ανταλλαγή πληροφοριών και την εκτέλεση κοινών επιχειρήσεων. Η Σύμβαση εστιάζει στην πρόληψη της εγκληματικότητας μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ενημέρωσης του κοινού, παρέχει μηχανισμούς για την προστασία των μαρτύρων, ώστε να ενθαρρυνθούν να καταθέσουν σε δικαστικές διαδικασίες και επίσης, αντιμετωπίζει τη

⁹⁹ Gounev, P., Bezlov, T. (2010). Case Study – Greece στο Examining the Links between Organised Crime and Corruption. Center for the study of democracy, σελ. 231- 247

¹⁰⁰ Η Ελλάδα έχει υπογράψει και εφαρμόζει την ανωτέρω Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος μαζί με τρία συμπληρωματικά Πρωτόκολλα με το Νόμο 3875 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», ΦΕΚ 158/20-09-2010

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

διαφθορά ως βασικό παράγοντα που διευκολύνει τη δράση των εγκληματικών οργανώσεων¹⁰¹.

Η Σύμβαση του Παλέρμο έχει οδηγήσει σε θετικές εξελίξεις στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Πολλές χώρες έχουν προσαρμόσει τις νομοθεσίες τους σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης, ενισχύοντας τη νομική τους βάση για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Η διεθνής συνεργασία έχει βελτιωθεί, με περισσότερες χώρες να συμμετέχουν σε κοινές επιχειρήσεις και να μοιράζονται πληροφορίες σχετικά με εγκληματικές δραστηριότητες. Ωστόσο, η εφαρμογή της Σύμβασης δεν είναι χωρίς προκλήσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, η πολιτική διαφθορά και η έλλειψη πολιτικής βούλησης εμποδίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων. Επίσης, οι εγκληματικές οργανώσεις εξελίσσονται διαρκώς, προσαρμόζοντας τις τακτικές τους για να ξεφεύγουν από την καταστολή. Η Σύμβαση του Παλέρμο αντιπροσωπεύει μια σημαντική προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας να καταπολεμήσει το οργανωμένο έγκλημα. Παρά τις προκλήσεις που υπάρχουν στην εφαρμογή της, οι διατάξεις της παρέχουν ένα χρήσιμο πλαίσιο για τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατών. Η συνέχιση των προσπαθειών για την ενίσχυση των νομικών συστημάτων και την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι κρίσιμη για την επιτυχία της Σύμβασης. Με τη σωστή υποστήριξη και τη δέσμευση, η Σύμβαση του Παλέρμο μπορεί να συμβάλει στη μείωση της επιρροής των εγκληματικών οργανώσεων και στην προώθηση μιας πιο ασφαλούς κοινωνίας¹⁰².

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος που υπογράφηκε στο Παλέρμο της Ιταλίας στις 15 Νοεμβρίου 2000 και τέθηκε σε ισχύ στις 29 Σεπτεμβρίου 2003, διαδέχεται στο άρθρο 2 τις Συμβάσεις του Άμστερνταμ και του Μάαστριχτ και ορίζει πως το οργανωμένο έγκλημα ενεργεί με κοινό σκοπό τη διάπραξη ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων και με σκοπό την απόκτηση (άμεσα ή έμμεσα)

¹⁰¹ Υ.Δ.Τ. / Α.Ε.Α / Κ.Α. / Δ.Δ.Α. /ΚΕ.ΣΥ.ΔΕ.Π. – Έκθεση για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2011, Ανοιχτή έκδοση, Αθήνα, Μάρτιος 2013, σελ. 4-6

¹⁰² Ε., Λυδάκης, 2009. Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Το Οργανωμένο Έγκλημα, Έννοια, χαρακτηριστικά, αντιμετώπιση, διαθέσιμο σε: <https://www.astynomia.gr/2009/10/30/organomeno-egklima/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

οικονομικών ή άλλων υλικών οφελών¹⁰³. Η σύμβαση επιβάλλει τιμώριση των προσώπων που συστήνουν ή συμμετέχουν σε εγκληματικές οργανώσεις, στόχος των οποίων είναι ο προσπορισμός του οικονομικού οφέλους. Το άρθρο 2 της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών «ορίζει ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα τη δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται κατά στην Σύμβαση, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο όφελος. Ως δομημένη ομάδα νοείται η ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση τέλεση αδικήματος και η οποία δεν απαιτείται να έχει τυπικά προσδιορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια στη σύνθεσή της ή αναπτυγμένη δομή¹⁰⁴».

3.3 Κοινωνική Πρόληψη του Εγκλήματος

Η κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς τομείς της κοινωνικής πολιτικής και του εγκληματολογικού σχεδιασμού, καθώς στοχεύει στην αποτροπή της εγκληματικότητας μέσω της παρέμβασης στις αιτίες και τις συνθήκες που οδηγούν σε εγκληματική συμπεριφορά. Αντί για την απλή καταστολή του εγκλήματος μέσω του ποινικού συστήματος, η κοινωνική πρόληψη εστιάζει σε στρατηγικές που στοχεύουν στην αλλαγή των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών παραμέτρων που ενδέχεται να ευνοούν την εγκληματικότητα. Η διαφθορά αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο που, δυστυχώς, υπάρχει σε πολλές κοινωνίες και συστήματα. Το γεγονός ότι η νομιμότητα και η παρανομία συχνά συμβιώνουν και αλληλοσυμπληρώνονται δημιουργεί ένα τοξικό περιβάλλον, όπου οι αξίες της δικαιοσύνης και της ισότητας υπονομεύονται. Σε αυτό το πλαίσιο, η κοινωνική πρόληψη είναι απολύτως αναγκαία για να περιοριστεί και να αντιμετωπιστεί η διαφθορά αποτελεσματικά. Η κοινωνική πρόληψη της διαφθοράς

¹⁰³ Ι., Πιτένης, (2020) / ΟΔΕΘ, «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης και της επιδίωξης οικονομικού οφέλους. Από τη σύμβαση του Παλέρμο, μέχρι το Ν. 4689/2019 και το νέο Ποινικό Κώδικα» <https://odeth.eu/%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1-%CE%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA/> (Ανακτήθηκε 19 Νοεμβρίου 2024)

¹⁰⁴ Υ.Δ.Τ. / Α.Ε.Α / Κ.Α. / Δ.Δ.Α. /ΚΕ.ΣΥ.ΔΕ.Π. – Έκθεση για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2011, Ανοιχτή έκδοση, Αθήνα, Μάρτιος 2013, σελ. 4-6

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

περιλαμβάνει μια σειρά από δράσεις και στρατηγικές που επικεντρώνονται στην πρόληψη, την ευαισθητοποίηση και την καλλιέργεια αξιών που αντιτίθενται στη διαφθορά.

Παρακάτω παρατίθενται οι βασικές θεωρίες που σχετίζονται με την κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος, τις στρατηγικές και τις πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί και τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η κοινωνία στον τομέα αυτό¹⁰⁵.

3.3.1 Θεωρητικές Προσεγγίσεις στην Κοινωνική Πρόληψη

Η εγκληματικότητα προκύπτει ως αποτέλεσμα κοινωνικών ανισοτήτων και ανισομερούς κατανομής των πόρων στην κοινωνία. Συνεπώς, η κοινωνική δομή και τα εκάστοτε είδη κοινωνικής οργάνωσης ενίοτε ρέπουν τα άτομα στο έγκλημα ως μονόδρομο βιοπορισμού. Άτομα που ζουν σε περιοχές με υψηλά ποσοστά φτώχειας, ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού έχουν μεγαλύτερη τάση να στραφούν σε εγκληματική συμπεριφορά ως μια στρατηγική επιβίωσης. Συνεπώς, η κοινωνική πρόληψη απαιτεί τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, μέσω πολιτικών κοινωνικής ένταξης και ενίσχυσης των ευκαιριών για όλους τους πολίτες. Επίσης, τροφή για σκέψη αποτελεί η άποψη ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται από άλλους μέσω κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και παραδειγμάτων, ιδιαίτερα σε οικογενειακό και τοπικό επίπεδο¹⁰⁶. Η αποτυχία των γονιών να μεταδώσουν τα κατάλληλα πρότυπα συμπεριφοράς, ή η έκθεση σε εγκληματικές συμπεριφορές από συνομήλικους, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη εγκληματικών ενεργειών. Επομένως, οι στρατηγικές πρόληψης που εστιάζουν στην οικογενειακή υποστήριξη και την ενίσχυση των θετικών κοινωνικών σχέσεων αποτελούν βασικό μέσο για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Δέον, να επισημανθεί ότι τα άτομα που δεν μπορούν να επιτύχουν κοινωνικά αποδεκτά στόχους (όπως η οικονομική επιτυχία ή η κοινωνική αναγνώριση) μέσω νόμιμων μέσων, ενδέχεται να καταφύγουν στην εγκληματική συμπεριφορά ως εναλλακτική λύση. Η αίσθηση της προσωπικής αποτυχίας

¹⁰⁵ I., Φαρσεδάκης., (2016) Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής. Crime in Crisis, Τμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη

¹⁰⁶ Α., Μαγγανάς, (1999) Προληπτική Αντεγκληματική Πολιτική, Ι. Σύγχρονες Τάσεις, Αθήνα. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 6

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ενισχύει το ανθρώπινο αίσθημα της απογοήτευσης και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι κοινωνικές στρατηγικές πρόληψης που αποσκοπούν στην ενίσχυση της κοινωνικής κινητικότητας και στην προσφορά ευκαιριών για εκπαίδευση και απασχόληση είναι ουσιώδεις για την αποτροπή της εγκληματικότητας¹⁰⁷.

3.3.2 Στρατηγικές Κοινωνικής Πρόληψης του Εγκλήματος

Η εκπαίδευση είναι κεντρική ιδέα στη διαδικασία της κοινωνικής πρόληψης. Προγράμματα εκπαίδευσης που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, τη διαχείριση συγκρούσεων και την ενίσχυση της συναισθηματικής νοημοσύνης μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να αποφύγουν την εμπλοκή σε εγκληματικές δραστηριότητες. Παράλληλα, η ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα κοινωνικά ζητήματα και τους κινδύνους από την εγκληματικότητα μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη μέσω της ενεργής συμμετοχής της κοινωνίας στη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος. Οι οικογένειες αποτελούν το θεμέλιο της κοινωνικής ανάπτυξης του ατόμου. Πολιτικές που προάγουν την οικογενειακή συνοχή και την υποστήριξη γονέων, όπως προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης και εκπαίδευσης για γονείς, μπορούν να βοηθήσουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας. Οι οικογένειες που έχουν υγιείς και υποστηρικτικούς δεσμούς παρέχουν στα παιδιά ένα ασφαλές και θετικό πλαίσιο ανάπτυξης, το οποίο μειώνει την πιθανότητα εμπλοκής τους σε εγκληματικές συμπεριφορές. Επίσης, η σχεδίαση των πόλεων και των γειτονιών έχει σημαντική επιρροή στην εγκληματικότητα. Οι «πολυτελείς» γειτονίες που προσφέρουν ανοιχτούς χώρους για κοινωνική αλληλεπίδραση, επαρκή φωτισμό και δημόσιες υπηρεσίες συμβάλλουν στη μείωση των εγκλημάτων. Εφαρμογές όπως το "Crime Prevention Through Environmental Design" (CPTED) επικεντρώνονται στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος με στόχο την πρόληψη της εγκληματικότητας¹⁰⁸. Τέλος, όταν η οικογένεια ή η κοινωνία παρουσιάζουν ανεπάρκεια, ειδικά προγράμματα κοινωνικής πρόληψης που στοχεύουν στην ψυχική υγεία και την υποστήριξη για άτομα που αντιμετωπίζουν ψυχικές διαταραχές ή άλλες κοινωνικές δυσκολίες μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο εγκληματικής συμπεριφοράς. Η

¹⁰⁷ B., Μπουρλιάσκος, (2017) Η πρόληψη του εγκλήματος και οι λόγοι που την καθιστούν αναγκαία, σελ. 60-64

¹⁰⁸ Α., Ρούσσου, (2018) Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός ως μέθοδος πρόληψης του εγκλήματος στις σύγχρονες πόλεις, The Art of Crime 5

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

έγκαιρη διάγνωση και παρέμβαση σε άτομα με ψυχικές διαταραχές ή εθισμούς συμβάλλει στην αποτροπή βίαιων ή εγκληματικών πράξεων.

3.3.3 Προκλήσεις και Δυσκολίες στην Εφαρμογή της Κοινωνικής Πρόληψης

Παρά την αποτελεσματικότητα των στρατηγικών κοινωνικής πρόληψης, υπάρχουν πολλές προκλήσεις στην εφαρμογή τους. Μερικές από τις πιο σημαντικές δυσκολίες πρώτα και κύρια είναι η έλλειψη πόρων. Η χρηματοδότηση προγραμμάτων κοινωνικής πρόληψης είναι συχνά περιορισμένη, καθώς οι πόροι συχνά κατευθύνονται σε άλλους τομείς της δημόσιας πολιτικής, όπως η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση. Η κοινωνική πρόληψη απαιτεί διαρκή και επαρκή χρηματοδότηση για να είναι αποτελεσματική. Στο πολιτικό μετερίζι ενίοτε, ορισμένες πολιτικές που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση του εγκλήματος μπορεί να έρχονται σε αντίθεση με τις αρχές της κοινωνικής πρόληψης. Για παράδειγμα, η αύξηση της αστυνόμευσης και των ποινών μπορεί να ενισχύει το αίσθημα ασφάλειας χωρίς να λύσει τις αιτίες της εγκληματικότητας. Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, είναι ότι η επιτυχία των προληπτικών προγραμμάτων εξαρτάται από την ικανότητα προσαρμογής τους στις τοπικές κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Το ίδιο πρόγραμμα μπορεί να έχει διαφορετικά αποτελέσματα σε διαφορετικές περιοχές, εξαιτίας της διαφορετικής κοινωνικής πραγματικότητας που επικρατεί σε κάθε τόπο.

Με όλα τα παραπάνω, καταφαίνεται ότι η κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος είναι ένα πολυδιάστατο πεδίο που απαιτεί ολοκληρωμένες και πολυεπίπεδες στρατηγικές παρέμβασης. Η πρόληψη βασίζεται στην αναγνώριση των αιτίων της εγκληματικότητας και στην εφαρμογή πολιτικών που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή¹⁰⁹.

Κατά την Βιδάλη, στο βιβλίο της «Έγκλημα και Κοινωνία», η κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος περιέχει εξω-νομικά μέτρα και πολιτικές πρόληψης, συχνά με διαφορετικές θεωρητικές αναφορές, οπότε το πεδίο εφαρμογής της έννοιας είναι μεταβλητό και ασαφές. Τουτέστιν, κάθε πολιτική κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος μπορεί να παρέχει διαφορετική απάντηση στο πρόβλημα, ανάλογα με το αν το έγκλημα ορίζεται ως εξωτερική ή

¹⁰⁹ Χ., Καραγιαννίδης, (2016) Η κρίση ως ευκαιρία για τη χάραξη και υλοποίηση κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής Crime in Crisis, Τμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

μη εξωτερική απειλή για την κοινωνία. Ειδικότερα, η ιδέα της κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος παρέχει ένα σχέδιο για την αποφυγή των κατασταλτικών πολιτικών που άρχισαν να κερδίζουν έδαφος τη δεκαετία του 1970. Όπως σημειώνει ο καθηγητής Paul Knepper, ο οποίος έχει μελετήσει τη σχέση μεταξύ εγκληματολογίας και κοινωνικής πολιτικής, «[...]. . . ο πιο αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης του εγκλήματος είναι να επενδύσουμε σε προγράμματα κοινωνικής ανάπτυξης που ενισχύουν τα άτομα, τις οικογένειες και τις κοινότητες». Ο J. Young υποστηρίζει ότι τα μέτρα κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος αποσκοπούν στην πρόληψη του εγκλήματος εστιάζοντας στα κοινωνικά αίτια του εγκλήματος, σε αντίθεση με τα μέτρα πρόληψης που επιδιώκουν τη μηχανική μείωση ή την αποτροπή ευκαιριών μέσω παρεμβάσεων της ποινικής δικαιοσύνης. Η κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος «αποσκοπεί στην παρέμβαση όχι μόνο πριν από τη διάπραξη του εγκλήματος, αλλά και μετά τη διάπραξή του». Επομένως, στο επίπεδο της πολυπαραγοντικής πρόληψης του εγκλήματος, πρόκειται για πολιτικές εκτός του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης και συνδέονται με συστήματα κοινωνικής προστασίας που τείνουν να ρυθμίσουν και να μειώσουν τη φτώχεια, την κοινωνική ανισότητα και τον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό, πέρα από την ιδέα της οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ της αστυνομίας και της κοινότητας. Σύμφωνα με τον Adam Crawford, η κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: την αναπτυξιακή ή εξελικτική πρόληψη του εγκλήματος, η οποία στοχεύει στον εντοπισμό των κινήτρων των ατόμων που εμπλέκονται στο έγκλημα, και την κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος, η οποία στοχεύει στην αλλαγή των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και συνθηκών που αναπτύσσονται σε μια κοινότητα και συμβάλλουν στην εγκληματικότητα μέσω μιας διαδικασίας συλλογικού ελέγχου. Ωστόσο, η άποψη του Crawford δεν φαίνεται να τοποθετεί την κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος στο πλαίσιο ευρύτερων κοινωνικών διαδικασιών. Αντίθετα, η άποψη της κοινωνικής πρόληψης του εγκλήματος στο πλαίσιο της κοινωνίας της αγοράς αναπτύχθηκε από τον Elliot Currie¹¹⁰.

Ο Currie εντοπίζει σημαντικές κοινωνικές αλλαγές που επηρεάζουν την πολιτική ελέγχου του εγκλήματος. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποιεί τον όρο «αγορά» με την έννοια της «αγοράς» και όχι της «οικονομικής αγοράς». Η κοινωνία της αγοράς είναι μια κοινωνία

¹¹⁰ Σ., Βιδάλη, (2019), Έγκλημα και Κοινωνία, εκδόσεις ΕΑΠ, σελ. 81-83

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

στην οποία «η επιδίωξη του ιδιωτικού κέρδους δεν είναι απλώς ένας μηχανισμός αλλά όλο και περισσότερο η οργανωτική αρχή όλων των θεσμών». Είναι η οργάνωση όλων των πτυχών της κοινωνικής ζωής και όχι απλώς ένας μηχανισμός για την επίτευξη ορισμένων ορίων. Η οικονομία της ελεύθερης αγοράς αποτελεί μέρος της ιδεολογίας της κοινωνίας της αγοράς. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η κατάρρευση των δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, η κατάρρευση της οικογένειας και του κράτους πρόνοιας και η προώθηση του ατομικισμού και του κοινωνικού ανταγωνισμού είναι οι καθ' ύλην κύριοι λόγοι που η κοινωνία προάγει το έγκλημα. Ο Currie υποστηρίζει και το μακροπρόθεσμο όραμα «βιώσιμη κοινωνία». Υποστηρίζει ότι η «κοινωνία της αγοράς» πρέπει να αντικατασταθεί από μια «βιώσιμη κοινωνία». Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας και των συνεπειών του παγκόσμιου μετασχηματισμού των κοινωνιών της ελεύθερης αγοράς¹¹¹.

3.4 Τα Προβλήματα στην Απόδοση Ποινικής Δικαιοσύνης και η Ελληνική Μαφία

Η ελληνική μαφία, όπως και οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες σε άλλες χώρες, έχει εξελιχθεί σε μια σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Το φαινόμενο αυτό ενέχει πολύπλοκα ζητήματα που σχετίζονται με την απόδοση της ποινικής δικαιοσύνης. Παρά τις προσπάθειες των αρχών να καταπολεμήσουν την εγκληματικότητα, η απονομή δικαιοσύνης συχνά συναντά εμπόδια. Η διαφθορά είναι ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που επηρεάζει την απονομή ποινικής δικαιοσύνης. Η διαφθορά μπορεί να εκδηλωθεί σε πολλές μορφές, όπως η δωροδοκία δημοσίων υπαλλήλων, η παρέμβαση πολιτικών ή η προστασία εγκληματικών οργανώσεων από τις αρχές. Οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά χρησιμοποιούν την οικονομική τους δύναμη για να επηρεάσουν τις αποφάσεις των δικαστικών και αστυνομικών αρχών, καθιστώντας δύσκολη την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους. Η ποινική δικαιοσύνη στην Ελλάδα συχνά αντιμετωπίζει σοβαρές ελλείψεις πόρων. Οι δικαστικές αρχές και οι αστυνομικές υπηρεσίες δεν διαθέτουν πάντα τις απαραίτητες υποδομές, το προσωπικό ή την εκπαίδευση για να καταπολεμήσουν αποτελεσματικά την οργανωμένη εγκληματικότητα. Αυτή η έλλειψη πόρων μπορεί να οδηγήσει σε καθυστερήσεις στις διαδικασίες, ενώ πολλές υποθέσεις μένουν ανεξιχνίαστες ή

¹¹¹ ο.π., σελ. 83

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ανατιθέμενες σε χαμηλότερης προτεραιότητας έρευνες¹¹². Το νομικό πλαίσιο που διέπει την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα δεν είναι πάντα επαρκές. Παρά την ύπαρξη νόμων που προβλέπουν ποινές για το οργανωμένο έγκλημα, οι νόμοι αυτοί συχνά δεν εφαρμόζονται αποτελεσματικά. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι ποινές είναι δυσανάλογα χαμηλές σε σχέση με τη σοβαρότητα των εγκλημάτων, γεγονός που αποθαρρύνει τη συνεργασία των θυμάτων και των μαρτύρων με τις αρχές. Οι υποθέσεις που σχετίζονται με την ελληνική μαφία είναι συχνά πολύπλοκες και απαιτούν εκτενή έρευνα. Οι εγκληματικές οργανώσεις χρησιμοποιούν εξελιγμένες τακτικές για να καλύψουν τις δραστηριότητές τους, καθιστώντας δύσκολη την αποκάλυψη των εγκλημάτων. Η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ διαφορετικών κρατικών φορέων, όπως η αστυνομία, οι δικαστικές αρχές και οι υπηρεσίες πληροφοριών, είναι επιτακτική, αλλά συχνά δεν υπάρχει επαρκής συντονισμός. Η κοινωνική πολιτική και η οικονομική κατάσταση στη χώρα επηρεάζουν άμεσα την εγκληματικότητα. Η ανεργία, η φτώχεια και οι κοινωνικές ανισότητες ενισχύουν την ανάπτυξη οργανωμένων εγκληματικών ομάδων. Οι νέοι, που συχνά βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση, είναι πιο ευάλωτοι να στραφούν σε εγκληματικές δραστηριότητες. Η ποινική δικαιοσύνη καλείται να διαχειριστεί όχι μόνο τις συνέπειες αυτών των φαινομένων, αλλά και τις αιτίες τους¹¹³. Η προστασία μαρτύρων είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία των ποινικών υποθέσεων κατά της μαφίας. Ωστόσο, η έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών προστασίας μπορεί να αποθαρρύνει τους μάρτυρες από το να συνεργαστούν με τις αρχές. Οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά απειλούν ή εκφοβίζουν τους μάρτυρες, γεγονός που καθιστά δύσκολη την συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την καταδίκη των δραστών. Πολλές φορές, οι κοινότητες που επηρεάζονται από την εγκληματικότητα αισθάνονται αποξενωμένες και δυσπιστούν απέναντι στο κράτος και τις αρχές. Αυτή η κοινωνική στιγματισμένη κατάσταση μπορεί να οδηγήσει σε απομάκρυνση από την αναζήτηση της δικαιοσύνης. Οι πολίτες μπορεί να αποφεύγουν να αναφέρουν εγκλήματα, φοβούμενοι τις συνέπειες, κάτι που επιτρέπει στις εγκληματικές οργανώσεις να δρουν ανενόχλητες. Η εκπαίδευση των αστυνομικών και των δικαστικών λειτουργών είναι

¹¹² Θ., Φορτσάκης, Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, σελ. 563-567. Διαθέσιμο στο: <https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

¹¹³ Κ., Κοσμάτος – Χ., Λαμπάκης Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 186-187

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

καθοριστική για την αποτελεσματική απονομή ποινικής δικαιοσύνης. Η συνεχής επιμόρφωση και η ενημέρωση σχετικά με τις νέες μεθόδους εγκληματικότητας και τις σύγχρονες τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Στην Ελλάδα, οι εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες συχνά υπολείπονται των αναγκών της πραγματικότητας. Η απόδοση ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, σε σχέση με την ελληνική μαφία, αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις που απαιτούν ολιστική προσέγγιση. Η πολιτική διαφθορά, η έλλειψη πόρων, οι νομικές αδυναμίες, η πολυπλοκότητα των υποθέσεων και η κοινωνική πραγματικότητα αποτελούν σοβαρά εμπόδια. Μόνο με μια συντονισμένη προσπάθεια που θα περιλαμβάνει την εκπαίδευση των αρχών, την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ κρατικών φορέων και την υποστήριξη των κοινοτήτων, μπορεί να αποδώσει αποτελεσματικά. Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί δέσμευση και βούληση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, για να δημιουργηθεί ένα ασφαλέστερο και δικαιοέτερο περιβάλλον για όλους¹¹⁴.

3.5 Ρόλος των Απότακτων Αστυνομικών στο Οργανωμένο Έγκλημα

Η συμμετοχή πρώην ή απότακτων αστυνομικών στην ελληνική μαφία και το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα σοβαρό και ανησυχητικό φαινόμενο, που ενδέχεται να υπονομεύει την εμπιστοσύνη του κοινού στις αρχές επιβολής του νόμου και να ενισχύει τη λειτουργία των εγκληματικών οργανώσεων. Στην Ελλάδα, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, η διαφθορά εντός των σωμάτων ασφαλείας έχει αναδειχθεί σε σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης των εγκληματικών δικτύων, καθιστώντας τα ακόμα πιο επικίνδυνα και δύσκολα ελέγξιμα. Η εμφάνιση της ελληνικής μαφίας και των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων είναι ένα φαινόμενο που διαμορφώθηκε σταδιακά κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1980 και του 1990, οι εγκληματικές οργανώσεις στη χώρα απέκτησαν ισχυρές θέσεις στον υπόκοσμο, ενώ ταυτόχρονα εκμεταλλεύτηκαν την αδυναμία του κράτους να ελέγξει πλήρως το οργανωμένο έγκλημα. Αυτές οι οργανώσεις ανέπτυξαν διασυνδέσεις με πολιτικά και κοινωνικά στρώματα, ενώ συχνά χρησιμοποίησαν πρώην ή απότακτους αστυνομικούς για να εξυπηρετήσουν τις παράνομες δραστηριότητές τους. Η παρουσία των

¹¹⁴ Κ. Κοσμάτος – Χ. Λαμπάκης Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ 2019, σελ. 200-203

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

πρώην αστυνομικών σε εγκληματικές οργανώσεις, όπως η Greek Mafia, είναι μια παράμετρος που ενδέχεται να υποσκάψει το κύρος των αρχών και να αποτελέσει σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Οι απότακτοι αστυνομικοί συχνά βρίσκουν καταφύγιο στον κόσμο του οργανωμένου εγκλήματος λόγω της εμπειρίας τους και της γνώσης των μεθόδων και των διαδικασιών των αρχών. Αντί να επανενταχθούν σε άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες, κάποιοι επιλέγουν να ενταχθούν σε εγκληματικές οργανώσεις, παρέχοντας τους πολύτιμες πληροφορίες και διασφαλίζοντας την εκτέλεση παράνομων ενεργειών χωρίς να εντοπιστούν από τις αρχές. Οι πρώην αστυνομικοί προσφέρουν στους εγκληματίες πολύτιμο «know-how» για την αποφυγή του εντοπισμού τους, την εκμετάλλευση αδυναμιών του συστήματος δικαιοσύνης, αλλά και τη διαχείριση σχέσεων με δημόσια πρόσωπα, καθώς και την επίτευξη παράνομων στόχων με λιγότερους κινδύνους. Συχνά, οι απότακτοι αστυνομικοί αναλαμβάνουν ρόλους που σχετίζονται με την προστασία, την παρακολούθηση και την καθοδήγηση άλλων εγκληματιών, καθώς και τη συλλογή πληροφοριών για την πρόληψη ή την αποφυγή των ερευνών από τις αρχές¹¹⁵.

3.5.1 Η Διαφθορά στις Δυνάμεις Ασφαλείας

Η διαφθορά είναι ο κύριος μηχανισμός μέσω του οποίου οι πρώην αστυνομικοί εντάσσονται στις εγκληματικές οργανώσεις. Συχνά, οι απότακτοι αστυνομικοί έχουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν και να εκμεταλλεύονται τις διαρθρωτικές αδυναμίες του συστήματος, προσφέροντας υπηρεσίες που διασφαλίζουν τη συνέχιση των παράνομων δραστηριοτήτων της μαφίας. Αυτή η διαφθορά μπορεί να εκδηλωθεί με πολλούς τρόπους, όπως η αποσιώπηση εγκλημάτων, η διαρροή πληροφοριών για έρευνες, ή ακόμα και η παροχή προστασίας σε παράνομες δραστηριότητες. Η απουσία αυστηρών εσωτερικών ελέγχων και η αδυναμία αποδοκιμασίας τέτοιων πρακτικών από το σύστημα, συμβάλλουν στη διαίωνιση αυτού του φαινομένου. Όταν οι πρώην αστυνομικοί βρουν καταφύγιο στις εγκληματικές οργανώσεις, συχνά οι ίδιοι χρησιμοποιούν τις διασυνδέσεις τους για να εκμεταλλευτούν τους συμμάχους τους και να αποκομίσουν προσωπικά κέρδη, ακόμα και εις βάρος του θεσμικού ρόλου που κάποτε υπηρετούσαν.

¹¹⁵ Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας (2023), Έκθεση για το σοβαρό & οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα, σελ. 19-20

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Περιστατικά όπου πρώην αστυνομικοί έχουν εμπλακεί σε εγκληματικές οργανώσεις δεν λείπουν από την ιστορία της Ελλάδας. Για παράδειγμα, οι διασυνδέσεις μεταξύ αστυνομικών και υπόκοσμου έγιναν αρκετά εμφανείς κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και 2000, όταν μεγάλες εγκληματικές οργανώσεις που σχετίζονταν με την τοκογλυφία, τη διακίνηση ναρκωτικών και τη διαφθορά σε δημόσιους τομείς, χρησιμοποίησαν πρώην αστυνομικούς για την προστασία τους και την εξασφάλιση της ατιμωρησίας τους. Το φαινόμενο αυτό έχει προκαλέσει έντονη ανησυχία και στον πολιτικό κόσμο, καθώς η διαπλοκή μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων και αστυνομικών δυνάμεων συνιστά σοβαρή απειλή για το κράτος δικαίου. Οι αποκαλύψεις αυτών των σχέσεων συνήθως προκαλούν κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, ενισχύοντας την αντίληψη ότι το κράτος αδυνατεί να προστατεύσει τους πολίτες από την εγκληματικότητα.

Η Ελλάδα, όπως και άλλες χώρες της Ευρώπης, έχει λάβει διάφορα μέτρα για την καταπολέμηση της διαφθοράς και της εγκληματικότητας μέσα στις αστυνομικές δυνάμεις. Η εισαγωγή αυστηρότερων πειθαρχικών ελέγχων, η ενίσχυση των εσωτερικών υποθέσεων των αστυνομικών δυνάμεων και η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς είναι μερικά από τα μέτρα που έχουν προταθεί για να περιοριστεί η ανάμειξη των αστυνομικών σε εγκληματικές δραστηριότητες. Επιπλέον, είναι σημαντικό να ενισχυθεί η εκπαίδευση και η εκτελεστική διαφάνεια των αστυνομικών οργάνων, καθώς και να υπάρξουν πιο αυστηρές ποινές για όσους παραβιάζουν τον θεσμικό τους ρόλο και αναμιγνύονται σε εγκληματικές ενέργειες. Η εμπλοκή απότακτων αστυνομικών στην Greek Mafia και το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση για την κοινωνία και τη δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Αν και το φαινόμενο δεν είναι μοναδικό για τη χώρα μας, η διαχείρισή του απαιτεί αυστηρότερες νομοθετικές πρωτοβουλίες, πιο εντατικούς ελέγχους στις αστυνομικές δυνάμεις και τη δημιουργία ενός αξιόπιστου μηχανισμού παρακολούθησης και καταγγελίας της διαφθοράς. Η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τις αρχές είναι καθοριστική για την καταπολέμηση αυτού του σοβαρού φαινομένου και για την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας¹¹⁶.

¹¹⁶ Β., Λαμπρόπουλος (2024), Έρευνα κατά αστυνομικών για διαφθορά, ΤΑ ΝΕΑ

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

3.6 Επιτροπή αξιολόγησης SOCTA

Στις 12 Απριλίου 2021, η Europol δημοσίευσε την αξιολόγηση απειλών για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (SOCTA) για το έτος 2021. Σύμφωνα με το SOCTA 2021, το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα παραμένει βασική απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που επηρεάζει και υπονομεύει την καθημερινή ζωή των πολιτών που διαβιούν εντός των συνόρων της. Τα εγκληματικά δίκτυα προσιδιάζουν με πρότυπα επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των διευθυντικών στρωμάτων και των φορέων εκμετάλλευσης, καθώς και μιας ποικιλίας παραγόντων που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης με υψηλά επίπεδα προσαρμοστικότητας. Η συνεργασία μεταξύ εγκληματιών είναι εμφανής, συστηματική και στοχοπροσηλωμένη στην αύξηση της οικονομικής προσόδου. Η διαφθορά είναι χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των εγκληματικών δικτύων που δρουν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το ξέπλυμα χρήματος είναι ο μοχλός απόκρυψης εγκληματικών προσόδων. Επιπλέον, οι εγκληματίες ελέγχουν ή διεισδύουν σε νόμιμες επιχειρηματικές δομές προκειμένου να επισπεύσουν τις εγκληματικές τους δραστηριότητες (συμβιωτική σχέση νομιμότητας / παρανομίας). Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας είναι ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος, καθώς βοηθά τους εγκληματίες να δικτυωθούν μεταξύ τους, να προσεγγίσουν μεγαλύτερο αριθμό θυμάτων και να αποκτήσουν πρόσβαση σε παράνομα εργαλεία και αγαθά. Η έκθεση διαπιστώνει ότι πάνω από το 80% των αναφερόμενων εγκληματικών δικτύων εμπλέκονται σε διακίνηση ναρκωτικών, οργανωμένο έγκλημα ιδιοκτησίας, απάτες ειδικών φόρων κατανάλωσης, τρομοκρατία, εμπορία ανθρώπων, οικονομικά εγκλήματα, διαδικτυακές και άλλες μορφές απάτης και λαθρεμπόριο μεταναστών. Το εμπόριο παράνομων ναρκωτικών εξακολουθεί να κυριαρχεί στο σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ε.Ε. όσον αφορά τον αριθμό των εγκληματιών και των εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται, καθώς και τα τεράστια ποσά εγκληματικών κερδών που διακυβεύονται. Ενώ η διακίνηση κοκαΐνης αποφέρει κέρδη πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ, τα οποία χρησιμοποιούνται για να διεισδύσουν και να υπονομεύσουν την οικονομία, τους δημόσιους θεσμούς και την κοινωνία της Ε.Ε., τα εγκληματικά δίκτυα αυξάνουν επίσης τις ικανότητές τους για την παραγωγή και τη διανομή συνθετικών ναρκωτικών. Επιπλέον, το έγκλημα που εξαρτάται από τον κυβερνοχώρο αυξάνεται συνεχώς από την άποψη τόσο του αριθμού όσο και της πολυπλοκότητας των

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

επιθέσεων. Αυτό είναι εμφανές και στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων, όπου η στρατολόγηση θυμάτων και η διαφήμιση υπηρεσιών έχουν μετακινηθεί σχεδόν εξ ολοκλήρου στον διαδικτυακό τομέα. Η έκθεση αναφέρει μια σταθερή αύξηση στις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διαδικτυακή σεξουαλική κακοποίηση παιδιών. Η αγορά υπηρεσιών λαθρεμπορίας μεταναστών παρέμεινε σταθερή. Έχει επίσης παρατηρηθεί μεγάλος αριθμός περιστατικών στον τομέα του οργανωμένου εγκλήματος ιδιοκτησίας και αυξανόμενος αριθμός περιβαλλοντικών εγκλημάτων.

Αναφορικά με τα μέτρα αντιμετώπισης η SOCTA προωθεί μέτρα και στρατηγικές για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και των οργανισμών, όπως το Europol, το Eurojust και η Interpol, ανάλυση δεδομένων και ανταλλαγή πληροφοριών για την καταπολέμηση των διεθνών εγκληματικών δικτύων, καθώς και χρήση νέων και ανερχόμενων εργαλείων (π.χ. τεχνολογία, τεχνικές ανίχνευσης, παρακολούθηση των χρηματοοικονομικών ροών κ.α.)¹¹⁷.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παραπάνω ανάλυση των ενοτήτων καταδεικνύει ότι το οργανωμένο έγκλημα, με την μορφή της Greek Mafia εν προκειμένω, είναι ένα κοινωνικο-οικονομικό φαινόμενο και εξελίσσεται ανάλογα με τις κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές και τις σχέσεις εξουσίας. Οι μορφές, ο τρόπος δράσης, η κοινωνική οργάνωση και οι παράνομες αγορές του οργανωμένου εγκλήματος απορρέουν από τους ίδιους κανόνες που διέπουν τη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη καπιταλιστική οικονομία. Σε τέτοιες κοινωνίες ακόμη και η ηθική υπονομεύεται και αντικαθίσταται από τους κοινωνικούς νόμους της εξουσίας και του χρήματος. Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι πλέον παθογένεια, αλλά ένα δομικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας παράνομες και νόμιμες οικονομίες συνυπάρχουν και δημιουργούν παράπλευρες σκοτεινές οικονομίες. Επιπλέον, το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται ως ανθρώπινο κατασκευάσμα και η διαμόρφωσή του εξυπηρετεί τις εκάστοτε πολιτικές και οικονομικές ελίτ. Η εξέλιξη του οργανωμένου εγκλήματος στην

¹¹⁷ R. Cornelia (2021), Europol's SOCTA

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ελλάδα αντανακλά τη στενή σχέση του με το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιείται. Διαφαίνεται ότι η δομή, η κοινωνική οργάνωση και ο τρόπος δράσης των εγκληματικών ομάδων είναι ιδιαίτερα ευπροσάρμοστα για να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις κάθε περιόδου. Αυτή η ευελιξία επιτρέπει στο οργανωμένο έγκλημα να επιτυγχάνει το μέγιστο δυνατό οικονομικό όφελος, το οποίο αποτελεί το κύριο κίνητρό του. Είναι επίσης σαφές ότι οι ομάδες αυτές είναι σε θέση να προσαρμόζονται στις αλλαγές της οικονομίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αναδιοργάνωση της παράνομης αγοράς για το οργανωμένο έγκλημα λόγω της οικονομικής κρίσης. Αυτή η αλλαγή των συνθηκών επέτρεψε στο οργανωμένο έγκλημα να προσαρμοστεί προκειμένου να διατηρήσει την αποτελεσματικότητά του και να μεγιστοποιήσει τα κέρδη του. Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές στις εγκληματικές οργανώσεις. Οι αλλαγές αυτές έχουν καταγραφεί την τελευταία δεκαετία και παρουσιάζουν ορισμένες ιδιαιτερότητες, τόσο όσον αφορά την εσωτερική δομή των οργανώσεων όσο και τις μεθόδους εργασίας τους. Ένα παράδειγμα είναι η συχνότητα των δολοφονιών που διαπράττονται στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Ειδικά στην περίπτωση δολοφονίας του Βασίλη Γρίβα, η δολοφονία σημειώθηκε σε πρωινή ώρα αιχμής, μπροστά στο ανήλικό τέκνο του που έτρεξε μέσα στο σχολείο να σωθεί! Τόσο αδόκητα και απροκάλυπτα πλέον έχει αλλάξει το σκηνικό όταν πρόκειται για ξεκαθάρισμα λογαριασμών¹¹⁸. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, έχουν καταγραφεί αρκετές δολοφονίες αρχηγών εγκληματικών συμμοριών στο πλαίσιο μιας σειράς συγκρούσεων μεταξύ εγκληματικών συμμοριών. Τα βαθύτερα αίτια διαμάχης φαίνεται να είναι η ανακατανομή της εξουσίας στο εσωτερικό των οργανώσεων και ο επαναπροσδιορισμός των εδαφικών ορίων μεταξύ τους. Η εμφάνιση πολλαπλών εκτελέσεων μπορεί μερικές φορές να υποδηλώνει διάσπαση ή κατακερματισμό μεταξύ διαφορετικών συμμοριών ή εγκληματικών ομάδων. Οι εκτελέσεις αποτελούν επίδειξη δύναμης και αυτοκρατορίας στο οργανωμένο έγκλημα. Είναι σημαντικό να σημειωθεί εδώ ότι οι ακριβείς λόγοι που οδηγούν σε αυτές τις εκτελέσεις εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες συνθήκες και τη δυναμική κάθε εγκληματικής οργάνωσης ή εγκληματικής κοινότητας σε δεδομένη χρονική στιγμή. Οι δυναμικές αυτές οδηγούν σε ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων, ο οποίος έχει σημαντικό αντίκτυπο στην εθνική εγκληματική σκηνή. Εκτός από την αιματοχυσία, οι

¹¹⁸ PoliceNet, (2017). Δολοφονία Βασίλη Γρίβα: Είδε τους δολοφόνους του και έδωσε το παιδί του για να το σώσει.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

συγκρούσεις αυτές φαίνεται να έχουν αντίκτυπο στον τρόπο λειτουργίας των εγκληματικών οργανώσεων. Ωστόσο, οι δραστηριότητες και οι εκτελέσεις αυτών των ομάδων συνεχίζονται με γοργούς ρυθμούς και είναι πιθανό να συνεχιστούν, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές λάβουν τα απαραίτητα μέτρα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αλλαγές αυτές δεν είναι καθαρά ενδογενείς, αλλά επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας των εγκληματικών συμμοριών και δείχνουν την πολύπλοκη σχέση μεταξύ των εγκληματικών συμμοριών και των πεδίων επιρροής τους, ιδίως στη νυχτερινή οικονομία. Τον 21ο αιώνα, το οργανωμένο έγκλημα έχει υποστεί δραματική αναδιάρθρωση, προσαρμόζοντας τις ποσοτικές και ποιοτικές του πτυχές παράλληλα με τις παγκόσμιες πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις. Στο πλαίσιο αυτό το οργανωμένο έγκλημα, με την μορφή της Greek Mafia εν προκειμένω, προσαρμόστηκε στις νέες οικονομικές πραγματικότητες, απέκτησε διεθνική διάσταση και εκμεταλλεύτηκε τις ευκαιρίες που δημιουργήσαν οι εξελίξεις αυτές. Η ιστορία αυτού του φαινομένου και τα μέχρι σήμερα εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι δεν μπορεί να εξαλειφθεί εάν δεν δοθεί προτεραιότητα στην αντεγκληματική πολιτική και ταυτόχρονη εδραίωση της κοινωνικής πολιτικής. Για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος μπορούν να υιοθετηθούν κατά καιρούς πολιτικές που περιλαμβάνουν προληπτικά μέτρα, αλλά είναι απαραίτητο τα μέτρα αυτά να είναι τόσο οργανωμένα όσο και το εγκληματικό φαινόμενο στο οποίο στοχεύουν. Η επιτυχία των μέτρων αυτών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση, η οποία δυστυχώς δεν είναι πάντα απαλλαγμένη από τη διαφθορά. Το κράτος πρέπει να συμβάλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς παρέχοντας υποστήριξη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, επαρκές προσωπικό και συνεχή χρηματοδότηση σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Σημαντικό στοιχείο είναι η σωστή αξιοποίηση του επιστημονικού ανθρώπινου δυναμικού σε συνδυασμό με θεωρητικές και πρακτικές δραστηριότητες. Η διαφάνεια, η δημοκρατική λειτουργία των θεσμών και το απόλυτο κύρος της κοινωνίας παραμένουν άλλα σημαντικά εργαλεία για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Εκτός από τις προτεινόμενες λύσεις, η συμμετοχή των κοινωνικών επιστημών μέσω στατιστικών, συγκριτικών μελετών και ερευνών θα μπορούσε να αποτελέσει μια χρήσιμη προσέγγιση. Με αυτόν τον τρόπο, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί συνολικά, αντί να επικεντρώνεται σε μεμονωμένες πράξεις. Είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο τα δικαιώματα των δραστών, αλλά και τα δικαιώματα της υπόλοιπης

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

κοινωνίας και των θυμάτων. Η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος πρέπει να είναι συνολική με ευέλικτους, γρήγορους και αποτελεσματικούς μηχανισμούς σε όλα τα επίπεδα.

Σε γενικές γραμμές, η ελληνική μαφία είναι μια κοινότητα εγκληματικών οργανώσεων που έχασε μέλη με την πάροδο των ετών και παρά τις συνεχείς αλλαγές στην ελληνική κοινωνία, επιβίωσε, προσαρμόστηκε, διατήρησε το πεδίο δράσης της και συνέχισε να αναπτύσσεται οικονομικά. Βασικό και αναπόσπαστο στοιχείο της ελληνικής μαφίας είναι η διαφθορά, η οποία έχει διαχρονικό χαρακτήρα, αναφερόμενη κυρίως στη συμβιωτική αλληλεπίδραση με ορισμένους αστυνομικούς κόλπους. Ωστόσο, δεν φαίνεται να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες για την πρόληψη της διαφθοράς και να εφαρμόζονται αποτελεσματικές πολιτικές καταπολέμησης της διαφθοράς ή ακόμη και αυτές που υπάρχουν φαίνεται να ωχριούν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι πρόσφατες δολοφονίες βασικών μελών του οργανωμένου εγκλήματος αποτελούν παράδειγμα της εξέλιξης του οργανωμένου εγκλήματος εντός της Ελλάδας («Greek Mafia») αλλά και διασυνοριακά. Είναι επίσης μια ένδειξη ότι το οργανωμένο έγκλημα εντός της χώρας ανταλλάσσει πληροφορίες και δίκτυα με ομάδες σε άλλες χώρες.

Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και τη διάλυση του κοινωνικού ιστού, διάφορες ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος διείσδυσαν και στην Ελλάδα. Η ανάπτυξή τους ήταν ραγδαία και λόγω της κατάργησης διασυνοριακών ελέγχων καθώς και λόγω της ελεύθερης διακίνησης αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών. Όμως, δεν πήγαιναν μόνο εγκληματικές ομάδες από τις πρώην κομμουνιστικές στις δυτικές, αλλά και το αντίστροφο, η δε ανεξέλεγκτη μετακίνηση πληθυσμών μετά το 2011, με αποκορύφωμα το 2015, αύξησε την ακτίνα δράσης τους. Εξάλλου, τώρα πλέον το 65% των εγκληματικών ομάδων που επιχειρούν στην Ευρώπη περιλαμβάνουν άτομα πολλών εθνικοτήτων, ενώ το 70% από αυτές αναπτύσσουν δράση σε περισσότερα από 3 κράτη-μέλη. Πάνω από το 60% των δικτύων εμπλέκονται σε υποθέσεις διαφθοράς και πάνω από το 80% χρησιμοποιούν νόμιμες επιχειρήσεις ως βιτρίνα, ενώ 60% των ομάδων χρησιμοποιούν βία, συχνά μάλιστα τυφλή. Από τη σύγκριση των εκθέσεων της

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

εθνικής αστυνομίας για το οργανωμένο έγκλημα (2012-2021) προκύπτει ότι η παράνομη αγορά παραμένει η ίδια, με κυρίαρχη τη λαθραία διακίνηση μεταναστών και τα ναρκωτικά. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της αστυνομίας, η διαφθορά μεταξύ των κρατικών αξιωματούχων παραμένει πάντα στο ίδιο επίπεδο και οι αλβανικές ομάδες εξακολουθούν να κυριαρχούν στις περισσότερες αγορές μεταξύ των αλλοδαπών. Ωστόσο, ο αριθμός των ενεργών ομάδων έχει αυξηθεί κατά περίπου 60%.

Οι παραδοσιακές ομάδες οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα είναι ιεραρχικά δομημένες. Ωστόσο, τα μικρότερα δίκτυα έχουν αναπτύξει όλο και περισσότερο ένα πιο ευέλικτο μοντέλο και επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες δραστηριότητες. Τα χαλαρά δίκτυα είναι πολύ ενεργά και συμμετέχουν σε όλες τις μεγάλες εγκληματικές αγορές, οργανώνοντας συχνά δολοφονίες για να αποκτήσουν τον έλεγχο ή ως αντίποινα για πληροφορίες που αποκαλύπτονται εναντίον τους. Οι αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται είναι κυρίως το λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών, καπνού, αλκοόλ και καυσίμων και η προστασία νυχτερινών κέντρων. Πέραν των εγκληματικών ομάδων που καταγράφονται ετησίως από την Ελληνική Αστυνομία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, υπάρχουν πολλές άλλες ομάδες που έχουν άμεσους δεσμούς με το εξωτερικό και δρουν μυστικά, λειτουργώντας ως βιτρίνες για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την προώθηση και απόκρυψη παράνομων δραστηριοτήτων.

Η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας του οργανωμένου εγκλήματος εν προκειμένω, με απλές νομοθετικές αλλαγές και συμβολικές παραδόσεις φακέλων υποτιμούν τη σοβαρότητα του προβλήματος, όπως έχει αποδειχθεί διαχρονικά στην αντεγκληματική πολιτική της χώρας. Η κατάσταση δεν επιτρέπει αισιοδοξία και μάλιστα είναι ιδιαίτερα αποθαρρυντικό αυτό που αναφέρει το Global Organized Crime Index για τη δικαιοσύνη: «Η ανεξαρτησία των ελληνικών δικαστηρίων θεωρείται πλημμελής. Οι δικαστικές διαδικασίες συχνά καθυστερούν σημαντικά και είναι ανοικτές στην πολιτική επιρροή και τη διαφθορά. Επιπλέον, συχνά γίνονται διεφθαρμένες πληρωμές και δωροδοκίες με αντάλλαγμα ευνοϊκά δικαστικά πορίσματα.».

Από την εμπειρία άλλων χωρών έχει γίνει σαφές ότι το οργανωμένο έγκλημα (συμπεριλαμβανομένης και της εγκληματικής δράσης της Greek Mafia) εδραιώνεται όταν

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

υπάρχει απροθυμία, υποτίμηση και αναποτελεσματικότητα των κρατικών αξιωματούχων, σοβαρές ελλείψεις στον μηχανισμό δίωξης και διαφθορά στους κρατικούς φορείς και στον μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης. Επειδή, όπως φαίνεται, οι περισσότερες από αυτές τις προϋποθέσεις υφίστανται στη χώρα μας και ως εκ τούτου, χρειάζεται να ληφθούν εγκαίρως αποτελεσματικά μέτρα για τον έλεγχο του οργανωμένου εγκλήματος, ώστε να αποτραπεί η διείσδυσή του στους θεσμούς και να ελεγχθεί το κόστος του στην κοινωνία¹¹⁹. Μόνο επενδύοντας στην παιδεία και στην κοινωνική πρόληψη μπορούμε να έχουμε ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, χωρίς να παραγνωρίζουμε τις άλλες μορφές πρόληψης.

Η ανεργία, η φτώχεια, η έλλειψη θεσμών, η δυσλειτουργική ή καθυστερημένη απονομή δικαιοσύνης και η διαφθορά είναι μεταξύ των βασικών παραγόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών για τον έλεγχο της εγκληματικότητας, ιδίως για την καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκληματικότητας. Χωρίς την αντιμετώπιση της διαφθοράς, δεν μπορούν να επιτευχθούν σημαντικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση αυτών των τύπων εγκληματικότητας. Μπορεί να αξιοποιηθεί ένα ευρύτερο φάσμα μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, ιδίως μέσω διαφορετικών τεχνικών και μεθόδων που ενισχύουν το κοινωνικό κεφάλαιο σχέσεων. Ορισμένοι μπορεί να ισχυριστούν ότι η κοινωνική πρόληψη είναι δαπανηρή. Ωστόσο, η μείωση της ανεργίας, η παροχή εκπαίδευσης και ασφάλειας αποτελούν βασικά στοιχεία του κράτους πρόνοιας. Αυτός δεν είναι ο σκοπός του κοινωνικού συμβολαίου; Και σε τελική ανάλυση, δεν είναι πολύ δαπανηρό. Η επένδυση στην πρόληψη είναι οικονομικά αποδοτική και το οικονομικό και κοινωνικό κόστος των περισσότερων μορφών πρόληψης είναι χαμηλότερο από εκείνο της καταστολής του εγκλήματος ή της εμπλοκής στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Μελέτη ανάλυσης κόστους στις ΗΠΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι κάθε δολάριο που δαπανάται για την εκπαίδευση με φυλάκιση επιστρέφει διπλάσια στους φορολογούμενους.

Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο η εξάλειψη της ανεργίας, η μόρφωση, η βελτίωση ευ ζην είναι προτιμητέες ιδανικές πολιτικές. Η κοινωνική πρόληψη και διαφυλάσσει λοιπόν αλλά και προστατεύει τα ατομικά δικαιώματα. Επιπλέον, όταν τα ατομικά δικαιώματα παραβιάζονται

¹¹⁹ Ε., Λαμπροπούλου, (2023). 30 χρόνια Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα: Τι μάθαμε; Διαθέσιμο σε: <https://www.kreport.gr/2023/03/27/30-chronia-organomeno-egklima-stin-ellada-ti-mathame/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

από άλλους τύπους προληπτικών πολιτικών, οι πολιτικές αυτές πρέπει να είναι συμβατές με τη συνταγματική τάξη ενός κράτους δικαίου, διότι τότε θα υπήρχε ο κίνδυνος της καθιέρωσης, όπως εύστοχα αναφέρει η Σπινέλλη, μιας «πρόληψης του εχθρού» κατά το «ποινικό δίκαιο του εχθρού» που αναφέρει ο Jacobs¹²⁰. Η θεσμική προσέγγιση, σύμφωνα με τους Della Porta και Vannucci, προτείνει ότι για να καταπολεμηθεί η διαφθορά, δεν αρκεί η αυστηρότητα των νόμων ή οι πολιτικές κατά της διαφθοράς, αλλά απαιτείται μια αναδιάρθρωση των θεσμών που επιτρέπουν την ύπαρξή της. Η αντιμετώπιση της διαφθοράς απαιτεί την ενίσχυση της διαφάνειας, την ενδυνάμωση των θεσμών της δικαιοσύνης, την ενίσχυση της λογοδοσίας των πολιτικών και των επιχειρηματιών και την εφαρμογή αυστηρών μηχανισμών ελέγχου.

Η οικονομία μιας χώρας αποτελεί ένα σύνθετο σύστημα, το οποίο δεν περιορίζεται μόνο στην επίσημη ή νόμιμη αγορά, αλλά περιλαμβάνει και την άτυπη ή παράνομη οικονομία. Η παράνομη οικονομία συχνά συνυπάρχει με την επίσημη οικονομία, δημιουργώντας μια συμβιωτική σχέση που επηρεάζει την κοινωνία και την οικονομία με ποικίλους τρόπους. Στην εργασία έγινε μία προσπάθεια παράθεσης πώς αλληλεπιδρούν οι δύο αυτές οικονομίες, ποιοι παράγοντες καθορίζουν τη σχέση τους και ποιες είναι οι συνέπειες για την κοινωνία και την οικονομία. Η συμβιωτική σχέση μεταξύ νόμιμης και παράνομης οικονομίας χαρακτηρίζεται από την αλληλεπίδραση και την αλληλεξάρτηση των δύο τομέων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι δραστηριότητες της παράνομης οικονομίας μπορούν να τροφοδοτούν ή να ενισχύουν τη νόμιμη οικονομία και αντίστροφα. Η συμβιωτική σχέση μεταξύ νόμιμης και παράνομης οικονομίας είναι ένα σύνθετο και αμφίδρομο φαινόμενο που απαιτεί την προσοχή των κυβερνήσεων και των κοινωνιών. Η ισχυροποίηση της νόμιμης οικονομίας και η καταπολέμηση της παράνομης δραστηριότητας απαιτούν συντονισμένες προσπάθειες σε πολλαπλά επίπεδα, καθώς και μια προσέγγιση που να συνδυάζει αυστηρούς ελέγχους και την ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης. Η μελέτη της διαφθοράς μέσω μιας θεσμικής προσέγγισης, όπως αυτή που προτείνουν οι Della Porta και Vannucci, αποκαλύπτει ότι η διαφθορά δεν είναι απλώς το αποτέλεσμα της κακής θέλησης των ατόμων, αλλά συχνά αποτελεί προϊόν θεσμικών αδυναμιών και δομών εξουσίας που την αναπαράγουν. Η

¹²⁰ Γ., Χλούπης, (2023), Η κοινωνική πρόληψη ως θεμελιώδης πυλώνας της αντεγκληματικής πολιτικής, ΤΟ ΒΗΜΑ

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

συμβιωτική σχέση μεταξύ πολιτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων ενισχύει τη διαφθορά και καθιστά τη μάχη κατά της διαφθοράς ακόμα πιο δύσκολη. Για την ουσιαστική καταπολέμηση της διαφθοράς, απαιτείται μια θεσμική αναμόρφωση και η ενίσχυση των θεσμών που μπορούν να επιβάλλουν την τάξη και τη δικαιοσύνη, καθώς και τη δημιουργία ενός πιο διαφανούς και υπεύθυνου πολιτικού και οικονομικού συστήματος¹²¹.

¹²¹ D.della Porta & A., Vannucci, «The Hidden Order of Corruption , An institutional Approach», Advances in Criminology

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/ δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αντωνόπουλος Γ., & Παπανικολάου Γ., (2016) «Καπιταλισμός χωρίς άδεια»: η ελληνική περίπτωση, Αθήνα, σελ. 971

Αντωνόπουλος Γ., & Hall S., (2019), Νόμιμες επιχειρήσεις και «οργανωμένο έγκλημα» στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαραλάμπους, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ σελ. 213-214

Βασιλαντωνοπούλου Β., (2012), Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά, Διδακτορική Διατριβή (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου 2012), σελ. 200, 283-284

Βασιλαντωνοπούλου Β. (2014), «Λευκά κολάρα» & οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική, Αθήνα, σελ. 62-69, 75-78, 128

Βιδάλη Σ., (2017), Πέρα από τα όρια, Η Αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα, σελ. 48-50, 150-157, 189

Βιδάλη Σ., (2019), Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και του οργανωμένου εγκλήματος, στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαραλάμπους, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ, σελ. 237, 331

Βιδάλη Σ., (2007), Έλεγχος του εγκλήματος και δημόσια αστυνομία. Τομές και συνέχειες στην Αντεγκληματική Πολιτική. Αθήνα-Κομοτηνή: Π. Ν. Σάκκουλας, σελ 325-327

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Γασπαρινάτου Μ., (2019), «Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους, «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος». ΕΑΠ, σελ. 162-164, 171-175

Καραγιαννίδης, Χ., (2016) Η κρίση ως ευκαιρία για τη χάραξη και υλοποίηση κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής Crime in Crisis, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη

Κοσμάτος, Κ., & Λαμπάκης, Χ., (2019), «Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ, σελ. 186-189, 200-203

Κουλούρης Ν., (2019), «Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαραλάμπους, «Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος». ΕΑΠ, σελ. 32-33

Κριθαράς Θ., (2005), Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος, Ποιν. Δίκ.2005, σελ. 892

Κωνσταντινίδης Α.,(2019), Προστατευόμενοι μάρτυρες και μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, σελ.1-2

Λάζος Γ., (2005), Διαφθορά και Αντιδιαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 23-26

Λαμπροπούλου Ε., (2016), Κρίση, έγκλημα και σύστημα ποινικής καταστολής. Παράνομες αγορές και οικονομική κρίση, Αθήνα σελ. 1034, 1051-1052

Λίβος Ν., (2007), Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, σε: Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου (2000), σ. 34-35· του ίδιου, Οργανωμένο Έγκλημα & Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις, σελ. 108-109

Μαγγανάς, Α., (1999), Προληπτική Αντεγκληματική Πολιτική, Ι. Σύγχρονες Τάσεις, Αθήνα. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 6-15

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Ριζάβα Φ., (2012), Οργανωμένο έγκλημα: Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Σταμούλη Ε., (2019), «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης & Χ. Παπαχαλαράμπους, «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα». ΕΑΠ, σελ. 214-219

Σταμούλη Ε., (2018), Ποινική δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος, Αθήνα, σελ. 279, 283

Σταμούλη Ε., (2016), «Οργανωμένο έγκλημα και οικονομική κρίση: Τάσεις και μεταβολές» στο Μ. Γασπαρινάτου (επιμ.), Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας

Σταμούλη Ε., 2018 «Ποινική Δικαιοσύνη και Εξουσίες. Το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος», στο Αρτινοπούλου, Β., Βιδάλη, Σ., Γεωργούλας, Σ., Θεμελή, Ο., Κουλούρης, Ν. Κ., Παπανικολάου, Γ. (επιμ.) Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?" Συμβολές στο πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Αθήνα 24-27 Μαΐου 2016. Αθήνα: ΕΕΜΕΚΕ, σελ. 279, 292

ΣυμβΕφΑθ 215/2015, Ποιν Χρονικά, Π.Ν. Σάκκουλας

Φαρσεδάκης, Ι., (2016), Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής. Crime in Crisis, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη

Χουλιάρας Α., (2019), Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ. 83-84

Χλούπης Γ., (2019), Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.). Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ. 279-282, 297-298

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Χλούπης Γ., ΤΟ ΑΡΘΡΟ 187ΠΚ – «ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΜΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ». ΠοινΔικ 6/2020, σελ. 537-543

Ξενόγλωσση

Ackerman S., R., Palifka B., J. (2018). Corruption, Organized Crime and Money Laundering στο Basu, K., Cordella, T. Institutions, Governance and the Control of Corruption, Washington: Palgrave Macmillan

Antonopoulos G., & Tagarov N. (2012), «Greece, The politics of Crime», στο Gounev, P., & Ruggiero, V., (επιμ.), Corruption and Organized Crime in Europe, Illegal Partnerships, Λονδίνο: Routledge

Cressey, D., (1969) Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America, USA and London: Transaction and Publishers, σελ. 162-169

Gounev, P., Ruggiero, V. (2012). (ed.) Corruption and Organized Crime in Europe: Illegal Partners. London and New York; Routledge

Gounev, P., Bezlov, T. (2010). Case Study – Greece στο Examining the Links between Organised Crime and Corruption. Center for the study of democracy, σελ. 231-247

Hirschfeld K., (2015) «Gangster States, Organised Crime, Kleptocracy and Political collapse» Palgrave Macmillan, σελ. 23-27

Levi N., Lord N., (2011) «Links Between corruption and Organised Crime and Research Gaps», σε Levi. M., Lord N., «Non-State Actors in Asset Recovery». σελ. 2

Michalowski R. J., Kramer R. C., (2007) «State-Corporate Crime and Criminological Inquiry», σε Pontel H. N., Geis G., «International Handbook of White – collar and Corporate Crime», Springer, σελ. 203-204

Morselli C., (2009) Inside Criminal Networks, Springer, σελ. 4-16

Paoli L., (2003) «Mafia Brotherhoods, Organized Crime, Italian Style, Oxford University Press, σελ. 65-67

Paoli L., T. Vander Beken, (2014) «Organized Crime. A Contested Concept», σε Paoli L., (ed), «The Oxford Handbook of Organised Crime» Oxford University Press, σελ. 20-21,14

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Porta, della D. & Vannucci, A. «The Hidden Order of Corruption, An Institutional Approach» , Advances in Criminology

Ruggiero V., (2012) «Introduction: the organization of crime», σε Gunev, Ph., Ruggiero, V., «Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership», London and New York: Routledge, Talyor and Francis Group, σελ. 3-8

Ruggiero V., (2017) Dirty Money – On Financial Delinquency, Oxford University Press, Oxford

Chambliss W. J., (2004) «On the symbiosis between criminal law and criminal behaviour», Criminology, σελ. 241-243

Ηλεκτρονική Αρθρογραφία

Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας 2021

Βιδάλη Σ., (2021), Οργανωμένο έγκλημα: album di famiglia, Η εποχή, 16 Μαΐου 2021. Διαθέσιμο στο: <https://www.epohi.gr/article/38806/organomeno-egklhma-album-di-famiglia>

Βιδάλη Σ., «Η κυβέρνηση έχει αποτύχει στην αντιμετώπιση και της "μικρής" και της "μεγάλης" εγκληματικότητας», 08-02-2023, διαθέσιμο σε : Σοφία Βιδάλη: «Η κυβέρνηση έχει αποτύχει στην αντιμετώπιση και της «μικρής» και της «μεγάλης» εγκληματικότητας» | Εφημερίδα η Εποχή (epohi.gr)

Εθνική Αρχή Διαφάνειας. Ανακτήθηκε από: <https://aead.gr>

Έκθεσεις Ελληνικής Αστυνομίας για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2017-2023

Ελληνική Αστυνομία, Ετήσιες εκθέσεις για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα ετών 2011-2019

http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=27865&Itemid=73&land=.

Η Ελλάδα έχει υπογράψει και εφαρμόζει την ανωτέρω Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος μαζί με τρία συμπληρωματικά Πρωτόκολλα με το Νόμο 3875 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», ΦΕΚ 158/20-09-2010

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Λαμπρόπουλος Β., (2021), Έρευνα: Το οργανωμένο έγκλημα, οι νονοί, οι δολοφονίες και οι φόβοι της ΕΛ.Α.Σ. 03-10-2021, ΤΟ ΒΗΜΑ διαθέσιμο σε:
<https://www.tovima.gr/print/society/i-greek-mafia-crsxediazepitheseis-lfkai-me-drones/>

Λαμπρόπουλος Β., Αποκάλυψη in: Εξάρθρωση συμμορίας νονών της νύχτας από την Ασφάλεια Αττικής, in, 15/7/2024. Διαθέσιμο στο
<https://www.in.gr/2024/07/15/greece/apokalypsi-eksarthrosi-symmorias-nonon-tis-nyxtas-aro-tin-asfaleia-attikis/>

Λαμπρόπουλος Β., (2024), Έρευνα κατά αστυνομικών για διαφθορά, ΤΑ ΝΕΑ, 23/02/2024. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/print/2024/02/23/greece/ereyna-kata-astynomikoncrgia-diafthora/>

Λαμπρόπουλος Β., Ο άγνωστος φάκελος της ΕΛ.ΑΣ. για τη δολοφονία Γρίβα, 6/5/2017. Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2017/05/06/society/o-agnwstos-fakelos-tis-el-as-gia-ti-dolofonia-griba/>

Λυδάκης Ε., 2009, Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Το Οργανωμένο Έγκλημα, Έννοια, χαρακτηριστικά, αντιμετώπιση, διαθέσιμο σε:
<https://www.astynomia.gr/2009/10/30/organomeno-egklima/>

Καραγκούνης Δ., The Art of Crime – Editorial Νοέμβριος 2022 (Editorial Νοέμβριος 2022 – <https://theartofcrime.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CF%87%CF%81%CF%85%CF%83%CE%AE-%CE%B1%CF%85%CE%B3%CE%AE-%CF%89%CF%82-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC/>)

Μπαλαούρα Ι. & Μπίτσικα Ε. (2018). Το διασυνωριακό οργανωμένο έγκλημα ως απειλή για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο σε: https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/diasynoriako_egklima_balaoura_bitsika-2.pdf

Μπουρλιάσκος, Β., (2017), Η πρόληψη του εγκλήματος και οι λόγοι που την καθιστούν αναγκαία, σελ. 60-64. Διαθέσιμο στο:
https://www.policemagazine.gr/sites/default/files/pdf/epilegmeni_arthografia/2017/304/articloe_3/2/

Νεσφυγέ Λ., Μαφιόζικες εκτελέσεις, συμβόλαια θανάτου, άγριες βεντέτες, Τα Νέα, 25/02/2000. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2000/02/25/greece/mafiozikes-ekteleseis-symbolaia-thanatoy-agries-bentetes/>

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Πιτένης Ι., (2020), / ΟΔΕΘ, «Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης και της επιδίωξης οικονομικού οφέλους. Από τη σύμβαση του Παλέρμο, μέχρι το Ν. 4689/2019 και το νέο Ποινικό Κώδικα» <https://odeth.eu/%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%BA/> (Ανακτήθηκε 19 Νοεμβρίου 2024)

Σόμπολος, Γ., Greek Mafia: Η ακτινογραφία του Οργανωμένου Εγκλήματος, 28/3/2023. Διαθέσιμο στο <https://www.athensvoice.gr/epikairotita/ellada/795102/greek-mafia/>

Στεργιούλης, Ε., (2024), Όψεις του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, CrimeTimes, τεύχος 22-3-2024 διαθέσιμο σε: <https://www.crimetimes.gr/%cf%8c%cf%88%ce%b5%ce%b9%cf%82-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%bf%cf%81%ce%b3%ce%b1%ce%bd%cf%89%ce%bc%ce%ad%ce%bd%ce%bf%cf%85-%ce%b5%ce%b3%ce%ba%ce%bb%ce%ae%ce%bc%ce%b1%cf%84%ce%bf%cf%82-%cf%83/>

Σπυρόπουλος Π., (2024), Με εντολή της Greek Mafia η εκτέλεση του μπράβου στα Γλυκά Νερά Διαθέσιμο στο: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/webtv/me-entoli-tis-greek-mafia-i-ektelesi-tou-mprabou-sta-gluka-nera/>

Στα άδυτα της Δίωξης Εκβιαστών: Ποια είναι η Greek Mafia», 03-02-2024, διαθέσιμο σε: Στα άδυτα της Δίωξης Εκβιαστών: Ποια είναι η Greek Mafia (youtube.com)

Το bitcoin, νόμισμα της Μαφίας», 19-08-2021, διαθέσιμο σε: https://www.naftemporiki.gr/finance/983973/to-bitcoin-nomisma-tis-mafias/?is_wppwa=true&wppnpinja_cache=friendly
Υ.Δ.Τ. / Α.Ε.Α / Κ.Α. / Δ.Δ.Α. /ΚΕ.ΣΥ.ΔΕ.Π. – Έκθεση για το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα έτους 2011, Ανοιχτή έκδοση, Αθήνα, Μάρτιος 2013, σελ. 4-6

Φορτσάκης Θ., Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, σελ. 563-567. Διαθέσιμο στο: <https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

Χλούπης Γ., (2018), Η έξαρση της εγκληματικότητας και η ανάλυση του φαινομένου, 24-05-2018, Διαθέσιμο σε: youtube.com

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

Χλούπης Γ., (2023), Η κοινωνική πρόληψη ως θεμελιώδης πυλώνας της αντεγκληματικής πολιτικής, 23-05-2023, ΤΟ ΒΗΜΑ, Διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2023/05/23/nees-epoxes/i-koiononiki-prolipsi-os-themeliodis-pylonas-tis-antegklimatikis-politikis/>

PoliceNet, (2017). Δολοφονία Βασίλη Γρίβα: Είδε τους δολοφόνους του και έδιωξε το παιδί του για να το σώσει. Διαθέσιμο στο: <https://www.policenet.gr/article/%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%BB%CE%B7-%CE%B3%CF%81%CE%AF%CE%B2%CE%B1-%CE%B5%CE%AF%CE%B4%CE%B5-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%86%CF%8C%CE%BD%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CF%89%CE%BE%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%AF-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9>

Riehle C., (2021), Europol's SOCTA, 2-07-2021, eucrim, Διαθέσιμο στο: <https://eucrim.eu/news/eupols-socta-2021/>

United Nations Office on Drugs and Crime, International Day against Transnational Organized Crime - 15 November, διαθέσιμο σε: <https://www.unodc.org/unodc/en/TOCday/>

<https://www.protothema.gr/greece/article/717213/apagogi-panagopoulou-enohos-o-vlastos-kai-alloi-14-katigoroumenoi-/>. 02-05-2023, Διαθέσιμο σε: Απαγωγή Παναγόπουλου: Ένοχος ο Βλαστός και οι άλλοι 14 κατηγορούμενοι

<https://www.zougla.gr/greece/dolofonia-topografou-pos-vrethike-ektos-fylakis-o-feromenos-os-dolofonos-tou/>. διαθέσιμο σε: Δολοφονία τοπογράφου-Πώς βρέθηκε εκτός φυλακής ο φερόμενος ως δολοφόνος του

<https://www.zougla.gr/greece/kratoumeni-i-entolis-tis-dolofonias-gousiou/>. Διαθέσιμο σε: Κρατούμενοι οι εντολείς της δολοφονίας Γούσιου

<https://www.newsit.gr/egklhma/Greek-Mafia-pos-ginetai-to-megalo-ksekatharisma-me-en-psyxro-dolofonies/3296411/>. Διαθέσιμο σε: Greek Mafia: Πώς γίνεται το μεγάλο «ξεκαθάρισμα» με εν ψυχρώ δολοφονίες

Γεωργαντά Ουρανία: Οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία. Greek Mafia σε μια κοινωνία που η νομιμότητα συμβιώνει με την παρανομία.

<https://www.cnn.gr/ellada/story/360403/dolofonia-karaivaz-aftoi-einai-oi-syllifthentes-ta-profil-tous-kai-i-pithanotita-tou-ektelesti>. διαθέσιμο σε: Δολοφονία Καραϊβάζ: Αυτοί είναι οι συλληφθέντες-Το προφίλ του πιθανού εκτελεστή

<https://www.kathimerini.gr/society/561788764/diki-chrysis-aygis-katachorithike-sto-vivlio-apofaseon-i-istoriki-etymigoria/>. Διαθέσιμο στο: Δίκη Χρυσής Αυγής: Καταχωρήθηκε στο βιβλίο αποφάσεων η ιστορική ετυμολογία

<https://www.naftemporiki.gr/stories/1567686/vasilis-stefanakos-6-chronia-apo-ti-dolofonia-toy-capo-dei-capi-tis-greek-mafia-h-nychta-i-fylaki-kai-mia-zoi-san-tainia/#:~:text=%CE%9F%20%CE%A3%CF%84%CE%B5%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BA%CE%BF%CF%82%20%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%BB%CE%AE%CF%86%CE%B8%CE%B7%20%CF%84%CE%BF%CE%BD,21%20%CE%B5%CF%84%CF%8E%CE%BD%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CF%8E%CE%BD>.